

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ NA ŠKOLE V PŘÍRODĚ
NA I. STUPNI NŠ – NÁVRH KONKRÉTNÍHO
PROJEKTU**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Klára Hrušková, DiS.

Učitelství pro I. stupeň základní školy

Vedoucí práce: Mgr. Pavla Soukupová

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 24. března 2016

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Pavle Soukupové za odborné vedení a za cenné připomínky ke zpracování diplomové práce, za korektury a možnost odborných konzultací při zpracování práce. Dále děkuji Ing. Lence Černé za uskutečnění školy v přírodě v jejím ubytovacím komplexu, za spolupráci s horskou službou, pracovníkům lanového centra Plešivec, zaměstnancům muzea v Jáchymově a svým nadřízeným na mém pracovišti za umožnění výjezdu a realizaci akce. V neposlední řadě musím poděkovat mým nejbližším, mé rodině za jejich trpělivost, shovívavost a podporu.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

Úvod	2
1 PRVNÍ KAPITOLA - TEORETICKÁ ČÁST.....	5
1.1 PROJEKTOVÁ VÝUKA	5
1.1.1 Historický vývoj projektové metody výuky.....	5
1.1.2 Vymezení pojmu projektové vyučování	8
1.1.3 Rysy projektu	10
1.1.4 Typy projektů.....	11
1.1.5 Role učitele v projektu.....	13
1.1.6 Role žáka v projektu	14
1.1.7 naplnění cílů projektového vyučování v oblasti klíčových kompetencí	15
1.1.8 Fáze projektového vyučování	16
1.1.9 Přednosti a úskalí projektového vyučování.....	22
1.2 PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ NA ŠKOLE V PŘÍRODĚ	25
1.3 ŠKOLA V PŘÍRODĚ	28
1.3.1 Historie školy v přírodě.....	28
1.3.2 Význam školy v přírodě.....	30
1.3.3 Legislativa týkající se organizování školy v přírodě	31
1.3.4 Povinnosti učitele a žáka při škole v přírodě	32
1.3.5 Organizace školy v přírodě	33
1.3.6 Příprava projektu na škole v přírodě	34
2 DRUHÁ KAPITOLA - PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
2.1 VYUŽITÍ PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ NA ŠKOLE V PŘÍRODĚ.....	42
2.1.1 Výběr tématu projektového vyučování.....	43
2.1.2 Místo konání projektového vyučování	43
2.1.3 Cíle projektového vyučování "Zlatá horečka"	45
2.1.4 Programová náplň aneb projektové vyučování školy v přírodě	47
2.1.5 Zhodnocení školy v přírodě	77
2.2 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VYPLÝVAJÍCÍCH Z PRAKTICKÉ ČÁSTI A DOPORUČENÍ PRO PEDAGOGICKOU PRAXI	81
ZÁVĚR.....	84
RESUMÉ	86
SEZNAM LITERATURY	88
PŘÍLOHY	91

Úvod

V této části diplomové práce uvádím důvody výběru tématu Projektové vyučování na škole v přírodě na I. stupni NŠ. Jako studentka oboru učitelství pro I. stupeň ZŠ Katedry pedagogiky na Západočeské univerzitě v Plzni se seznamuji se společenskou vědou - pedagogikou jako takovou a s jejími příbuznými obory. Už na počátku studia a také jako učitelka s víceletou praxí vím, že některé oblasti vědění mě oslovují větší měrou a jiné nikoliv.

Ze svých zkušeností mohu říct, že učím velmi ráda. Mojí oblibou je zkoušení nových věcí, nových metod a forem výuky a nabyté vědomosti zde při studiu uvádím hned do praxe. Leckteré poznatky z oboru pedagogiky se mi osvědčily, leckteré ne, nevedly možná tam, kam bych si představovala ve své pedagogické práci dojít, nebo jsem je špatně uchopila a cíl, který jsem si vytkla jejich užitím, nebyl úplně naplněn. Ale domnívám se, že právě chybami a nedostatky, které učitel odhalí ve své výuce, ať už se to týká jakékoliv stránky, tedy přípravy, organizace, realizace, zhodnocení, ho mohou posunout, i díky tomu může profesně růst a do budoucna provádět opatření vedoucí ke zlepšení vlastní práce a následně pak také činnosti žáků.

Jsem příznivkyní změn a odpůrkyní stereotypu. Víím, že žáci v některých věcech mají rádi své jistoty a zavedené pořádky, ale na druhou stranu si rádi zpestří výuku něčím inovativním. Rádi pracují ve skupinách, rádi chodí na exkurze, do kina, na představení, do knihovny, na besedy apod. I já musím připustit, že mi drobné změny v mé práci, při jindy předem daném rozvrhu hodin, činí potěšení.

Při vstupu na školní půdu, tedy v mých prvních letech vyučování, jsem hodně vycházela ze svých vzpomínek, jak tomu bylo dříve, když jsem já jako malá chodila do školy. Ale od té doby se mnoho změnilo a takový přirozený koloběh nelze zastavit. V mém okolí, tím myslím ve sboru na škole, na níž působím, byly a stále jsou učitelé, kteří ale učí tak, jak jsem na to byla zvyklá z mých dětských let. Možná se bojí změn, bojí se opustit zaběhnutý stereotyp, bojí se, že budou mít více práce, než mají teď. Mnohé metody, které mě zaujaly, považují za ztrátu času, cítí k nim nedůvěru a nejistotu. Na druhou stranu jsou tam i takoví vyučující, kteří stejně jako já, spatřují v různých pedagogických teoriích a

konceptích, se kterými se seznámili v průběhu studia na vysoké škole, pro žáky i pro sebe významný přínos.

Jako pozitivní vidím na svém působišti to, že vedení školy alternativní způsoby výuky nezatrhuje, naopak je podporuje a společně pak ti, kteří mají zájem, mohou být účastni různých projektů a akcí pořádaných celoškolně. Zaměřila jsem se na jednu teorii, jedno téma, které mě ze všech zaujalo nejvíce - na projektové vyučování. Domnívám se, že projektové vyučování má pozitivní vliv na rozvoj žáků, že s sebou nese mnoho dobrého pro obě strany – žáky, ale i učitele. Měla jsem tu možnost pořádat na svém pracovišti již vícero projektů, a to nejenom v rámci své třídy, ale i celoškolní projekty, a musím říci, že se mi i s odstupem jeví, že pokaždé mi přinesly pozoruhodné zkušenosti. Během příprav, v průběhu i na konci akce jsem zažila milé chvíle a má práce a snaha mi nikdy nepřišly zbytečné.

Největší potěšení mi pak činí pořádání školy v přírodě s uplatněním projektového vyučování, vymýšlení tématu, soutěží, tvorba pracovních listů a podobné jiné činnosti, které s tím souvisejí. Možná je to i tím, že můj otec kdysi, když jsem byla malá, pořádal pro děti letní tábory. Prožitá dobrodružství mi zůstala v paměti jako něco příjemného, a tak se ho snažím následovat. Méně radosti mi pak dělá administrativní stránka pořádané akce, kdy se jedná o vyplňování tiskopisů a dokumentů, bez kterých by se škola v přírodě nemohla uskutečnit. Výběr tématu diplomové práce proto nebyl pro mě až tak obtížnou záležitostí, pouze jsem se soustředěněji zamyslela nad tím, co mě při studiu pedagogických disciplín bavilo a co mi při mé výuce s žáky činí uspokojení.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické.

Teoretická část

V první části mé diplomové práce hovořím o projektovém vyučování jako takovém. Zmiňuji se o historii projektové metody, hledám jednotlivé definice od různých autorů, zabývám se otázkou rozdělení projektů podle určitých kritérií. Zamýšlím se nad samotným postavením učitele a žáka v projektu, nad tím, do jakých rolí vstupují, jaké cíle mají naplnit. Projektová metoda je vyučovací metoda, a tak se zabývám i naplňováním kompetencí ve vzdělávání a výchově. Rozebírám jednotlivé fáze projektové metody a řeším i otázku pozitiv a negativ, které s sebou projektové pojetí výuky nese.

Druhá část je vymezena specifikací projektové výuky na škole v přírodě. Zaměřuji se na oblast navrhovatele, účelu projektu, na délku, prostředí a počet zapojených žáků. Zabývám se také způsobem organizace učiva či pozicí učitele.

Obsahem třetí části je problematika školy v přírodě. Uvádím data o její historii, píš o významu, v potaz beru i legislativní oblast školy v přírodě. Nejvíce se věnuji organizačním záležitostem, především pak přípravné fázi školy v přírodě.

Praktická část

V této části se zaměřuji na školu v přírodě zrealizovanou formou projektového vyučování. Uvádím zde název projektu "Zlatá horečka", vytyčuji mu cíl. Vytvářím ucelený denní soubor návrhů her, činností, doprovodných akcí, pracovních listů pro výuku aj.

Tato diplomová práce je věnovaná pochopení podstaty projektového vyučování, část se speciálně zabývá oblastí využití takového typu vyučování na školách v přírodě a nastíněna je i její celková organizace. Hlavním cílem je následné zpracování a ověření projektového vyučování na škole v přírodě. Tématu projektového vyučování se věnuje poměrně mnoho autorů, publikací spjatých s projektovým vyučováním je dostatek. Obtížnějším úkolem je pak najít knihy zabývající se pouze školou v přírodě, ty jsou ojedinělé. V závěru diplomové práce zhodnocuji celou akci a naplnění cílů, afektivních, psychomotorických a znalostních, píš o jejích kladech a záporech a přináším doporučení pro její praktické využití.

1 PRVNÍ KAPITOLA - TEORETICKÁ ČÁST

1.1 PROJEKTOVÁ VÝUKA

Zejména v posledních několika letech mohou být lidé svědky rozmachu pojmu "projekt". Dočteme se o něm totiž téměř všude - v tisku, odborných publikacích, setkáváme se s ním ve sdělovacích prostředcích, zkrátka nachází se v různých oblastech života, a to i tam, kam nezasahuje školní prostředí. Tento prvek je nedílnou součástí dnešního života. Projektová výuka se může využít i v programu školy v přírodě, kde může a nemusí probíhat po celou dobu pobytu žáků například v rekreačním středisku.

1.1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ PROJEKTOVÉ METODY VÝUKY

Odkazy projektové výuky v minulosti

Se základními rysy projektové výuky se můžeme setkat už v názorech J. Ámose Komenského, který vyzdvihuje osobnost dítěte a jeho ojedinělost v procesu učení. Poukazuje na význam smysluplnosti a užitečnosti učení pro dítě, nezbytnou stránku celé problematiky spatřuje v motivaci a v zájmu o učení.

„V pedagogických úvahách J. J. Rousseaua nacházíme spojitost se soudobým pojetím výchovy a vzdělávání a některá myšlenková východiska metody projektové výuky. Jde především o snahu o samostatnou aktivitu dítěte a jeho osobní zkušenost z kontaktu s okolím.“¹ Podobné názory sdílí i J. H. Pestalozzi, který usiloval o rozvoj celého dítěte - po všech jeho stránkách, dle jeho myšlenek mělo být vyučování samostatnou činností žáků, jakýmsi živým tvořením.

„Osobnost dítěte, jeho vnitřní potenciality, činnost, samostatnost, aktivita, zájem dítěte - to jsou charakteristické znaky pedagogiky F. W. A. Fröbela, C. Freineta, jehož škola je těsně spjata se svým prostředím a praktickou zkušeností žáka, která se stává pro vývoj žáka nenahraditelnou.“² Důležitá je opět činnost dětí a jejich zájem o učení se. Freinet organizoval vyučovací proces pro žáky velmi poutavě. Vytvořil školní tiskárnu, rozvinul

¹ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Olomouc: Book print s.r.o., 2009. s. 25. ISBN 978-80-210-4142-4.

² KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Olomouc: Book print s.r.o., 2009. s. 25. ISBN 978-80-210-4142-4.

žakovskou korespondenci i na meziškolní úrovni a konečně vydával školní časopis. Všechny tyto aktivity se blíží projektovému pojetí výuky, tak jako to známe z dneška.

Americká pragmatická pedagogika

Kořeny projektového vyučování úzce souvisí s americkou pragmatickou pedagogikou, která vzniká v 70. letech 19. století jako důsledek nespokojenosti s tradiční herbartovskou pedagogikou. Jedná se o progresivní výchovu v USA opírající se především o myšlenky Rousseaua, Pestalozziho a Fröbela. Hlavním představitelem pragmatické pedagogiky byl John Dewey, který testoval své objevy v této oblasti v laboratorní škole v Chicagu, kterou roku 1896 založil. Učení bylo chápáno jako proces aktivního získávání zkušeností, poznatek potom jako výsledek žákovy samostatné práce. Vyučování bylo spjato s prožitky, samostatným řešením problémů, naopak odmítalo předávání hotových poznatků a pamětní verbální učení. „Žáci měli být vedeni od praktických otázek k teoretickým principům, od konkrétního a smyslového vnímání k abstraktnímu a racionálnímu poznání.“³ Základní metodou řešení problémových situací je vlastní zkušenost, vlastní praktická činnost. Východiskem pro J. Deweye bylo pojetí školy jako součásti života, nebrat školu jen jako přípravu na život. Učení se děje podle něj pomocí řešení životních problémů a situací. Důležitost spatřoval i v okolí, které žáka obklopuje, je nezbytné, aby nebyl jen v nahodilém prostředí. Úkolem školy je vytvářet vědomě upravené okolí směřující ke splnění výchovného cíle.

Výrazným stoupencem Deweyových názorů na tuto problematiku byl William Heard Kilpatrick. Zaměřoval se nejenom na žáka, ale i na učitele a ředitele škol. „Projekty měly mít úzký vztah k životu žáků a jejich potřebám, měly být pro žáka smysluplné a žáci „se jim oddávají celým svým srdcem“ Žák by měl pokládat projekt za svůj úkol. Projektové vyučování Kilpatrick však považoval více za prostředek k výchově charakteru a osobnosti než za metodu rozvíjení poznatků.“⁴ Jeho vizí bylo, aby se žák učil podle konkrétních projektů, které vyplývají z jeho přirozené touhy učit se.

³ DVOŘÁKOVÁ, M. *Projektové vyučování v české škole*. Praha: Karolinum, 2009. s. 10. ISBN 978-80-246-1620-9.

⁴ DVOŘÁKOVÁ, M. *Projektové vyučování v české škole*. Praha: Karolinum, 2009. s. 13. ISBN 978-80-246-1620-9.

Projektová metoda v české reformní pedagogice

Nástup reformní pedagogiky z USA k nám přinášel změny velmi pozvolna. Konkrétní činy související s proměnou školství přinesla až osobnost V. Příhody, díky němuž jsme mohli postupně vidět stopy těchto změn v životě škol a v práci některých učitelů. V. Příhoda pobýval několik let v USA a právě tam se seznámil s pragmatickou pedagogikou, která ho ovlivnila natolik, že její principy byly v roce 1928 součástí návrhu na reformu školy. „Podle Příhody byla jednotná škola založena na snaze poznat individualitu dítěte a toto poznání využít při přeměně chování jedince. V soustavě pracovní školy je oprávněn princip samočinnosti, vyplývající z pojmu svobody. Zájem vyplývá z potřeby dítěte. Pracovní škola byla školou produkční, v níž běželo o skutečný výsledek práce, což souviselo s používáním metody projektové a problémové, jako dvou hlavních metod pracovní školy.“⁵ Projekt definuje tedy jako seskupení problémů. K dalším autorům zabývajícím se touto problematikou patřili R. Žanta nebo S. Vrána.

Události, které následovaly koncem 30. let, a následná okupace Československa znamenaly pozastavení myšlenek reformního pedagogického hnutí v našich školách i činnosti pokusných reformních škol.

Projektová výuka v České republice ve 20. století

Po skončení druhé světové války získala postupně rozhodující moc Komunistická strana Československa, výchova a vzdělávání se staly především jevem politickým a byly založeny na základech vědeckého světového názoru a ideologii marxismu-leninismu. Vzhledem k těmto skutečnostem došlo k pozastavení reformních snah z období před válkou, projektová výuka v tuto dobu nezaznamenává žádný rozvoj.

Obrat nastává až po roce 1989, kdy se mění nejenom politické a společenské poměry, ale je zapotřebí také jiné výchovy a vzdělávání. Školství začalo pomalu reagovat na nové vývojové tendence ve společnosti. „V 90. letech minulého století se začala projektová výuka dostávat opět pozvolna v některých našich školách ke slovu, a to díky vlastní

⁵ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Olomouc: Book print s.r.o., 2009. s. 30. ISBN 978-80-210-4142-4.

aktivitě učitelů a jejich uskupení zvaném Přátelé angažovaného učení.“⁶ Do současnosti vyšla již řada článků a publikací týkajících se problematiky projektové výuky. Učitelé najdou v takto zaměřených knihách zajímavé rady, návody a metodiky, jak je takový typ výuky ve své třídě možné zavést nebo si ho alespoň vyzkoušet. Nedílnou součástí rozvoje projektové výuky se stal i vznik různorodých webových stránek píšících o konkrétních, již zrealizovaných projektech či ještě stále čekajících na své zrealizování a vložených do rozhraní jako nápad. K rozšíření projektové metody přispěla též internetová diskuse vedená od roku 2000, do níž se zapojili odborníci, praktici i redaktoři.

1.1.2 VYMEZENÍ POJMU PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ

Vymezit pojem projektová výuka je úkol nelehký. V odborných literaturách je jeho definice různými pedagogy uvedena značně odlišně, každý spatřuje důležitost v jiném znaku. U někoho se jedná o materiální výstup celého projektu, u jiného autora jde o smysluplnost práce žáků při skupinovém vyučování. Níže uvádím některé vybrané definice pojmu projektová výuka či projektová metoda z publikace autorky J. Coufalové.

William Heard Kilpatrick jako „otec projektové metody“, ve své definici z roku 1918 zdůraznil praktický význam projektů a říká: „Projekt jest určitě a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žákovi tak, aby se mu zdál životně důležitým tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě.“⁷ Definice Američana J. F. Hosice je obecnější a důležitost spatřuje ve vlastní iniciativě žáka: „Výrazu projektová metoda lze užíti o učení tehdy, když individuum či skupina pojme záměr, jehož uskutečnění navozuje změny v jeho (jejich) vědění, zvycích či vztazích.“⁸ Další myslitel J. Adams připomíná především předchozí zkušenost žáka a projektové vyučování specifikuje takto: „Projektová metoda oživuje každou vědomost, kterou vyvolává. Při této metodě neshrnuje učitel nejprve vědomosti a nehledá teprve potom, jak jich užití: počíná užitím a shledává vědomosti.“⁹

Z našich představitelů reformního hnutí na školách jde o názory R. Žanty, který upřednostňuje především cíl projektu a definici pojímá tímto způsobem: „Projekt je

⁶ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Olomouc: Book print s.r.o., 2009. s. 33. ISBN 978-80-210-4142-4.

⁷ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 10. ISBN 80-7168-958-0.

⁸ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 10. ISBN 80-7168-958-0.

⁹ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 10. ISBN 80-7168-958-0.

účelně organizovaný souhrn myšlenek, seskupených kolem důležitého střediska praktického vědění, směřující k určitému cíli.“¹⁰ V. Příhoda vidí projektovou výuku takto: „Projektová metoda umožňuje takovou organizaci učiva, při které žák prochází činnostmi, uspořádanými tak účelně, aby daly vyniknout nějaké jednotící myšlence anebo aby umožnily provedení plánu, hospodářsky nebo kulturně významného a pro žáky životního.“¹¹ Ředitel pokusných škol ve Zlíně S. Vrána mluví o projektovém vyučování v bodech: "

1. je to podnik,
2. je to podnik žáka,
3. je to podnik, za jehož výsledky převzal žák odpovědnost
4. je to podnik, který jde za určitým cílem.“¹²

Oficiálně není odsouhlasená žádná jednoznačná definice pojmu projekt, obecně by se dalo říci, že „projekt je komplexní úkol (problém), spjatý s životní realitou, s nímž se žák identifikuje a přebírá za něj odpovědnost, aby svou teoretickou i praktickou činností dosáhl výsledného žádoucího produktu (výstupu) projektu, pro jehož obhajobu a hodnocení má argumenty, které vycházejí z nově získané zkušenosti.“¹³

S projektem úzce souvisí projektová metoda jako forma výuky, v níž jsou žáci vedeni k samostatné práci, získávají zkušenosti praktickou činností, experimentují, a stávají se tak účastníky projektu. Jedná se samozřejmě i o organizovanou činnost učitele, nejenom žáků. Učitel zde figuruje jako poradenský orgán, jenž má pomoci k naplnění smyslu projektu a dosažení vytyčených cílů.

Projektové vyučování je tedy výuka založená na projektové metodě. Rozdíl mezi projektovou a tradiční výukou tkví v tom, kdo vybírá téma k výuce. V tradiční výuce je to učitel, v té projektové je to sám žák. Dalším rozdílem je také sběr materiálů a informačních zdrojů ke zpracování projektu. V tradičním pojetí výuky vše do třídy k nabytí

¹⁰ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 10. ISBN 80-7168-958-0.

¹¹ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 10. ISBN 80-7168-958-0.

¹² COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 10. ISBN 80-7168-958-0.

¹³ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Olomouc: Book print s.r.o., 2009. s. 36. ISBN 978-80-210-4142-4.

poznatků a naplnění cílů přináší učitel, v projektové výuce je tato zodpovědnost přenechána žákovi.

1.1.3 RYSY PROJETU

Projekt vychází z potřeb, například z žákovy potřeby získávat nové zkušenosti, nabývat odpovědnost za svou práci. Také vychází ze zájmů žáka, z aktuální situace. Není omezen prostorem školy, ale vztahuje se i k rodičům a širšímu okolí školy. Projekt je interdisciplinární. Jedná se především o samostatnou práci žáka, která přináší konkrétní produkt. Produktem můžeme rozumět výstup, kterým se účastníci daného projektu prezentují ve škole i mimo ni. Projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině, jež žáku umožňuje rozvoj poznatků, ale i rozvoj ve stránce sociální, učí ho toleranci, komunikaci. Existují ale i projekty individuální, do kterých je zapojen každý jedinec samostatně. Projekt spojuje školu s širším okolím.

Struktura tvorby projektu ve výuce

T. Koten definuje několik bodů, které úzce souvisí s tvorbou projektu ve výuce:

- „ název
- cíle
- cílová skupina
- časové rozvržení
- materiální a finanční zabezpečení
- personální zajištění (KDO?, GARANT, REALIZAČNÍ TÝM)
- místo realizace (KDE?)
- metodický postup (JAK?)“¹⁴

Tyto body jsou nedílnou součástí projektového vyučování, vždy je třeba si je důkladně promyslet, jelikož poctivá příprava je neodmyslitelným dílem kvalitního projektu.

¹⁴ KOTEN, T. *Škola? V pohodě! (2)*. Most: Hněvín, 2009. s. 36. ISBN 978-80-86654-25-6.

1.1.4 TYPY PROJEKTŮ

Projekty lze rozlišovat podle různých kritérií, která v projektu hledáme a posuzujeme. Každý projekt je tak možno podle určitých znaků různorodě charakterizovat.

- **Projekty podle účelu**

O projektech zaměřujících se na cíl se jako první zmiňoval Kilpatrick. Mluvil o projektech, které se snaží vtělit myšlenku či plán do vnější formy. Může se jednat i o divadelní hru. Jiný projekt může cílit k estetickému prožitku nebo prostřednictvím projektu může dojít k vyřešení nastoleného problému. Skrze projekt mohou žáci získat i nějakou novou dovednost. Podle J. F. Hosice dělíme projekty, které se opírají o těžiště cíle, na problémové, konstruktivní, hodnotící a drilové. Problémové řeší vzniklý úkol, konstruktivním něco vytváříme, hodnotícím zkoumáme a srovnáváme a drilovým fixujeme nějakou pohybovou dovednost.

- **Projekty podle navrhovatele**

Projekty mohou být spontánní (dětské, žákovské), uměle připravené, vycházející z práce učitele a samozřejmě jakýsi mezityp, kdy si oba subjekty při navrhování projektu vzájemně pomáhají, doplňují se a obohacují se novými zkušenostmi a zážitky.

- **Projekty podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům**

Posuzujeme, zda se jedná o hledisko průřezového tématu, které lze zapojit do více oblastí, do více předmětů, nebo zda se jedná jen o jedno téma, jež nelze integrovat do jiných předmětů (například projekty týkající se matematiky). Toto dělení úzce souvisí s tím, jak bývají projekty organizovány.

„1. v rámci jednoho předmětu (a to buď jako součást i jiného systému výuky, příp. ovšem mohou být i výhradní metodou výuky předmětu)

2. v rámci příbuzných předmětů (opět platí poznámka uvedená v závorce u č. 1)

3. mimo výuku předmětů - vedle nich (rozsahem zpravidla zahrnujícím více předmětů či více oblastí poznání)

4. místo předmětů (tedy "likvidace" - být třeba i časově omezena - předmětové struktury v dané škole).¹⁵

- **Projekty podle délky trvání**

„Projekty mohou být krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé.“¹⁶ Jejich délka se odvíjí od z náročnosti jejich obsahu. Některé projekty mohou trvat jeden den, některé třeba týden a jiné se mohou vinout celým školním rokem. Začínající učitel určitě započne projektové vyučování nejprve spojením více hodin v jednom dopoledni, postupem času využije nabyté zkušenosti, troufne si i na větší celky a bude se věnovat i projektům celoročním.

- **Projekty podle místa konání**

Projekt může probíhat ve škole, ale i mimo školu, jednou z možností bývá pak škola v přírodě. Někdy můžeme mluvit i o domácím projektu, a to tehdy, pracuje-li žák na některé části projektu doma. „Spojení školy s životní realitou jako významný znak projektu přirozeně navozuje situace, ve kterých je vhodné spolupracovat s dalšími institucemi. Tak se část práce žáků přesunuje na různé úřady, do muzea, ale například i na veterinární kliniku apod.“¹⁷

- **Projekty podle počtu zapojených žáků**

Zapojení žáků do projektů je různé, záleží na místě konání, na délce trvání aj. Projekty mohou být individuální či kolektivní, většinou se jedná o kolektivy skupinové, třídní, ale i ročníkové, víceročníkové či pak následně celoškolní. V praxi se můžeme setkat se situací, že dlouhodobé projekty, do kterých se zapojí celá škola, se nakonec rozpadnou na dílčí menší projekty určené pro jednotlivé třídy. Na menších školách bývá celoškolní zapojení typické, většinou se jedná o akce spjaté s životem obce, se svátky, s významnými dny.

- **Projekty podle velikosti**

Termín velikost je relativní. Tímto rozdělením rozumíme členění projektů na malé, při nichž se žáci naučí péct například jablkový závin nebo připravovat jednoduché pomazánky, a na velké, ve kterých tvoří školní muzeum, galerii a jiné větší zajímavé artefakty.

¹⁵ VALENTA, J., KASÍKOVÁ, H., SVOBODOVÁ, E., aj. *Projektová metoda ve škole a za školou - Pohledy*. Praha: IPOS, 1993. s. 6. ISBN 80-7068-066-0.

¹⁶ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 11. ISBN 80-7168-958-0.

¹⁷ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 12. ISBN 80-7168-958-0.

1.1.5 ROLE UČITELE V PROJEKTU

Projektové vyučování ani trochu nepřipomíná tradiční pojetí vyučování a role učitele je v něm také úplně jiná. Učitel nepředává hotové poznatky, ale stává se spíše spolutvůrcem výuky. Děti se učí, on se učí s nimi. Neučí je tak, jak bývá zvykem. Jeho prvním úkolem bývá navození vhodné atmosféry, zvolit pro danou činnost adekvátní motivaci. Vystupuje především v roli poradce. Vztah mezi žákem a učitelem nabývá nových rozměrů. „Stávají se partnery, kteří společně tvoří určité dílo, za které každý z nich nese svůj díl odpovědnosti.“¹⁸

Pedagogické desatero

Velmi zajímavé je Pedagogické desatero, které by měl učitel dodržovat vždy, ale rozhodně by na ně neměl zapomínat při projektovém vyučování.

- „1. Základem naší práce je pozitivní vztah k dítěti, učení, kolegům, ke světu.
2. Podporujeme tvůrčí přístup žáků k učení a poznávání, rozvoj fantazie a tvořivosti.
3. Oslabujeme strach z nového či neznámého, učíme žáky zacházet s chybou, posilujeme sebevědomí a sebedůvěru žáka.
4. Povzbuzujeme nedůvěru k absolutním autoritám, uzavřeným řešením a danosti - učíme pochybovat, hledat, přesvědčovat se.
5. Uvádíme žáky do informačního systému.
6. Vedeme své žáky k neustálému hodnocení a sebehodnocení, k sebedůvěře.
7. Učíme děti měnit myšlenky v činy, dotahovat věci do konce, nebýt povrchní, přesně formulovat, dávat si konkrétní cíle, odpovídající maximu osobních možností.
8. Vedeme žáky k aktivnímu naslouchání, rozvoji komunikace, pěstujeme rozvoj celoživotních dovedností.
9. Dopřejeme dětem dostatek volnosti a svobody, učíme je demokratickému chování, pěstujeme v nich potřebnou toleranci, spoluzodpovědnost a odpovědnost k sobě samému.

¹⁸ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 12. ISBN 80-7168-958-0.

10. Přistupujeme k dítěti jako plnohodnotnému člověku, majícímu stejná lidská práva a povinnosti, jako k partneru na cestě za poznáním.“¹⁹

Těchto deset bodů je vhodné využívat při jakémkoliv typu výuky, dbát na to, abychom rozvíjely všechny stránky osobnosti žáka je nezbytnou součástí vyučování. Záleží vždy na obsahu, na tématu, jakou jejich část budeme zrovna podporovat.

1.1.6 ROLE ŽÁKA V PROJEKTU

Žák se při projektovém vyučování obohacuje po mnoha stránkách. Objevuje nejenom nové věci a nabývá tak nové poznatky, ale učí se především vyhledat si informace, utřídit, řešit vzniklé problémy a reagovat tak i na situace z běžného života. Pokud se jedná o skupinové vyučování, vstupuje do mnoha rolí. Může být myslitelem celého týmu, takovým leadrem. Také může být pasován na roli vyhledavače, kontrolora, vyhodnocovače či dotahovače. Ať už je skupina jakkoliv velká, každý žák v ní nabývá nějakou roli, záleží na jeho povaze a vlastnostech.

Pozitivní vlivy výuky na osobnost dítěte

Žák musí být nezbytně pozitivně rozvíjen, aby se mu ve škole dařilo, aby ho to ve škole bavilo, zvláště pak, zapojí-li učitel do vyučování projektovou výuku.

„1. Projektová výuka umožňuje zapojení žáka dle jeho individuálních možností.

2. Žák získává silnou motivaci k učení.

3. Žák přebírá zodpovědnost za výsledek práce.

4. Rozvíjí se samostatnost žáka.

5. Žák se učí pracovat s různými informačními zdroji.

6. Žák se učí řešit problémy

7. Žák konstruuje své poznání (konstruktivismus).

8. Žák využívá svých nabytých znalostí a dovedností, získává nové.

¹⁹ KAŠOVÁ, J. a kol. *Škola trochu jinak. Projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa, 1995. s. 11.

9. Žák získává dovednost organizační, řídicí, plánovací, hodnotící.

10. Žák získává globální celkový pohled na řešený problém.

11. Žák se učí spolupracovat.

12. Žák rozvíjí své komunikační schopnosti.

13. Žák se učí vzájemnému respektu.

14. Žák rozvíjí svou tvořivost, aktivitu a fantazii.²⁰

Vždy je žádoucí, aby učitel zohlednil žákovu individualitu, kladl důraz na jeho zájmy.

1.1.7 NAPLNĚNÍ CÍLŮ PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ V OBLASTI KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ

Samozřejmě i v projektové výuce platí určitá pravidla a ta jsou zakotvena v Rámcovém vzdělávacím programu. Jedná se o naplňování určitých kompetencí, které v něm můžeme najít.

- **Kompetence k učení**

Projektová metoda je metodou velmi efektivní, vyvolávající v žákovi aktivitu, schopnosti organizační, plánovací. Žák řídí vlastní učení, vyhledává informace, třídí je. Nabyté poznatky využívá celoživotně a prakticky. Žák spatřuje jevy v souvislostech, ne jen vytržené z kontextu. Projekty většinou propojují poznatky z širších celků, z různých vzdělávacích oblastí a vytvářejí tak komplexní pohled na svět. Žáci při této metodě experimentují, porovnávají výsledky, vytvářejí studie, polemizují, projevují se kritickým myšlením. Díky úspěchu či neúspěchu mohou posuzovat vlastní pokrok, vlastní zdokonalování se.

- **Kompetence k řešení problému**

Správně vytvořený projekt obsahuje problém jako takový. Žáci ho řeší, odhalují varianty a způsoby správného rozluštění. „Prezentace učí děti obhájit řešení a rozhodnutí, být za ně zodpovědný.“²¹

²⁰ ZORMANOVÁ, L. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada, 2012. s. 97. ISBN 978-80-247-4100-0.

²¹ KOTEN, T. *Škola? V pohodě! (2)*. Most: Hněvín, 2009. s. 38. ISBN 978-80-86654-25-6.

- **Kompetence komunikativní**

Pokud jsou žáci rozděleni do skupinek a na projektu pracují společně, nedílnou a nezpochybnitelnou součástí je komunikace. Učí se nejenom asertivnímu ústnímu projevu, obhajovat svůj názor, zapojovat se do diskuze, ale také musí umět naslouchat druhým. Pracuje-li žák na projektu samostatně, je nucen v závěru při prezentaci svého díla také s ostatními komunikovat.

- **Kompetence sociální a personální**

Jedná-li se o skupinku žáků, mluvíme o poznání práce v týmu, o rozdělení rolí. Žáci se podílejí na pohodové atmosféře, jsou k sobě ohleduplní a navzájem se ctí. Jsou ochotní pomáhat si, objasňovat, vysvětlovat si jevy týkající se projektu i týmové práce na něm. Nebojí se říct si o pomoc. Hodnotí druhé, ale hlavně sami sebe. Nejsou příliš kritičtí, snaží se o objektivitu. Přemýšlejí o tom, co by mohli udělat pro své družstvo, aby dosáhlo vytyčeného cíle.

- **Kompetence občanské**

Zde mluvíme o výuce založené na demokratických principech. Projektová výuka tuto úlohu plně splňuje. Skupinová výuka obohacuje žáky o poznání svých práv a povinností. Mnohá témata projektů se pak dotýkají občanských záležitostí, například našich tradic, významných dnů a svátků, historického dědictví, různorodých kulturních akcí. Vybereme-li si téma s environmentální tematikou, ochrany zdraví nebo přírody okolo nás, neprohloupíme a tuto kompetenci splníme téměř vždy.

- **Kompetence pracovní**

Projektová metoda je metodou činnostní, žáci pracují s různými pomůckami, materiály. Při aktivitách jsou poučeni o bezpečnosti a vhodném chování.

1.1.8 FÁZE PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ

Práce žáků probíhá ve fázích, které jsou obdobné u všech projektů:

„Před započítím práce

Učitel zvažuje hlavní téma

Učitel informuje rodiče, kolegy a ostatní partnery

Zahájení projektu

Diskuse s žáky o výběru hlavního tématu

Rozhodnutí o hlavním tématu

Třídní diskuse o podtématech a problémech, které se budou v rámci projektu řešit

Výběr podtémat

Formulace problému

Příprava projektu, objednávka pomůcek, předjednání rozhovorů apod.

V průběhu práce

Plánování a realizace dílčích prací na projektu

Konzultace a hodnocení pokroku

Závěrečná fáze

Prezentace

Závěrečná evaluace s žáky

Evaluace v týmu učitelů²²

Podnět, nápad, idea

Projekty mohou navrhnout učitelé, ale i sami žáci. Záleží na okolnostech, daném předmětu a mnoha jiných faktorech. Podnětné prostředí v sobě skýtají i rodiče či partneři školy. Budeme-li hovořit o nápadech vytvořených žáky, neměl by to být námět unáhlený, vzešlý pouze od jednoho žáka, mělo by se o něm diskutovat a přemýšlet. Na učiteli je potom, aby rozhodl, jestli idea, která vznikla, je podnětná, širokospektrální, zasahující různé předměty, jestli její cíl je opravdu poučný a téma adekvátní věku žáků, jejich znalostem, schopnostem. Při tvoření projektu v jeho samotném počátku, kdy se nachází ještě "v plenkách", je velmi důležité žáky vhodně motivovat. Zasáhnout tak jejich emoce, probudit v nich touhu být součástí vznikající akce. Pokud budou stimuly působit správně, vůle dokončit dílo bude určitě přítomna, a to i při překonávání překážek a obtížností při

²² HOLM-LARSEN, S. *Projektové vyučování. Moderní vyučování*. č. 9/2002. s. 20.

řešení úkolu. „Především by měl podnět k projektu vycházet z potřeby řešit nějaký problém.“²³

Plánování projektu

Pokud plánujeme projekt, děláme to vždy společně se všemi subjekty, kterých se daná akce týká. Tedy zapojuje se nejen učitel a žáci, ale i rodiče a ostatní partneři. Týká-li se naše plánování projektové výuky školy v přírodě, mluvíme i o zajištění rekreačního střediska, stravovací jednotky aj. V úvodní fázi chystání se na projekt můžeme využít metody brainstormingu. O co se jedná? Doslovně můžeme hovořit o "mozkové bouři". Na kousek papíru se zapisují veškeré nápady, asociace, podněty, zkrátka vše, co by nějak mohlo s tématem souviset. Je důležité, aby se nikdo nestyděl říci svůj názor, uvést svou ideu, platí zde pravidlo, že žádný návrh není špatný. Přínosná je uvolněná chvíle, nějaká příjemná atmosféra. „Brainstorming chce svůj čas. Nedá se uskutečnit o velké přestávce, účastníci by neměli být stresováni nedostatkem času a dalšími povinnostmi.“²⁴

Nejdůležitější stránkou projektu je stanovit si, co bude cílem, výstupem, závěrečnou podobou projektu, jaký bude produkt, který se má vytvořit.

Další nedílnou součástí je časově si projekt rozvrhnout, tj. kdy se bude uskutečňovat. Týká-li se projektové vyučování školy v přírodě, jedná se především o to, v jaké době a na jak dlouho se účastníci projektu zdrží při jeho naplňování. Škola v přírodě se může odehrávat v kterémkoli ročním období, nejčastěji však probíhá v teplejších měsících, tedy od dubna do června. Délka trvání je cca od tří až do devíti dnů, záleží pak na možnostech školy a vzdálenosti místa realizace, tj. střediska pobytu. Když budeme mluvit obecně o projektech dlouhodobějšího charakteru, potom řešíme několik stránek, např. zda bude projekt mít nějaké pauzy v době realizace, zda bude konán postupně, či jestli bude nepřetržitý.

Musíme si také položit otázku, kde se bude projektové vyučování konat. Přestože se týká žáků, nemusí se nutně konat jen ve třídě nebo v prostředí školy, ale může se odehrávat prakticky kdekoliv, kde to bude vzhledem k charakteru projektu a jeho cíli vhodné. Máme

²³ KOTEN, T. *Škola? V pohodě! (2)*. Most: Hněvín, 2009. s. 39. ISBN 978-80-86654-25-6.

²⁴ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 24. ISBN 80-7168-958-0.

mnoho možností (školní zahrada, hřiště, les, město aj.), a to ať už jde o projekt jakkoliv dlouhý.

Vymezení účastníků je nezbytností. Je samozřejmé, že těmi hlavními aktéry budou žáci a učitel. Záleží však na povaze a daném tématu, koho ještě do projektu účastníci přiberou. Může se jednat o aktivní i pasivní zájemce.

Především na učiteli pak spočívá problematika spjatá s organizací projektu, jak bude projektové vyučování zrealizováno, jak bude vypadat po průběhové stránce. K tomu patří i vytvoření podmínek. Zajištění vhodných pomůcek, materiálu, zkrátka vše, co souvisí s jeho úspěšným dokončením. Pokud se rozhodneme zařazovat projektové vyučování častěji, a dá se říci, že se rozhodneme o jeho pravidelné uskutečňování, bude dobré, když si vytvoříme ve třídě malou knihovničku, ve které budou různé encyklopedie, naučné knihy přírodovědného a historického charakteru, pravidla českého pravopisu, slovníky, publikace s obrázky s různou tematikou. „V řadě projektů uplatníme i denní tisk, katalogy cestovních kanceláří, letáky s nabídkou a cenami zboží a další tiskoviny.“²⁵

Žáci by měli mít i možnost pracovat s počítačem či tablety. Ovlivňují to samozřejmě možnosti školy, technická vybavenost škol je v současnosti na dobré úrovni a počítačovou učebnu najdeme snad už ve všech školách. V dnešní moderní době je to neodmyslitelná součást každodenního i školního života. Internet by měli žáci umět vhodně využívat pro získávání a ověřování informací. Dobrý učitel by měl poradit, jaké informace jsou solidní, ze kterého internetového zdroje čerpat informace a ze kterého naopak nikoliv.

Materiálním zajištěním rozumíme i jakési kancelářské vybavení projektu, tj. archy papírů (bílých i barevných), čtvrtky, lepidla, nůžky, fixy, pastelky, výtvarné potřeby, popřípadě speciální prostředky, které jsou nezbytné pro realizaci projektu. Žáky bychom měli vést k jejich vhodnému užívání, aby s nimi zbytečně neplýtvali, a pokud to jde, ukázat jim, že pěkné věci jde vytvořit i z odpadového materiálu, naučit je správně předměty recyklovat a využívat ve svůj prospěch. Tato oblast přípravy je zároveň příležitostí vést žáky k hospodárnosti a ohleduplnosti k přírodním zdrojům z hlediska ekologické výchovy.

Plánovat by měl vyučující i proces hodnocení, aby žáci věděli, na které stránky projektu se mají nejvíce zaměřit. Také by měl žáky seznámit s tím, kdo všechno vzniklé dílo bude

²⁵ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 27. ISBN 80-7168-958-0.

posuzovat. Učitel by neměl zapomínat na to, aby se žáci spolupodíleli na svém hodnocení, aby se vyjádřili ke své práci, aby byli objektivní a aby uměli zhodnotit práci nejenom svou, ale i produkty ostatních.

Uskutečnění projektu

Zrealizování projektového vyučování se odvíjí od tématu, obsahu a cíle celé akce. V předešlých kapitolách byla řeč o projektech domácích určených především pro jednotlivce, o projektech školních pro třídní skupinky, o projektech celoškolských apod. Vždy je důležité, ať už se jedná o jakýkoliv projekt, aby aktivita všech žáků při něm byla co nejvyšší. „Během realizace se objevují momenty, které nebylo možno předvídat a plánovat, je nutno přistoupit ke změnám a improvizaci proti původnímu plánu. Kreativita je zde na místě.“²⁶ V průběhu projektování je nezbytností učitelovy činnosti žáky obcházet a pomáhat jim, pokud je to potřeba. Učitel by měl sledovat vývoj práce, aktivitu žáků, jejich zapojení, měl by zhodnotit to, jak ve svém díle postupují, porovnat navzájem práce všech, posoudit dílčí výsledky. Neměl by se zaměřovat jen na samotný produkt projektu, ale také na to, jakým způsobem, pokud žáci pracují ve skupinách, si vzájemně pomáhají, jestli tam není někdo, kdo nic nedělá. Takové situace by se neměly stávat, a pokud nastanou, učitel by měl pasivní žáky vhodným a citlivým způsobem znovu pro práci na projektu získat.

Prezentace projektu

Samotná prezentace má různé podoby, vždy se ale jedná o představení výsledku práce žáka nebo žáků ve skupině, k němuž dospěli při své činnosti. Žáci seznamují ostatní přihlížející se svou badatelskou aktivitou, se svými nabytými poznatky o dané věci, obhajují své závěry a jsou schopni odpovídat na případné dotazy z okolí. Prezentace může být písemná, ústní, může být provedena jako ukázka výrobku, předvedením nabyté pohybové dovednosti (tanec), zazpíváním písničky nebo hrou na hudební nástroj, vytvořením prezentace v programu power-point, může se jednat i o natočený videozáznam nebo pásmo fotografií apod. „Prezentace projektů může být realizována na několika úrovních:

²⁶ KOTEN, T. *Škola? V pohodě!* (2). Most: Hněvín, 2009. s. 39. ISBN 978-80-86654-25-6.

prezentace pro rodiče

ve třídě pro spolužáky

ve škole mimo vlastní třídu

pro veřejnost a zainteresované složky projektu (např. zřizovatel školy...)

pro jiné instituce“²⁷

Hodnocení projektu

Pokud hodnotíme projekt, nehodnotíme jen jeho výslednou podobu, ale hodnotíme celý průběh akce, celý proces. Od naplánování projektu až po jeho cestu ke zdárnému závěru. Hodnotíme to, co jsme si řekli na začátku, že bude důležité, jaká kritéria jsme stanovili v prvotní fázi, na čem jsme se dohodli jako učitelé s žáky. Nejedná se jen o posuzování z pohledu učitele, ale posuzují se i žáci navzájem. Nejpodstatnějším jevem je pak sebehodnocení žáků, jejich objektivita k celé problematice. „Z hodnocení by měla vyplynout opatření do budoucna, a to v rovině dítěte i učitele.“²⁸ To znamená, že chyby, dílčí nezdary nesmíme vnímat jen jako neúspěch, jako výsledek vlastního selhání, ale jako podnět pro další činnost, jako zkušenost do budoucích projektů. Jak již bylo uvedeno, hodnotit mohou nejenom učitel a žáci, ale i osoby, které do projektu vstoupily, podílely se na něm, pomáhaly v jeho průběhu a ve fázi plánování bylo dohodnuto, že i jejich názor bude v závěru projektu brán v potaz. „Při posuzování projektu nehodnotíme, jak se "povedl" učiteli, ale co přinesl žákovi.“²⁹ Učitel by měl posoudit, zda téma, které bylo vybráno, žáci správně uchopili, zda bylo adekvátně zvoleno. Rozvinul projekt žákům jejich vědomosti? Byl projekt smysluplný? Další stránkou hodnocení je určitě práce ve skupinách, naplnily-li se zde kompetence komunikativní, pracovní, sociální a personální. Jestli se žáci naučili naslouchat ostatním, projevit svůj názor, zda v týmu nedocházelo ke konfliktům. Hodnotíme pokrok každého žáka, jeho zapojení do práce, jeho aktivitu.

²⁷ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Olomouc: Book print s.r.o., 2009. s. 42. ISBN 978-80-210-4142-4.

²⁸ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Olomouc: Book print s.r.o., 2009. s. 42. ISBN 978-80-210-4142-4.

²⁹ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 28. ISBN 80-7168-958-0.

Na závěr by měl učitel posoudit i samotné hodnocení, hlavně se pak zabývat sebehodnocením žáků samotných.

1.1.9 PŘEDNOSTI A ÚSKALÍ PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ

V dnešní době se projektová metoda stává módní záležitostí všech škol a není učitele, jenž by tuto formu vyučování ještě nikdy nevyzkoušel. Možná, že starší generace učitelů si myslí, že je to jen ztráta času, mnoho příprav, mnoho vyplývaných hodin a výsledek žádný. Ale je také docela možné, že si podobu takového vyučování už vyzkoušeli a ani netuší, že ji užili. Někteří učitelé by tuto metodu rádi provedli při svém učení, ale bohužel na zajištění takové akce nemá třeba škola pomůcky, prostředky, peníze, chybí ochota rodičů či jiných institucí. Na leckterých školách jsou projekty realizovány jen některými učiteli, dokonce, že každý má svůj obor, oblíbené téma, které takto řeší. Zpestřují tak učení nejenom žákům, ale proces výuky i sami sobě. Vždyť každý projekt, byť stále se opakující a stejný, který si už vyučující zkusil s různými skupinami z jiných tříd, nabývá vždy nových rozměrů. Pokaždé se povede jinak, objevují se v něm nové situace, na které se učitel učí vhodně reagovat. Některým může už ze zkušeností předcházet. Jeho projekt tak roste a stává se lepším pro další využití v jeho pedagogické práci. Někteří učitelé se těší na podzimní dlabání dýní, někteří na čertův rej, na vánoční tvoření, někteří na Velikonoce, na pálení čarodějnic a mnohé jiné projekty. Pro některé je cílem škola v přírodě, kde mohou plně rozvinout své schopnosti a dovednosti.

- **Přednosti projektové výuky**

Projektová metoda má motivační sílu, je-li správně podána a žáci ji správně uchopí. Je blízka životní realitě, je přirozená, je užitečná. Je efektivní v procesu vzdělání a výchovy. Formuje celou žákovu osobnost komplexně. Učí žáky spolupracovat, diskutovat, formulovat své názory a pohnutky, učí řešit problémy, podněcuje tvořivost, fantazii, intuici, učí hledat informace, vede žáka k zodpovědnosti, toleranci. Umožňuje individuální přístup učitele a kvalitativní diferenciaci. Vyučujícího osvobozuje od zažitých stereotypů, předchází syndromu vyhoření, osvobozuje ho od závislosti na učebnicích. Přináší experiment, který žáky tak láká. „Projekty zjednodušují učení, drobná fakta se odvozují

z velkých a dává se jim místo v pracovním pochodu i v soustavě žákova vědění.³⁰ Aby přinesl projekt své ovoce, musí být po stránce uspořádání dokonale zvládnutý. „Vše musí být promyšleně organizováno a řízeno (naprostá liberalizace ruší smysl projektu). Učitel musí citlivě odhadnout míru volnosti a míru odpovědnosti dětí.“³¹

Pro učitele přináší užití projektové výuky ve škole mnohá pozitiva.

„Pozitiva pro učitele:

Učitel se učí nové roli, roli poradce.

Učitel se učí dítě vnímat jako celek. Dochází ke změně v jeho myšlení o žácích.

Učitel rozšiřuje svůj repertoár vyučovacích strategií.

Učitel užívá nových možností hodnocení a sebehodnocení.

Učitel rozšiřuje své dovednosti organizační.“³²

Učitel, který chce obohatit sebe i žáky, by měl určitě do výuky zapojit tento model výuky.

- **Úskalí projektové výuky**

„Jednostranné preferování tzv. netradičních vyučovacích metod není řešením problémů současné školy. Projektová metoda je jedním z léků na nemoci našeho školství, ale sama pacienta nevyléčí.“³³ Není tedy vhodné říci si, že jinou metodou než projektovou by učitel dnešní učitel neměl. Omyl. Projektová metoda je pouze jednou z vyučovacích metod, slouží ke zpestření výuky, ale stále je to jen metoda doplňková. Na některou problematiku je vhodná a žákům přínosná, do některých situací se však nehodí.

Téma většiny projektů stejně navrhne učitel. I když předtím již bylo zmíněno, že žáci se na tom také mohou podílet, tak ale jedině učitel ví, co se žáci mají v postatě naučit, o co se mají obohatit, a tak směřuje i počínající dílo.

³⁰ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Olomouc: Book print s.r.o., 2009. s. 50. ISBN 978-80-210-4142-4.

³¹ VALENTA, J., KASÍKOVÁ, H., SVOBODOVÁ, aj. *Projektová metoda ve škole a za školou - Pohledy*. Praha: IPOS, 1993. s. 7. ISBN 80-7068-066-0.

³² ZORMANOVÁ, L. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada, 2012. s. 98. ISBN 978-80-247-4100-0.

³³ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 19. ISBN 80-7168-958-0.

Někdy bývá pro učitele velmi náročné, aby zůstal v pozadí a skupinám nepomáhal víc, než je zdrávo, víc, než by se na roli rádce slušelo. Také otázka jisté volnosti při práci žáků se nesmí opomíjet. Nesmí být ale oslabena či svržena učitelova autorita.

Ve vyučování nelze opomíjet vnitřní systémy jednotlivých věd a jednotlivých předmětů, nelze nebrat ohled na systém, neboť žáci, když vyhledávají informace, tuto stránku věci nevidí. Pokud jim učivo neutřídíme, nebudou v tom mít v budoucnosti jasno. Žáci by měli mít představu o rozčleňování jednotlivých poznatků, měli by znát systém.

„Je nutno se vyrovnávat s tím, že "logika životní praxe" či "situace" či "mnohostrannost jevů" nerespektuje zásadu posloupnosti vyučování poznatkům (např. od snadnějšího k obtížnějšímu atd.), zásadu přiměřenosti, vyrovnávat se s tím, že jevy jsou vyňaty z kontextu vědní soustavy.“³⁴

Projektová metoda je vhodnější spíše pro průměrné a nadanější žáky. Pokud vyučující dostatečně nepromyslí organizaci práce, vytvoří například skupiny s příliš velkým počtem žáků, mohou se ti slabší žáci schovat za práci ostatních a ve své podstatě nic nedělat. Navíc pokud se jedná o žáky neprůbojně a spojíme-li je s některými autoritativnějšími typy nevhodně, může dojít k tomu, že se budou bát projevit vlastní názor a zůstanou spíše v pozadí. Budou pak prezentovat to, co vytvořili ti ostatní, i když s jejich nápady nebudou třeba úplně souhlasit. Riziko se zvyšuje tehdy, jde-li učiteli o produkt víc, než o samotnou činnost žáků v týmu.

„Kritici projektové metody poukazují na její neefektivnost. Uvádějí, že žák nemůže ve škole znovu objevovat vše, co objevily generace lidí. Ze školy nelze zcela vytlačit racionální předávání poznatků, projektová metoda nemůže být jedinou používanou vyučovací metodou.“³⁵

„Negativa projektové metody

a) Dimenze žáka

Časová náročnost na řešení projektu.

³⁴ VALENTA, J., KASÍKOVÁ, H., SVOBODOVÁ, aj. *Projektová metoda ve škole a za školou - Pohledy*. Praha: IPOS, 1993. s. 7. ISBN 80-7068-066-0.

³⁵ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 20. ISBN 80-7168-958-0.

Žák není mnohdy vybaven potřebnými kompetencemi.

b) Dimenze učitele

Časová náročnost na přípravu projektu.

Náročnost na hodnocení³⁶

Jako každá metoda užívaná ve výuce s sebou projektové vyučování nese mnoho výhod a mnoho nevýhod, je na učiteli, aby se rozhodl, které negativní prvky je schopen eliminovat či nevnímat, a užívat si tak inovativní strukturu ve své výuce.

1.2 PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ NA ŠKOLE V PŘÍRODĚ

Škola v přírodě je specifickou vyučovací formou, kdy žák i učitel tráví několik dní mimo školu, přesto se žáci učí, nabývají nové poznatky a dovednosti. Jde-li o zkušeného pedagoga, který nechce své žáky jen odvézt do blízkosti přírody a tam je učit jako obvykle, ale chce, aby si z pobytu odnesli mnoho poznatků, dojmů a zážitků, pojme školu v přírodě jako projektové vyučování. Takto realizovaná výuka nese svá specifika. Důležité je, aby se takovému projektovému vyučování vymyslel vhodný název, ten bývá klíčovým východiskem pro tvoření činností celé školy v přírodě. „Název používáme dlouhou dobu při přípravě akce, píšeme si ho do diáře, je na složce s materiály. Po vydařené akci používáme název ještě dlouho při vzpomínkách. Může se stát, že se akce stane pravidelnou a název je používán mnoho let. A co víte, možná se vám někdy objeví v životopise. Název je zkrátka důležitý.“³⁷

- **Navrhovatel projektového vyučování na škole v přírodě**

Navrhovatelem daného projektu je ve většině případů třídní učitel. Podnět může vzejít i od vedení školy, kdy je požadováno zrealizovat projektové vyučování například na škole v přírodě v konkrétní třídě či v konkrétních ročnících na dané téma.

³⁶ ZORMANOVÁ, L. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada, 2012. s. 98. ISBN 978-80-247-4100-0.

³⁷ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. s. 52. ISBN 978-80-262-0454-1.

- **Účel projektového vyučování na škole v přírodě**

Hned v počáteční fázi, kdy vyučující hledá námět, by si měl vytyčit účel, záměr, cíl, který bude procházet celou školou v přírodě a dojde při ní k završení, rozuzlení. Záleží na tom, zda se bude jednat o problémové projektové vyučování nebo o projektové vyučování směřující k estetické zkušenosti, k získání nových vědomostí o vybrané věci, k nabytí dovedností či kombinaci více jevů nejednou.

- **Délka projektového vyučování na škole v přírodě**

Budeme-li mluvit o délce projektu na škole v přírodě, bude to otázka relevantní. Záleží vždy na konkrétním učiteli, jaké vybere místo konání školy v přírodě, kdy apod. V podstatě může probíhat projektové vyučování krátkodobé v rámci projektového vyučování střednědobého jako součásti jedné školy v přírodě. Proto je zde nezbytné zmínit stránku relevantnosti. Mluvíme o tom, že žákům může být při dopolední výuce zadán úkol konstruktivní projektového charakteru, a přitom se žáci budou nacházet už v jiném střednědobém projektovém vyučování tedy na samotné škole v přírodě takto pojaté. Ale to jen trocha filozofování. „Projekt střednědobý vymezují na I. stupni základní školy maximálně na období jednoho týdne – pracovní týden jako ucelená jednotka je pro děti tohoto věku dobře uchopitelná a reflektovatelná. Do této kategorie rovněž vhodně náleží projekty realizované na školách v přírodě, školních výletech, exkurzích, lyžařských kurzech apod.“³⁸

- **Prostředí projektového vyučování na škole v přírodě**

Jak už vyplývá z názvu kapitoly, odehrává-li se projektové vyučování na škole v přírodě, hovoříme z hlediska charakteru prostředí o projektu mimoškolním. Učitel zde není svázán ohraničeným místem jako je třída, ale může své nápady realizovat uvnitř objektu, v areálu, v přírodě, může požádat o spolupráci majitele okolních objektů, které vynikají nějakou zajímavostí, historickým rázem apod. Žáci se tak mohou ocitnout v muzeu, na zámku, na hradě a zde mohou zjišťovat případné informace, které jsou žádoucí k vyřešení problému nastolenému v rámci projektového vyučování.

³⁸ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Olomouc: Book print s.r.o., 2009. s. 47. ISBN 978-80-210-4142-4.

- **Počet zapojených žáků v projektovém vyučování na škole v přírodě**

Zmíníme-li stránku týkající se počtu zapojených žáků, opět záleží na tom, jedná-li se o akci třídní či celoškolní. Když se zamyslíme nad třídním kolektivem, je jasné, že zapojení žáci jsou ti, kteří se školy v přírodě zúčastní. Ti, kteří nejedou, ať už z jakýchkoliv důvodů, jsou z takového projektu ve většině případů vyloučeni. Organizace takového kolektivu zpravidla probíhá tak, že se třída rozdělí na skupiny. Individuální projekty zde nejsou příliš na místě.

- **Způsob organizace učiva při projektovém vyučování na škole v přírodě**

Největší jádro problému pro vyučujícího pak v sobě nese vztah školy v přírodě k učivu a její propojení s hlavním tématem akce. Každému zkušenému učiteli je jasné, že to bude nelehký úkol. Na škole v přírodě se musí jednoznačně vyučovat, a to se týká všech předmětů, které by žáci normálně měli ve škole, zároveň je nutné vzít v úvahu specifičnost podmínek a přece jen nezvyklou organizaci výuky na škole v přírodě. Učitel se tak musí připravit na integraci učiva z různých předmětů a jiné časové rozvržení vyučování.

- **Pozice učitele v projektovém vyučování na škole v přírodě**

„Instruktor na akci vystupuje v mnoha rolích a kladou se nemalé požadavky na jeho dovednosti. Dostává se mimo jiné do rolí organizátora, pedagoga, rozhodčího, herce nebo i účastníka. Instruktor navíc musí mezi těmito rolemi plynule přecházet a měl by je hrát přirozeně, bez přehrávání.“³⁹ Na škole v přírodě nabývají učitelovy role zcela jiných rozměrů. Už to není jako ve škole, žáci jsou si s učitelem bližší než na školní půdě. Vyučující si na druhou stranu musí ponechat dostatečný odstup a zachovat si autoritu. Musí znát hranice, kdy a jak vhodně reagovat na vzniklé situace. Při projektovém vyučování na škole v přírodě nezastává učitel roli spolunavrhovatele tématu, ale zpravidla navrhne námět sám, pouze se může nechat žáky inspirovat. Měl by sám vědět, které téma zvolit, aby se dalo co nejvíce rozpracovat, aby se na ně dalo navázat dostatkem dílčích úkolů, aby zajištění materiálních prostředků bylo v jeho silách. Role poradce nevymizí, při řešení jednotlivých povinností je zcela na místě. Průběh jednotlivých činností pak řídí už sami žáci, vznikají tak nahodilé neopakovatelné situace. Úkolem učitele je pro práci zajistit

³⁹ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. s. 40. ISBN 978-80-262-0454-1.

klidné a bezpečné prostředí, ve kterém se žáci nebudou bát se jakkoliv projevit. Při projektovém vyučování na škole v přírodě se zcela mění způsob přípravy učitele na výuku. Podstatnou částí úspěchu je dobrá organizace a příprava. Celé plánování je pak asi nejzapeklitějším úkolem. „Promyšlená příprava projektu umožní učitelům rozdělit během projektu svoji pozornost, sledovat individuálně žáky i zachovávat kontrolu nad třídou jako celkem.“⁴⁰

1.3 ŠKOLA V PŘÍRODĚ

Škola v přírodě je jednou z organizačních forem výuky. „Pojem "organizační forma výuky" je v didaktice vymezován jako uspořádání vyučovacího procesu, jako vnější stránka vyučovacích metod.“⁴¹ Záleží vždy na vztahu k osobnosti žáka, na výukovém prostředí, na délce trvání. Jedná se o specifickou formu vyučování, která rozhodně není jen jakousi rekreací pro učitele či žáky. Prohlubuje výchovně-vzdělávací složku práce školy a učitele a navazuje na dění ve škole. Učitel spolu s vychovatelem tvoří pro žáky celodenní program, a chtějí-li, aby se škola v přírodě stala pro žáky nezapomenutelným zážitkem, pak je volný čas naprosto minimální. V takovém případě se užití projektové metody přímo nabízí.

1.3.1 HISTORIE ŠKOLY V PŘÍRODĚ

První základy školy v přírodě u nás položil už Jan Ámos Komenský, jenž říkal, že sama příroda je tou nejlepší učitelkou, a zdůrazňoval, jak je důležité vodit žáky na různé procházky a cvičení do jejího nitra, podporoval tak i názornost. „Základním didaktickým zákonem Komenského je požadavek učit všemu příkladem, pravidlem a praxí, proto prosazuje při výuce vycházet z poznání bezprostřední skutečnosti, na jehož základě si žák za pomoci učitele odvozuje obecný závěr a důsledky vyplývající pro praxi.“⁴²

První školy v přírodě u nás se začaly objevovat za první republiky a byly inspirovány zahraničními školními systémy. Nicméně nebylo jich mnoho. Změna přišla ve 20. letech 20. století. „Velký rozvoj nastal díky olomouckému řediteli F. Hrušákovi, který

⁴⁰ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. s. 13. ISBN 80-7168-958-0.

⁴¹ ZORMANOVÁ, L. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2014. s. 102. ISBN 978-80-247-4590-9.

⁴² ZORMANOVÁ, L. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada, 2012. s. 24-25. ISBN 978-80-247-4100-0.

celou školu přemístil na měsíc do provizorní budovy na okraji lesa. Hlavní programovou náplní školy v přírodě bylo cvičení, koupání, hry a v menší míře i učení. Tento moment se jeví jako hlavní a zásadní impuls k rozvoji škol v přírodě.⁴³

Od 60. do 80. let 20. století se organizovaly ozdravné pobyty charakteru školy v přírodě pro žáky, již bydleli v oblastech zdevastovaného životního prostředí. Jednalo se o místa jako Mostecko, Sokolovsko, Ostravsko a velké aglomerace nevyjímaje hlavní město Praha. V té době se stavěly velké komplexy určené pro daný druh rekreace s obrovskou kapacitou, která pojala až několik stovek žáků. Finanční stránku věci zčásti spravoval stát, přispíval poměrně velkou sumou. Žáci z takto postižených či jiným měřítkem určených zón (byl vypracován jejich seznam) jezdili na ozdravný pobyt vždy jednou v roce, a to na tři týdny. Ostatní žáci měli nárok na to vyjet alespoň jedenkrát za školní povinnou docházku.

Od 90. let 20. století došlo k velkým změnám týkajících se organizace škol v přírodě. Souvisí to samozřejmě s tehdejšími společenskými a politickými proměnami. Od této doby neexistuje žádné nařízení, jež by přikazovalo, že by školy měly pořádat školu v přírodě, ať už se jedná o jakoukoliv oblast, se zhoršeným životním prostředím či nikoliv. Podmínky pro pořádání rekreačních akcí se z hlediska financování výrazně zhoršily oproti tomu, jak to bylo v době před revolucí. Finanční stránku si musí rodiče v dnešní době řešit sami a stát nepřispívá ani malým obnosem, a to i přesto, že náklady výrazně vzrostly a pro některé rodiče není prakticky možné je uhradit. Navíc mnohá zařízení určená pro školy v přírodě byla zrušena, státní objekty byly pronajaty nebo prodány soukromým osobám. Na druhou stranu, když nikdo nikomu nic nepřikazuje a vše je v rukou škol, mají učitelé volnější ruku v organizaci takové školy v přírodě. Pokud je učitel ochotný s žáky pobývat více než nad rámec svých povinností a má chuť vymýšlet nové věci, jistě s žáky na školu v přírodě se svou třídou pojede. Ohled musí brát samozřejmě na finanční hledisko, které si ujasní po dohodě s rodiči. Sám učitel si může rekreační středisko vybrat, popřípadě mu ho může nějaký rodič i doporučit či poskytnout za zvýhodněných podmínek. Vybírá termín, stravování, připravuje program, který není pevně zakotven nějakým předpisem. Dále má volnou ruku ve svých nápadech, jak školu v přírodě udělat zajímavou. V dnešní

⁴³ LEDVINKA, T. *Škola v přírodě. Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1998. s. 4-5. ISSN 1211-1775.

době se většinou vyjíždí do oblastí, které nejsou od školy tak příliš daleko, volí se místa blízko přírodě s nějakými poutavými možnostmi na výlety, jezdí se tak na tři až maximálně deset dní.

1.3.2 VÝZNAM ŠKOLY V PŘÍRODĚ

Pořádání školy v přírodě má mnoho významů. Vezmu-li v potaz jeho zdravotní a rekreační charakter, tráví žáci většinu času na čerstvém vzduchu ve zdravém přírodním prostředí, svou aktivitou, sportovními činnostmi a účastí na hrách zvyšují svoji fyzickou zdatnost. Na škole v přírodě se uplatňuje jiný režim, než na jaký jsou žáci zvyklí z domova. I vybočení ze stereotypu bývá pro ně přínosem.

Někteří žáci se těší na chvíle, které stráví se svými spolužáky, kamarády, a to nepřetržitě několik dní. Starší žáci možná ocení i nepřítomnost rodičů, přestože výchovný element by zde měl nahradit učitel či vychovatel, přeci jenom se jedná o uvolněnější atmosféru, než je tomu doma. Pro učitele bývá škola vhodným okamžikem k začlenění problematických žáků do třídního kolektivu. Žáci se tam navzájem poznávají zcela z jiných stránek, než jak je tomu ve školních lavicích. „Nepřetržitě vícedenní působení může pedagog využít k dokonalému zmapování své třídy, k poznání povah, chování a jednání dětí v situacích, které ve škole běžně nenastanou.“⁴⁴

Protože se jedná o školu pořádanou sice v přírodě, ale stále je to škola, neměl by se z jejího obsahu vytrátit ani smysl vzdělávací a výchovný. Žáci zde poznávají nové prostředí, nová místa, přírodu okolo sebe, flóru a faunu v ní žijící. Rozvíjí se tvořivost, fantazie, samostatnost, komunikativní dovednosti, tolerance, děti se učí vzájemně si pomáhat.

Z názvu vyplývá, že by se většina času zde stráveného měla odehrávat v přírodě. Žáci by se k ní měli co nejvíce přiblížit, vnímat ji všemi svými smysly, poznat ji a uvědomit si, jaká je mocná a krásná, jak se během roku proměňuje, co všechno nám poskytuje, naučit tak správnému vztahu k životnímu prostředí, a to nenásilně, vždyť kde jinde otevřít toto ekologické environmentální hledisko než na škole v přírodě, kde se nám to jako pedagogům přímo nabízí.

⁴⁴ LEDVINKA, T. *Škola v přírodě. Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1998. s. 4. ISSN 1211-1775.

1.3.3 LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE ORGANIZOVÁNÍ ŠKOLY V PŘÍRODĚ

Povinností každého učitele, jenž pořádá školu v přírodě, je podrobně si prostudovat právní dokumenty v platném znění, které se této záležitosti týkají. Od roku 1996 platila vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 303/1996 Sb., o školách v přírodě. Byla odstraněna vyhláškou č. 224/2005 Sb., kterou se s účinností k 1. 7. 2005 zrušily některé vyhlášky v působnosti MŠMT, v současné době neexistuje ucelený zákon či ucelená vyhláška, která by se zabývala otázkou škol v přírodě komplexně, pobyt dětí na ozdravené akci tak upravují níže uvedené vyhlášky a paragrafy zákonů:

„Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon),

Zákon 471/2005 Sb., o ochraně veřejného zdraví,

Vyhláška MŠMT ČR č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky,

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČR č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti,

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČR č. 148/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti,

Vyhláška MŠMT ČR č. 107/2005 Sb., o školním stravování,

Vyhláška MŠMT ČR č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů,

Vyhláška MŠMT ČR č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních,

Vyhláška MZ č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých,

Metodický pokyn dne 22. prosince 2005 Č. j.: 37 014/2005-25 k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.⁴⁵

⁴⁵ SVOBODOVÁ, J. *Legislativa ŠvP*: rvp.cz [online]. 2011 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: http://rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/S/Škola_v_přírodě/Legislativa

1.3.4 POVINNOSTI UČITELE A ŽÁKA PŘI ŠKOLE V PŘÍRODĚ

Pokud se vyučující rozhodne školu v přírodě uskutečnit, potřebuje od rodičů písemný souhlas s tím, že se jeho dítě bude této akce účastnit. Rodiče také stvrzují svým podpisem, že přebírají eventuální zodpovědnost za materiální škody, které jeho dítě způsobí na škole v přírodě, a že v případě úrazu či nemoci si pro dítě na vlastní náklady přijdou do místa konání školy v přírodě.

Učitel vybírá vhodné ubytování, při tom musí sledovat spoustu skutečností, podmínek, kladených na ubytování specializované na školy v přírodě. Ubytovací zařízení totiž musí splňovat určité parametry, a to ať už se jedná o pokoje, WC či koupelny. Sociálních zařízení musí být dostatečný počet pro určené kvantum dětí. Ubytovací zařízení musí disponovat místnostmi určenými pro dopolední výuku. Požadavky jsou kladeny i na četnost úklidů, na odvoz odpadků, dostatečné zásobování pitnou vodou, nemluvě o zvýšených nárocích na stravu, která má být plnohodnotná, dostatečná, pestrá, zdravá a má žáka uspokojit na celý den, aniž by měl pocit hladu a žízně. V okolí se nemá nacházet nic nebezpečného, rozestavěného, co by mohlo ohrozit bezpečnost žáků účastnících se školy v přírodě. Učitel by měl ve svém vlastním zájmu a v zájmu zdraví a ochrany dětí na případné nesrovnalosti se zákonem upozornit provozovatele ubytování a stravování a vyžadovat nápravu. Učitel musí s provozovatelem poskytovaných služeb ubytování a stravování uzavřít písemnou smlouvu, ve které se případně bude nacházet i výše stornovacích poplatků, kdyby došlo k odstoupení od smlouvy. Protože i školní inspekce se zabývá kontrolou škol v přírodě, neměla by jejich eventuální návštěva nikoho překvapit. Inspektoři se kromě výchovně-vzdělávacího aspektu školy v přírodě zaměřují i na zjišťování a hodnocení podmínek konané akce. Vše musí být zorganizováno v souladu s příslušnými právními předpisy a vyhláškami a veškerá dokumentace připravena k nahlédnutí. „Pokud neznáme žádný vhodný objekt, dáme v první řadě na doporučení známých. Upřednostňujeme objekty, se kterými má někdo zkušenost z pořádání zážitkové akce. Pokud neuspějeme, můžeme využít specializovaných internetových vyhledavačů.“⁴⁶

Učitel také oznamuje pořádání školy v přírodě krajské hygienické stanici a nemocničnímu zařízení v blízkosti ubytovacího objektu.

⁴⁶ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. s. 56. ISBN 978-80-262-0454-1.

Žáci mají povinnost před nástupem na školu v přírodě přinést do školy potvrzení od svého dětského lékaře o tom, že ji jsou schopni absolvovat, totiž že chodí na pravidelné lékařské prohlídky, podstupují povinná očkování a že čtrnáct dní před odjezdem nepřišli do styku s nějakou infekční chorobou. Podpisem zákonných zástupců se tento fakt ještě více stvrzuje, neboť jeden den před odjezdem vyplňují potvrzení o bezinfekčnosti, kde uvádějí, že si nejsou vědomi toho, že by jejich dítě mělo nějakou akutní nemoc, průjem nebo horečku, či nějaké nakažlivé onemocnění. Užívá-li žák pravidelně nějaké léky, musí učitele rodiče předem informovat o této skutečnosti, vybavit žáka příslušnými medikamenty a uvést podrobný popis, jak léky žákům podávat. Učitel od žáků léky vybírá, aby nedošlo k jejich případnému nevhodnému zneužití. O lékárníčku se většinou stará zdravotník, jenž je na škole v přírodě povinnou nutností. Na alergie se také nesmí zapomínat, i o tom by učitel měl být včas zpraven.

1.3.5 ORGANIZACE ŠKOLY V PŘÍRODĚ

Součástí zdárné akce je její kvalitní organizace. „Zotavovací akcí se rozumí společný pobyt 20 a více dětí ve věku do dovršení 15 let po dobu delší než 4 dny, jehož smyslem je péče zdravotně i morálně posilující osobnost dítěte a využívající k tomuto účelu zejména ekologicky kultivované přírodní prostředí mimo průmyslové aglomerace.“⁴⁷ Před tím, než se učitel rozhodne školu v přírodě pořádat, musí vyhodnotit, jestli naplňuje všechny tyto primární podmínky. Dále si musí rozmyslet, jaký jeho akce bude mít cíl. Cíl musí korespondovat s cíli výchovně-vzdělávacího procesu. Také se musí zabývat otázkou, jakým způsobem ji bude chtít realizovat, jelikož s vytyčenými cíli úzce souvisí programová náplň. Vyučující si může vybrat ze tří typů, jak školu v přírodě naplnit, naplánovat.

- Učitel může pojmout školu v přírodě přesně tak, jak vyplývá z jejího názvu, a žákům se bude věnovat převážně jen při dopolední výuce. Odpolední činnost bude zcela v kompetenci vychovatele, kdy se děti budou věnovat sportovním aktivitám, účastnit se soutěží, chodit na výlety, relaxovat.
- Druhým typem je projektové vyučování pořádané na škole v přírodě, kterému se více budu věnovat v praktické části mé diplomové práce. Projekt zrealizovaný na škole v přírodě může dobře naplnit ideu spojení předmětů do jednoho bloku,

⁴⁷ BEROUŠEK, P. *Rádce pořadatelům a vedoucím dětských táborů jako zotavovacích akcí pro děti*. Praha: Soudy, 2005. s. 23. ISBN 80-86846-05-9.

utvořit vhodný nápad, který bude jejich průřezovým tématem. Námět projektu se pak vine celou školou v přírodě a akce tak tvoří ucelenou jednotku. Pedagog také může využít různorodé organizace, pozvat zajímavé hosty z okolí ubytovacího zařízení, kteří jsou pro žáky něčím obohacující a mohli by je vybavit nějakými novými poznatky a zážitky.

- V dnešní době můžeme být svědky velkého rozmachu institucí, různých typů cestovních kanceláří a agentur, které se zabývají pořádáním škol v přírodě a jsou schopny učitelé nabídnout ucelený program s nasmlouvanými ubytovacími zařízeními včetně stravy. Vyučujícímu tak odpadá plno starostí a příprav s tím spojených. Mnohdy tyto programy mívají neosobní povahu, vždyť pro animátory jsou žáci z učitelovy třídy jen dalšími v pořadí. Pokud si učitel dá tu práci a pro své žáky vytvoří poutavý námět, bude mít jistě úspěch a žáci to ocení. Neopominutelným hlediskem je i to, že škola v přírodě přímo vybízí k tomu, aby se žáci s učitelem sblížili víc, než jak je tomu ve škole, aby mezi nimi vznikl milý vztah při zachování úcty a autority. Jiným záporným jevem takto organizované školy v přírodě je finanční stránka, náklady bývají pochopitelně vyšší. Programy pořádané takovými organizacemi zahrnují vcelku vysoké honoráře, ale ne vždy odpovídají potřebám školy.

1.3.6 PŘÍPRAVA PROJEKTU NA ŠKOLE V PŘÍRODĚ

O přípravě projektu jsme se již zmínili v předešlých kapitolách, je těžištěm úspěchu celé akce. Co se dopředu pořádně nepromyslí, nezorganizuje, nezajistí, materiálně nezabezpečí, to se nemůže vydařit. Samozřejmě, že leckdy se improvizace vyplatí, v tomto případě ale nikoliv. "Akci musíme připravit. S přípravou je třeba začít včas. Na začátku příprav pracují členové týmu společně, na konci spíše samostatně."⁴⁸ Učitel, jenž pořádá školu v přírodě, je povinen se na ni pořádně přichystat.

- **Příprava projektu - zajištění ubytování a termínu**

O škole v přírodě učitel uvažuje již na začátku školního roku, kdy projednává s vedením školy její svolení. Učitelé, již mají své zkušenosti s pořádáním takových akcí a chtějí se zvoleným ubytovacím zařízením dojednat vhodný jarní termín (o ty je zájem největší), domlouvají se již v předchozím školním roce. Učitel musí zvážit, jestli jím vybraný ubytovací objekt a jeho areál splňuje všechny podmínky, které jsem jmenovala již v předchozích kapitolách. Nejlepší je, pokud se učitel může do ubytovacího zařízení přijet osobně podívat, zhlédnout tak pokoje, hygienické podmínky, učebny, herny, jídelny, hřiště, zeptá se na to, komu patří okolní lesy a louky, jež by mohl využívat pro různé hry a

⁴⁸ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. s. 62. ISBN 978-80-262-0454-1.

soutěže, předejde tak případným konfliktům s jejich majiteli, pokud by jim tato skutečnost vadila. Vyučující přemýšlí také o tom, zda je místo konání vhodné i z hlediska přírodních klimatických podmínek, jelikož hlavně pobyt na zdravém čerstvém vzduchu má škola v přírodě žákům přinést. Zohledňujeme izolovanost objektu od okolí. „Většinou hledáme objekt, který stojí mimo zástavbu, a který můžeme mít sami pro sebe.“⁴⁹

Ve škole by pak mělo, ještě než se na školu v přírodě vyrazí, dojít k rozdělení pokojů mezi jednotlivé žáky. Nechat žáky samozřejmě nejprve si kamarády do pokoje vybrat, ale pak vzít v potaz, že učitel přece jen žáky zná a ví, že někteří jedinci zkrátka nemohou bydlet na jednom pokoji. Zohlednit tyto okolnosti a žáky vhodně a nenásilně navést jiným směrem, k jinému alternativnímu řešení, hlavně tak, aby nikdo nebyl smutný a nestrádal, neboť leckterým menším dětem z nižších ročníků chybí blízkost rodičů a někteří se cítí nesví. Přítomnost kamaráda na pokoji zajisté „bolavou dušičku“ uklidní.

- **Příprava projektu - zajištění dopravy**

Nedílnou součástí přípravy je včasné objednání přepravy (nejčastěji se jedná o autobus), která by měla být nasměrována od školy do místa ubytovacího zařízení. Objekt, do něhož žáky učitel přivádí, by měl mít přístupovou cestu upravenou tak, aby se autobus dostal co nejlíže k prostorům sloužícím k přenocování žáků. Dále by se s přepravcem mělo sjednat, že je nutné odvézt nejenom žáky a učitele, ale i velké množství zavazadel a prostředků určených pro odpolední zábavu žáků, tedy různá sportovní náčiní a pomůcky. Dopravní prostředek k tomu musí být uzpůsoben. „Dostupnost by měla být přiměřená délce akce (na tři týdny má cenu jet na druhý konec republiky, na dva dny nikoli).“⁵⁰

- **Příprava projektu - zajištění stravování**

Většina ubytovacích zařízení poskytuje s nabídkou svých služeb také stravování. Při zajišťování této stránky školy v přírodě se musí učitel soustředit na několik skutečností. S poskytovatelem se musí domluvit na vhodném čase, kdy se jednotlivá jídla budou podávat. Také mluví o četnosti servírovaných jídel. Obecně platí, že se žáci nesmí obejít bez snídaně, u které by neměl chybět jeden teplý nápoj. Dále musí být zajištěna dopolední

⁴⁹ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. s. 56. ISBN 978-80-262-0454-1.

⁵⁰ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. s. 56. ISBN 978-80-262-0454-1.

svačina, oběd, odpolední svačina a večeře. Strava by měla být pestrá, zdravá, adekvátní zátěži žáků, s dostatečným množstvím ovoce, zeleniny a mléčných výrobků. Z jídelníčku by měly být vynechány tzv. rizikové potraviny a pokrmy. „Mezi epidemiologicky rizikové potraviny patří: mletá a sekaná masa z distribuční sítě a výrobky z nich, syrová masa, nekonzervované rybí výrobky, výrobky s huspeninou a rosolem, majonéza a výrobky z ní, šlehačka a smetana bez tepelné úpravy, houby, tvaroh domácí výroby apod.“⁵¹ Strava by se měla lehce přizpůsobit aktuálním klimatickým změnám souvisejícím s počasím. Nejvíce se asi toto hledisko týká nápojů, které by žákům za žádných okolností neměly chybět.

Ubytovatel by měl být ochotný a vyhovět požadavkům učitele na sloučení některých jídel a vytvoření balíčku jídla na cestu s sebou, rozhodne-li se vyučující uspořádat půldenní či celodenní výlet do okolí v místě konání školy v přírodě.

Majitel objektu by měl také umožnit speciální stravování pro žáky, kteří trpí nějakými potravinovými alergiemi, či jsou vegetariány nebo jim jejich náboženství nějakým způsobem omezuje stravování.

Škola v přírodě je ideální příležitostí, kdy si učitel může svých žáků hledět i při jídle. Může jim pomoci odstranit nesprávné stravovací návyky a ukázat jim jinou zdravější cestu, protože, jak víme z různých zdrojů, mnohé děti jsou dnes obézní, stravují se totiž velmi nezdravě - hranolky, chipsy, sladkosti, a to vše ještě umocňují tím, že se nevěnují žádnému pohybu. Vyučující by měl také připomenout hygienické zásady, které bychom měli všichni před tím, než usedneme ke stolu, dodržovat.

- **Příprava projektu – zajištění zdravotníka a pedagogického doprovodu**

Obecně platí, že ať už se třída s počtem vyšším než 25 žáků účastní jakékoliv akce, výletu, exkurze, potřebuje kromě vyučujícího další plnoletou osobu jako dozor. Na školu v přírodě ve většině případů jezdí s učitelem vychovatel žáků, který se o ně stará během školní docházky ve školní družině. K nim patří i jiné osoby, které jsou ochotny zúčastnit se akce za minimální odměnu, které mají s prací s dětmi zkušenosti a splňují kvalifikační podmínky, jsou-li vyžadovány. Vedoucí celé akce je pověřen ředitelem školy, aby dohlédl, že žáci budou neustále pod něčí kontrolou, a tím se rozumí nepřetržitě 24 hodin denně.

⁵¹ BEROUŠEK, P. *Rádce pořadatelům a vedoucím dětských táborů jako zotavovacích akcí pro děti*. Praha: Sondy, 2005. s. 34. ISBN 80-86846-05-9.

„Při škole v přírodě smějí být činné jen osoby, které jsou k tomu tělesně a duševně způsobilé. Před odjezdem ředitel schválí písemný rozpis denních a nočních služeb.“⁵²

Další osobu, kterou musí vedoucí učitel školy v přírodě zajistit, je zdravotník. Zdravotníkem může být osoba, jež má střední odborné vzdělání jako všeobecná sestra, dětská sestra nebo porodní asistentka. Dále se jím může stát student lékařství, a to teprve až po ukončení třetího ročníku studia. Také jím může být ten, kdo absolvoval kurz první pomoci se zaměřením na zdravotnickou činnost při škole v přírodě, nejčastěji to pak je učitel či vychovatel.

Zdravotník je povinen být po celou dobu přítomen, účastnit se veškerého denního programu, který žáci absolvují na škole v přírodě. Má na starost lékárníčku, kterou před odjezdem překontroluje a v případě nedostatečného vybavení doplní. Spolu s učitelem vybírá od žáků jejich lékařské posudky, potvrzení o bezinfekčnosti a léky. Má speciální knihu, tzv. "deník zdravotníka", ve které má napsané žáky, jimž je třeba pravidelně podávat nějaké medikamenty. Mimo jiné tam zapisuje i úrazy, jejich ošetření, případně podání první pomoci. V závažnějších případech jede s nemocným žákem do nemocničního zařízení nebo k lékaři, který je nejbližší objektu ubytování. S tímto lékařem se ještě před zahájením pobytu telefonicky spojil, aby mu oznámil, že se v místě jeho působení bude konat škola v přírodě, a dohodl potřebnou spolupráci v případě nutnosti lékařské pomoci. "Toto telefonní číslo zveřejníme na dobře viditelném místě, případně ho vložíme do lékárníčky."⁵³ Jeho důležitým úkolem je také kontaktovat rodiče a sdělit jim zdravotní stav jejich dětí, pokud by došlo k onemocnění či zranění.

- **Příprava projektu – materiální stránka**

Součástí dobře uspořádané školy v přírodě je její materiální příprava. Při jednání s majitelem ubytovacího zařízení má vyučující možnost poznat, čím vším objekt rekreace disponuje, může vymýšlet vše, co bude nutné zajistit pro bezproblémový průběh školy v přírodě a aktivity s ní spojené.

⁵² LOCHMANOVÁ, L.; MAZAL, F. *Učitel tělesné výchovy mezi paragrafy*. Olomouc: Hanex, 1998. s. 112. ISBN 80-85783-21-5.

⁵³ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. s. 59. ISBN 978-80-262-0454-1.

Nejprve si učitel musí rozmyslet, co všechno bude potřeba k výuce, na jakých školních pomůckách bude trvat a které mu budou připadat zbytečné. Před odjezdem vydá písemné pokyny pro žáky, již se akce účastní, o učebnicích, sešitech, pracovních listech, vybavení penálu a psacích potřebách. Tato stránka školy v přírodě příliš nepřehání, na výjezd se berou jen podstatné věci k zajištění výuky. Pokud to počasí umožní, jsou žáci hlavně venku, studují přírodu a v praxi si ověřují nabyté vědomosti ze školy. Někdy vyučující obstará zvláštní sešity, které si žáci zavedou jen pro potřebu školy v přírodě. Do nich zapisují vše, co je třeba. Také mohou sloužit jako deníček. Nejenom žáci se musí pořádně připravit, ale hlavně pak učitel. Vychází především z programu, který vytváří spolu s vychovatelem. Upravuje výuku tak, aby odpovídala předem připravenému tématu projektu. Tvoří speciální pracovní listy, veze s sebou knihy o přírodě, atlasy hub, rostlin, živočichů, také buzoly, popřípadě přenosnou tabuli, tzv. flip chart aj.

Příprava se týká i sportovního náčiní, jimž objekt nedisponuje. Jedná se o různé míče, švihadla, obruče, overbally, lana aj. Samozřejmostí je, že zkušený učitel ubytovací zařízení nejprve navštíví a po obhlídce všech hřišť s sebou vybere vhodné sportovní pomůcky.

Podstatným hlediskem materiální přípravy je i přichystání pomůcek, které bude zapotřebí pro zajištění vybraného programu. Vyučující podle tématu projektu volí hry a podle nich si do svých zavazadel přibalí i potřebné náležitosti. Mluvíme tak o různých špendlíčcích, napínáčcích, kolíčcích, provázcích, hlavolamech, balóncích, izolepách, lepidlech, papírenských potřebách od obyčejných archů bílého papíru po barevné čtvrtky a krepové papíry, dále mohu jmenovat zajištění diplomů a odměn pro žáky. Pokud se učitel rozhodne pro projektové vyučování, a bude-li chtít žáky vhodně motivovat, může v tom případě potřebovat i nějaký převlek, masku, v níž bude absolvovat oficiální akce projektu.

- **Příprava projektu – organizace programu**

Příprava projektu začíná již při výběru vhodného námětu, jenž se prolíná vyučovacím programem, ale i odpoledními a večerními činnostmi. Vyučující vybírá téma spolu s vychovatelem nebo s tím, kdo jede na školu v přírodě jako pedagogický doprovod. Idea projektu by měla mít pro žáky obohacující charakter, měla by být přiměřená jejich věku, adekvátní jejich schopnostem, dovednostem a znalostem. Vhodným výběrem si učitel usnadňuje práci v dopoledních hodinách, tj. při výuce. Tematicky zaměřené pracovní listy

by měly odpovídat svou problematikou učivu uvedenému v tematickém plánu daného ročníku příslušné školy.

Učitel si musí před výjezdem na školu v přírodě připravit ucelený program projektu a naplánovat tak každý časový moment. Vymýšlí různé činnosti, hry, soutěže, ale vždy těchto činností musí být navrženo více než méně, aby se nestalo, že se žáci budou nudit. Při nepřízní počasí si musí promyslet aktivity pro takto vzniklé náhlé situace a činnosti konající se venku musí přesunout do objektu, nebo musí mít připravený náhradní program.

Pokud učitel vymýšlí konkrétní plán projektu, má povinnost seznámit se s pravidly pro adekvátní zatížení žáků. Nutností je zohledňování jejich věku, aktuálního psychického a fyzického vytížení, zdravotního stavu, popřípadě je potřebné zaznamenat individuální výkyvy nálad jednotlivých žáků související s odloučením od rodiny a adekvátním způsobem na ně reagovat. Žáci musí být přiměřeně zaměstnáni učením i volnočasovými aktivitami, ale také jim musí být zajištěn dostatek odpočinkového času. Režim dne se odvíjí od tří podstatných jevů, a to od stravování, hygienických návyků a spánku. „V režimu dne dětí musí být zejména pevně vymezena doba na spánek, péči o osobní hygienu, jídlo a pro pohybovou činnost. Režim dne se zásadně stanoví s ohledem na věk a zdravotní stav dětí. Při jeho sestavování má být i zdravotník. Doba spánku má činit u dětí do 11 let alespoň 10 hodin, u dětí 12 až 14letých devět hodin a u starších by neměla klesnout pod osm hodin.“⁵⁴ Žáci by neměli být přetěžováni, ať už učením, to by nemělo přesáhnout u dětí mladšího školního věku pět až šest hodin, tak ani nevyhovujícími dlouhými sportovními aktivitami. V programu by měla existovat určitá harmonie, tedy vyváženost mezi činností a odpočinkem. I dopolední výuka by neměla být monotónní, střídat by se měly různé formy a metody výuky, je vhodné zařazovat rekreační přestávky, pohybové chvílky, vést žáky k aktivnímu odpočinku.

⁵⁴ BEROUŠEK, P. *Rádce pořadatelům a vedoucím dětských táborů jako zotavovacích akcí pro děti*. Praha: Soudy, 2005. s. 36. ISBN 80-86846-05-9.

Režim dne na škole v přírodě může mít následující podobu:

07:00	budíček
07:00 – 07:30	vykonávání osobní hygieny (čištění zubů, česání, mytí obličeje aj.), popřípadě rozcvička
07:30 – 07:55	snídaně
08:00 – 12:00	výuka zahrnující jednotlivé přestávky i dopolední svačinu
12:00 – 12:30	úklid pomůcek k učení, hygienická přestávka (mytí rukou před jídlem)
12:30 – 13:00	oběd
13:00 – 14:00	polední klid (žáci odpočívají na svých pokojích)
14:00 – 15:30	odpolední činnost s vychovateli (hry, soutěže, sportovní aktivity)
15:30 – 16:00	odpolední svačina
16:00 – 18:30	odpolední činnost s vychovateli (hry, soutěže, sportovní aktivity)
18:30 – 19:00	večeře
19:00 – 20:30	večerní program (psaní deníčku, společné čtení knih, táborák aj.)
20:30 – 21:00	osobní hygiena
21:00	večerka, spánek

Režim dne se dá samozřejmě libovolně upravovat, měnit podle nastalých situací. Na některý večer je vhodné zařadit noční hru, jedná-li se o větší žáky, kteří se nebudou bát. Tak dojde například k narušení časového rozvrhu večerky. Jiným případem změny stanoveného režimu dne může být i výlet, vycházka po okolí, které nelze uskutečnit v režimem stanovených časech, ale jsou také velmi důležitou složkou celého programu. Zvláště když jsou součástí projektu, v němž se počítá s návštěvou nějaké zajímavé a turisticky vyhledávané atrakce. Učitel by si měl před odjezdem do místa konání akce podrobně prostudovat mapu okolí ubytovacího zařízení. Měl by zjistit vhodné a nevhodné cesty určené k vycházkám, poradit se s majitelem ubytovacího zařízení nebo s místními lidmi, kteří znají stav a kvality zdejších cest. Samozřejmě musí řešit i otázku vzdálenosti. Mladší žáci ujdou rozhodně méně než žáci z vyšších ročníků. Pokud by chtěl vyučující zamířit i někam dále a využil by přitom meziměstské dopravy, je určitě na místě, aby si předem zjistil spojení, popřípadě kontaktoval přepravce a zpravil ho o tom, že v příslušný den bude počet účastníků přepravy vyšší, než jak je na to obvykle připraven. Vycházky by měly mít naučný charakter s poznávací a výchovnou složkou. Zároveň by měly být příjemné a

promyšlené tak, aby byly i zábavné. Žáci by se na nich měli něco nového naučit, něco nového poznat, zdokonalit se například ve znalostech turistického značení. Vycházky by měly přinést žákům hezké zážitky, a to i při hrách, které mohou být jejich součástí. Současně by měly korespondovat s vytyčeným námětem projektu. Žáky můžeme motivovat tak, že cesta povede ke konkrétnímu cíli (zajímavý přírodní úkaz, historický objekt apod.), nebo že během ní budou určitým způsobem soutěžit či hrát nějaké hry. Ideální je, pokud na cestě můžeme třeba založit oheň a předvést tak žákům tábornické dovednosti, oživit cestu čtením z map, buzol, navigací. „Při pobytu v přírodě by se nemělo zapomínat ani na ekologickou výchovu a ochranu přírody. Na vycházkách a výletech se k tomu najde dostatek příležitostí.“⁵⁵ „Připomeňme, že cílem zážitkových akcí je mimo jiné ovlivňovat postoje. Jedním z postojů, které bychom měli šířit, je šetrný vztah k přírodě. Nejlepší způsob šíření postojů je osobní příklad. Měli bychom se tedy snažit, aby provoz akce byl co nejekologičtější. Soustředíme se na následující oblasti: třídění odpadu, šetrnost k živé přírodě, šetrnost ke zdrojům a úklid.“⁵⁶

⁵⁵ ZAPLETAL, M. *Vycházky a výlety s dětmi*. Praha: Portál, 2003. s. 175. ISBN 80-7178-750-7.

⁵⁶ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. s. 60. ISBN 978-80-262-0454-1.

2 DRUHÁ KAPITOLA - PRAKTICKÁ ČÁST

V této části se zabývám projektovým vyučováním zrealizovaným na vybrané škole v přírodě. Pro můj projekt jsem zvolila název "Zlatá horečka", protože jsem chtěla žáky blíže seznámit s touto tematikou, která je i částečně historicky spjata s širším okolím města Karlovy Vary, kam žáci chodí do školy. Vytvářím ucelený soubor her, činností, doprovodných akcí a pracovních listů pro výuku. Cílem je navrhnout, zrealizovat a ověřit projektové vyučování na škole v přírodě. V závěru této kapitoly diplomové práce zhodnocuji celou akci a naplnění cílů kognitivních, afektivních a psychomotorických, které vytyčuji.

2.1 VYUŽITÍ PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ NA ŠKOLE V PŘÍRODĚ

Na škole v přírodě jsem byla již vícekrát, ze své zkušenosti tedy vím, jak moc je důležité vhodně vybrat téma projektu pro danou skupinu určité věkové kategorie, tak abychom jím upoutali pozornost co největšího počtu žáků. Nutno dodat, že bez realizace zvolené projektové výuky bych se asi se svými žáky školy v přírodě nezúčastnila. Myslím si, že by každý učitel si spolu se svým pedagogickým doprovodem měl najít čas a věnovat se řádné přípravě na tuto ozdravnou akci. Domnívám se, a jak už bylo řečeno v předchozích kapitolách v teoretické části mé práce, že příprava je nezbytnou součástí, ale není nutno vypracovávat na každý den podrobný itinerář s minutovými intervaly. Mít připraveno více her a soutěží se vždy vyplatí, ale stejně se pak režim upravuje na místě podle různých okolností, i občasná, malá improvizace občas nezaškodí.

Škola v přírodě na působišti, kde učím

Jsem učitelkou na jedné z několika škol v Karlových Varech. Když jsem nastoupila, podporovala a i nadále podporuje vedení naší školy všechny mimoškolní akce, které učitel pro své žáky organizuje. Nemluvím jen o škole v přírodě, ale i o různých exkurzích, výletech, návštěvách knihovny apod. Škola v přírodě je na mém působišti dlouholetou tradicí. Učitelé si zde mohou vybrat, jestli uspořádají školu v přírodě sami, nebo zda využijí celoškolní prvostupňovou akci pořádanou naší vedoucí paní učitelkou, která má s organizací takových aktivit mnohaletou praxi. Já jsem byla na obou našich typech škol v přírodě a myslím si, že tato akce má komornější, pospolitější a osobnější charakter pro třídu tehdy, koná-li ji vyučující na samostatně zvoleném místě pro menší počet žáků.

Organizování školy v přírodě pro celý první stupeň mě příliš neoslovila, nešlo tak o místo, které bylo vhodně vybráno v jižních Čechách a bylo dostačující ve všech směrech, šlo spíše o nádech takové "masovosti", jež mi nebyla milá, a jak vyplynulo i z vyjádření žáků, ani jim tato forma nevyhovovala. Protože se naše škola nachází v poměrně hustě obydlené čtvrti Karlových Varů, říkáme občas, že je tu to jako na vesnici. Každý téměř každého zná, o všem se ví. Na školu v přírodě se ptají rodiče už při zápise do první třídy, zda, jak slyšeli z okolí, ji budeme opět pořádát. Domnívám se, že i skutečnost, že naši učitelé jsou ochotni jezdit na školu v přírodě a připravovat její nápaditou náplň, přispívá k tomu, že k nám rodiče své děti zapisují a že jsou s naší školou spokojeni. Dnes nebývá totiž samozřejmostí, že každá základní škola organizuje takovou záležitost, kterou škola v přírodě představuje.

2.1.1 VÝBĚR TÉMATU PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ

Na školu v přírodě jsem měla vyjet se svou třídou, v níž jsem byla třídní učitelkou. Jednalo se o žáky čtvrté třídy s počtem 24 žáků. Jelikož se dnes už tato věková kategorie pomalu přesunuje do prepubertálního věku a obtíží s tím spojenými, není lehké zvolit námět projektu. Mezi žáky vznikají velké rozdíly, někteří jsou ještě dětmi, jiní už vykazují známky chování starších. Zvláště pak i mezi hochy a děvčaty jsou odlišnosti. Už dopředu jsem věděla, že některým žákům se nebude líbit jakékoliv téma, protože prostě teď mají "fázi popření a odmítání". Dlouho jsem tedy váhala, nechtěla jsem, aby téma bylo dětinské, ale také aby nebylo příliš dospělé. Aby svým námětem nabízelo velkou škálu činností, úkolů, doprovodných akcí, aby všechny dny, tj. sedm dní, byly naplněny smysluplným programem. Spolu s mým pedagogickým doprovodem jsem měla ideu zaujmout co největší počet žáků ve třídě. Nakonec jsem pro tuto školu v přírodě vybrala téma "Zlatá horečka". Volbu mi usnadnilo i místo konání.

2.1.2 MÍSTO KONÁNÍ PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ

Ubytovací zařízení jsem vybírala tak, aby splňovalo veškeré požadavky, jež jsou kladeny na pořádání škol v přírodě. Nechala jsem si poradit i od starších kolegyně na mém pracovišti, které s tím mají už své zkušenosti. Do zvolného objektu na Mariánské jsem se předem po

telefonické dohodě jela podívat. Místo mě uchvátilo a volba ubytovacího zařízení byla jasná.

Mariánská

Osada Mariánská se nachází v Krušných horách v nadmořské výšce 890 m n. m. Od města Karlových Varů je vzdálena přibližně 23 km. Žije zde cca 250 obyvatel. Svou unikátní polohou je blízka nejenom historickému lázeňskému městu Jáchymov, ale i sportovně-rekreačním centrům Boží Dar a Klínovec. Má velmi bohatou historii. Toto původně mariánské poutní místo bývalo v polovině 20. století pracovním táborem. Tehdy totiž v blízkosti města Jáchymov probíhala těžba uranu, do které byli nasazováni zejména političtí vězni.

Podle pověsti žil na Mariánské poustevník Jan Niavius, který předpovídal velkou slávu nového města, jeho pád a nový rozkvět. A tak se i stalo. V 18. století zde byl vystaven na obnovu slávy přilehlého města Jáchymov kostel Panny Marie, který se stal brzy poutním místem. Pak zde byl také kapucínský klášter, ale ten byl v roce 1948 zrušen a přeměněn na kasárny SNB, což souviselo s již zmíněnou těžbou uranu. V roce 1964 byla však pro havarijní stav celá tato oblast stržena. Při silnici u Ústavu sociální péče pro mentálně postižené (založen na Mariánské roku 1962) je dnes patrný pouze malý zbytek kamenné zdi ohraničující bývalou klášterní zahradu.

Přilehlý Jáchymov se také pyšní bohatou minulostí. Město jako takové bylo založeno v roce 1516, když v něm Šlikové rozběhli těžbu stříbra. Muzeum vypovídající o místní slávě je toho důkazem.

Chata Lesanka na Mariánské

Svým zevnějškem připomíná Chata Lesanka místní minulost. Vypadá totiž jako jeden z "finských domků", které zde byly vystavěny pro horníky těžící uran v blízkých dolech Adam, Eva a Eduard. Po ukončení těžby se z nich v 60. letech 20. století staly rekreační objekty.

Chata je vhodná pro všechny, kteří si chtějí odpočinout v horském prostředí, pro rodiny s dětmi, pro různá školení, team-buildingy, školy v přírodě, lyžařské výcviky aj. Také se zde pořádají svatební a jiné hostiny.

Chata disponuje 55 lůžky. Pokoje jsou uspořádány jako dvojlůžkové i třílůžkové, k jejich vybavení náleží také WC i sprcha. Internetové připojení funguje na všech pokojích a na vyžádání je zde veřejně přístupný počítač. Objekt má společenskou místnost, která je plně vybavena TV/SAT/videem/DVD, také projektorem a flipchartem. Dokonce je zde i klavír. Ti, kteří zde pobývají, se mohou zabavit šipkami, stolním tenisem, biliárem, četbou knih v místní knihovničce a stolními hrami. V areálu objektu je dětské hřiště, zázemí s ohništěm, tenisový kurt, venkovní minibazén.

Stravování pro účely školy v přírodě je zde plně zajištěno, ubytovací zařízení má nekuřáckou jídelnu, restauraci a venkovní zasklené oddělení s obsluhou. Personál je zde velmi milý, a kdykoliv to šlo, snažili se nám vyjít vstříc. Ráno se žáci obsluhovali sami, snídaně byla podávána formou švédských stolů. Pokud něco došlo, vždy nám stůl doplnili. Obědy a večeře byly realizovány obsluhou, pomoc při nich jsme poskytovali my – tedy učitel, pedagogický doprovod a zdravotník. Svačiny jsme vždy měli také včas připraveny.

Majitelka a provozovatelka objektu je velmi ochotná, vstřícná, milá a s jakoukoli prosbou nám vždy pomohla. Spolupráci si nemohu vynachválit. Dobrá spolupráce s provozovatelem ubytovacího zařízení je jednou z důležitých podmínek pro efektivní naplnění programu školy v přírodě a vytvoření příznivého klimatu pro pobyt dětí, z nichž některé jsou odloučeny od nejbližších z rodiny poprvé, a není pro ně snadné strávit celý týden mimo domov.

2.1.3 CÍLE PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ "ZLATÁ HOREČKA"

V oblasti kognitivních cílů měli žáci nabýt poznatky z vybrané oblasti České republiky, v níž se škola v přírodě uskutečňovala a jež byla s námětem do jisté míry dějepisně spjata, zejména pokud se týká dobývání drahých kovů. Po ozdravném pobytu žák v předmětu člověk a jeho svět zná z historického a přírodopisného pohledu danou část Krušných hor, ví jejich nejvyšší horu, vyjmenuje zajímavá místa v okolí, orientuje se na mapě i v podrobném plánu místa pobytu, určuje světové strany podle buzoly, využívá sbírek muzea jako informačního zdroje pro pochopení dané problematiky. Dalším z cílů bylo získání základních informací o "zlatém šílenství", v předmětu český jazyk a literatura žák čte texty o vybraném tématu s porozuměním, vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává

je, porovnává význam slov, určuje slovní druhy plnovýznamových slov (zejména pak podstatná jména, přídavná jména a slovesa) a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu. V předmětu matematika a její aplikace provádí písemné početní operace v oboru přirozených čísel do 10 000, při pamětném i písemném počítání využívá komutativnost a asociativnost sčítání a násobení, zaokrouhluje přirozená čísla, provádí odhady a kontroluje výsledky početních operací v oboru přirozených čísel do 10 000, řeší jednoduché praktické slovní úlohy a problémy, ve kterých aplikuje osvojené početní operace, řeší i takové slovní úlohy, jejichž řešení je do značné míry nezávislé na obvyklých postupech a algoritmech školské matematiky. Ve výtvarné výchově při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření, při předmětu člověk a svět práce volí vhodné pracovní pomůcky, nástroje a náčiní vzhledem k použitému materiálu. V hudební výchově zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase. V anglickém jazyce rozumí jednoduchým pokynům a větám se vztahem k osvojovanému tématu, vyhledá v textu potřebnou informaci a vytvoří odpověď na otázku, pozná rozdíl mezi grafickou a mluvenou podobou slova.

V oblasti psychomotorických cílů jde především o výstupy předmětu tělesné výchovy, kdy se žák na škole v přírodě podílí se na realizaci pravidelného pohybového režimu v podobě ranní rozvíčky, uplatňuje kondičně zaměřené činnosti, projevuje přiměřenou samostatnost a vůli po zlepšení úrovně své zdatnosti, uplatňuje pravidla bezpečného chování v běžném sportovním prostředí, jedná v duchu fair play, dodržuje pravidla her a soutěží, rozvíjí své pohybové, rychlostní, hbitostní, postřehové schopnosti, při běhu se orientuje v terénu, projevuje zájem o svou přesnost při výkonu.

Nedílnou součástí bylo i naplnění afektivních cílů školy v přírodě. Žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj, ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty. Poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení. Naplňuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení. Žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, naslouchá k promluvám druhých lidí. Pečuje o dobré vztahy, projevuje se empaticky, respektuje názor ostatních. Podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, účinně spolupracuje ve skupině. Respektuje, chrání a ocení naše

tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.

2.1.4 PROGRAMOVÁ NÁPLŇ ANEB PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ ŠKOLY V PŘÍRODĚ

Jak už bylo řečeno, námětem školy v přírodě se stala "Zlatá horečka". Téma bylo vybráno s ohledem na umístění ubytovacího zařízení, neboť se zde kdysi těžilo stříbro (a pravděpodobně i zlato), a podle pověsti, mnou vymyšlené, se zde někde ještě nacházejí zlaté valounky. Žáci před nástupem na školu v přírodě obdrželi každý jeden dopis v zalepené obálce s tajným vzkazem, který upozorňoval na skutečnost o zlatém štěstí. Nalezená zpráva byla psána již dávno zemřelým osadníkem z Mariánské, jenž tu kdysi dávno objevil ručně vytvořenou mapu, na které bylo označeno naleziště zlata. Dopisem chtěl informovat svého starého přítele, aby co nejdříve přijel. V psaní vyslovil prosbu o pomoc při rozluštění mapy, odhalil mu i její úkryt, nakonec ale stařec zesnul, dříve než stačil dopis poslat. Dlouhou dobu pak jeho dům chátral a nikdo netušil, jaké nese tajemství. Před krátkou dobou se však tato skutečnost otevřela veřejnosti. Cílem naší výpravy bylo pochopitelně najít mapu, vyluštit ji a následně najít i zlato. Žáci byli upozorněni na to, že ale nejsou jediní, kteří o zlatý poklad budou usilovat. Podle utajovaných zdrojů zde bylo zlatokopečských táborů založeno již vícero, všechny ale pracovaly skrytě, aby nebyly odhaleny. Motivace před zahájením projektu byla nenásilná a oslovila většinu žáků ve třídě, což bylo účelem.

Organizace žáků na škole v přírodě, pravidla a pokyny pro účastníky

Škola v přírodě s podtitulem "Zlatá horečka" trvala sedm dní, prvním dnem bylo pondělí, domů se žáci vraceli v neděli. Před nástupem na pobyt bylo nutné žáky rozdělit do jednotlivých pokojů, po dvou, po třech, ale i po čtyřech, umožňovalo-li to vybavení pokoje přistýlkou. Žáci si většinou mohli sami zvolit, s kým by chtěli být na pokoji, některým jsem se snažila pomoci, hlavně tehdy, jednalo-li se o konfliktní skupinky nebo o někoho, kdo zrovna přebýval a byl smutný, že není se svými oblíbenými kamarády. Náplň programu však byla nakonec tak vyčerpávající, že žáci brzy sami pochopili, že není ani tak důležité, s kým jsou na pokoji, poněvadž jsme usilovali o to, abychom jako třída byli co nejvíce spolu.

Po příjezdu do ubytovacího zařízení, což bylo v dopoledních hodinách, si žáci vybalovali potřebné věci a usazovali se na pokojích. Následoval oběd, a protože nebylo nutné dodržet celý čas vymezený pro polední klid, sezvala jsem žáky na úvodní poradou. Na ní byli budoucí zlatokopové seznámeni s ubytovacím řádem a s pravidelným režimem dne. Ten byl z hlediska časového rozplánování a náplně stanoven klasicky tak, jak jsem o něm psala již v teoretické části. Byl vyvěšen na dveřích do mého pokoje, a pokud v něm docházelo k nějakým změnám, byli žáci včas informováni při dopolední výuce. Diskutovali jsme také nad pravidly chování, nad sankcemi při jejich porušování i nad úklidem pokojů. Nedílnou součástí rokování bylo také vysvětlení principu "hry". Žákům bylo znovu objasněno téma "Zlatá horečka", záležitost s tajným dopisem a ztracenou mapou. Po celou dobu pobytu se žáci museli snažit prokázat hned několik schopností a dovedností, jež by každý budoucí zlatokop měl znát a umět. Všechny jejich "zkoušky" byly hodnoceny a jednotlivci i celé skupinky byli odměňováni zlatými dukáty, kterých bylo zapotřebí hlavně v závěru školy v přírodě. V průběhu školní akce žáci sbírali jednotlivé části ztracené mapy a na konci ji sestavovali jako puzzle a dávali ji dohromady. Bez ní by se žádný zlatokop nemohl k zlatému pokladu ani přiblížit, jen poskládaná a ucelená ukazovala zlatokopeckým družinám cestu k nalezení zlata. Ještě nerozstříhaná mapa je k nahlédnutí v příloze č. 1.

Hned první den byli žáci rozděleni do čtyř skupin. Bylo jim vysvětleno, že jednotlivci by se během některých úkolů mohli lehce ztratit a že síla spočívá v týmovosti – v jednotě, v tom, že si navzájem pomáháme, že jsme všichni kamarádi. Výběr žáků do skupin nebyl záležitostí nahodilosti, ale předem promyšleného, účelného plánu. Protože jsem žáky dobře znala, bylo nutné roztřídit třídní kolektiv tak, aby v každé skupině byl nějaký žák chytřejší, fyzicky zdatnější, vůdčí, rozumný, urovnávající pospolitost týmu, zkrátka, aby tam panovaly vyrovnané poměry, aby se nedalo říci, že nějaká skupinka je silnější a jiná naopak slabá. Také jsem zohledňovala ustálené kamarádké dvojice a záměrně jsem se snažila o to, aby nebyly v jednom oddílu. Skupinové rozdělení trvalo po celou dobu pobytu a bylo zorganizováno formou první hry na škole v přírodě. Venku v okolí ubytovacího zařízení byly rozházeny barevné štítky se jmény žáků. Na pokyn se celá třída rozběhla na předem vytyčené místo a každý hledal svůj papírek. Některé byly ukryté pod mechem, v kůře stromů, v trávě apod. Již tady se prokazovala jedna ze schopností budoucího zlatokopa a tou byla bystrost. Pokud dotyčný jmenovku našel, vrátil se zpět a

čekal na ostatní. Nakonec se sešla celá třída a žáci si vzájemně ukazovali papírky, následně přišli na to, že barva lístečku je přiřazuje do určitého týmu. Vznikl tak oddíl žlutých, červených, modrých a zelených, jinak též „zlatokopeckých tlup“. Každá skupina obdržela krabičku na ukládání zlaťáků a musela si zvolit "hlídače", tedy toho, kdo po celou dobu pobytu bude zlaťáky hlídat, ukryje je na bezpečné místo, neztratí je a nedopustí, aby nějaké zlaťáky zmizely odcizením jinou skupinou. Zlaťáky byly udělovány v závislosti na splnění úkolu, na průběhu učení v dopolední výuce, za příkladné chování. Byly ale také odebírány, například za hrubost, užívání vulgárních slov, nepořádek na pokoji aj.

Další každodenní záležitostí, jež se stala součástí pravidel chování na škole v přírodě, byla povinnost nosit korálky navěšené na tenkém koženém proužku. Na ni měli žáci první den, hned po rozdělení do oddílů, navěšeno pět korálků v barvě jejich týmu, tedy žluté, červené, modré a zelené. Dobře se tak dalo poznat kdekoliv kohokoliv i to, k jaké skupině náleží. Každý den krátce po večeři jsme se pak scházeli ve společenské místnosti, sedali jsme si do kruhu a každý žák obdržel po jednom bílém korálku. Ten měl udělit tomu, kdo mu ten příslušný den nějak pomohl, byl na něj hodný, něco hezkého udělal pro druhé, zkrátka odůvodněně korálek někomu předat. Dotyčný si bílý korálek přidal k těm barevným a v závěru školy v přírodě tak bylo patrné, kdo měl bílých korálků více a kdo méně - kdo je příkladem pro ostatní, ale z koho si naopak příklad nebrat. Pochopitelně jsme i tento výchovný prvek společně vyhodnotili s tím, že kdo si nevedl v této věci právě nejlépe, může svůj vztah k ostatním prokázat i v běžném dění ve škole.

Hymnou školy v přírodě, kterou jsme zpívali vždy na konci dne v rámci našeho večerního programu, byla známá píseň "Severní vítr je krutý", která nám velkou měrou měla připomínat atmosféru zlaté horečky.

Severní vítr

Jdu s děravou patou,
mám horečku zlatou,
jsem chudý, jsem sláb, nemocen.
Hlava mě pálí
a v modravé dáli
se leskne a třpytí můj sen.

Kraj pod sněhem mlčí,
tam stopy jsou vlčí,
tam zbytečně budeš mi psát.
Sám v dřevěné boudě
sen o zlaté hroudě
já nechám si tisíckrát zdát.

Severní vítr je krutý,
počítej láska má s tím.
K nohám ti dám zlaté pruty
nebo se vůbec nevrátím.

Tak zarůstám vousem
a vlci už jdou sem,
už slyším je výt blíž a blíž.
Už mají mou stopu,
už větří, že kopu
svůj hrob, a že stloukám si kříž.

Zde leží ten blázen,
chtěl dům a chtěl bazén
a opustil tvou krásnou tvář.
Má plechovej hrnek
a pár zlatejch zrněk
a nad hrobem polární zář.

Severní vítr je krutý,
počítej láska má s tím.
K nohám ti dám zlaté pruty
nebo se vůbec nevrátím.

(text – Z. Svěrák, hudba – J. Uhlíř)⁵⁷

První den – pondělí

Harmonogram

10:00	příjezd, rozdělení do pokojů, vybalování
12:30 – 13:00	oběd
13:00 – 13:30	polední klid
13:30 – 15:00	první porada, pokyny k chování na škole v přírodě, pravidla projektu, první hra – rozdělení do skupin
15:00 – 15:30	odpolední svačina
15:30 – 18:00	odpolední činnost, vycházka, hry a úkoly
18:00 – 18:30	večeře
18:30 – 19:00	zhodnocení dne, kroužek a udělování bílých korálek
19:00 – 21:00	večerní program, promítání filmu
21:00 – 21:30	osobní hygiena
21:30	večerka, spánek

Jak již bylo napsáno výše, žáci se po příjezdu ubytovali, naobědvali, zúčastnili se prvního rokování a rozdělili se do skupin. Poté se nasvačili a následovala prohlídka okolí. S žáky jsme se vydali na krátkou procházku, nejprve jsme obešli ubytovací zařízení, a protože hned vedle něj je les, vedly naše kroky tam. Po cestě jsme zadali první úkol odměňovaný zlatáky.

⁵⁷ *Severní vítr*: [karaokearty.cz](http://www.karaokearty.cz) [online] [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: <http://www.karaokearty.cz/texty-pisni/uhlir-jaroslav/severni-vitr-51889>

"Přírodovědná hledačka"

Pomůcky: žádné

Prostředí: les

Charakteristika: rozvoj pohotovosti, pohybových schopností, orientace v terénu, ověřování nabytých vědomostí z přírodovědného učiva

Realizace: Jednotlivé skupinky měly v co nejkratším čase najít v lese a přinést větvičku jehličnatého stromu a správně ji pojmenovat, list listnatého stromu a správně ho zařadit, kousek mechu, lišejníku, kámen a houbu. Zlatokopecká tlupa, jež byla první, získala čtyři zlaťáky, druhá tři zlaťáky, třetí v pořadí dostali dva zlaťáky a poslední skupina jeden. Pokud by došlo k tomu, že některá skupina nedonese všechno, nebo špatně zařadí rostlinu, nezískává žádný zlaťák.

Cestou v lese jsme hráli ještě jednu hru, která nebyla oceněna zlaťákem, ale sloužila spíše pro pobavení.

Netradiční schovávaná na počítání do desíti

Pomůcky: žádné

Prostředí: les

Charakteristika: rozvoj pohotovosti, pohybových schopností, orientace v terénu

Realizace: Hra slouží především pro ukrácení času na příliš dlouhém úseku nebo při delší pěší túře. Vedoucí (učitel či vychovatel) začne zničehonic nahlas počítat do deseti, všichni ostatní se musí schovat za stromy, velké kameny, větve, lehnout si na zem apod. Vedoucí se po dopočítání nesmí hnout z místa, může se pouze otáčet a naklánět, a ten, koho uvidí a pojmenuje, je odhalen a musí vylézt ze svého úkrytu. Hru jsme nejprve hráli pro zábavu, později jsme vymysleli, že každý kdo nebude spatřen vedoucím třikrát za sebou v průběhu jednoho dne, získává pro svou skupinu jeden zlaťák.

Cestu jsme z lesa vyvedli do zdejší vesničky a prošli jsme skrze ni zpět k ubytovacímu zařízení. Žáci si tak mohli prohlédnout blízké okolí, domy, les, cesty aj. Po návratu do areálu jsme žáky svolali na druhou pondělní „poradu“. Vysvětlili jsme jim, že plněním dalšího úkolu budou usilovat o indicii k nalezení první části mapy.

Hledání indicie k rozluštění úkrytu první části mapy

Pomůcky: fáborky, otázky na malých kartičkách (při vlhkém počasí v eurodeskách), papír na zapisování správných odpovědí, tužka, vytištěné fotografie, první část mapy v obálce (první díl ze šesti)

Prostředí: lesní cesta

Charakteristika: rozvoj pohybových schopností, orientace v terénu, ověřování nabytých poznatků z vycházky

Realizace: V přilehlém lese byla fáborky z krepového papíru vytyčená po cestě trasa s jednotlivými zastaveními, na kterých byly otázky určené k jejich zodpovězení. Jelikož druhý úkol navazoval na předešlou procházku, týkaly se dotazy především místní vlastivědné problematiky a ověřovaly pozornost žáků na vycházce. Otázky, na jednotlivých zastaveních jsou v příloze č. 2. Skupinky byly vysílány na trasu postupně s papírkem v ruce, na který psaly své odpovědi. Když se vrátily zpět k ubytovacímu zařízení, byly jejich odpovědi vyhodnoceny, a pokud na ně bylo odpovězeno správně, dostala skupinka indicii – fotografii s umístěním první části mapy. Pro každý tým byla určena jiná fotografie. Obrázky byly pořízeny úmyslně v zimním období, kdy v areálu byl ještě sníh, aby nalezení mapy nebylo tak jednoduché a obrázek zkresloval skutečnost, ale zároveň tak, aby přece jen bylo možné místo s mapou nalézt. Fotografie je možné vidět v příloze č. 3.

Ostatní žáci, kteří čekali, si krátili čas hrami v areálu ubytovacího zařízení na zdejší hřišti. Upřednostňovali jsme organizovanou činnost, a to především míčové techniky. Jednou z mnoha her, která žáky bavila, byla hra zaměřená na rychlost předávání míče.

"Vlk žere ovečku"

Pomůcky: velký míč, malý míč

Prostředí: areál ubytovacího zařízení, hřiště

Charakteristika: rozvoj pohybových schopností, rychlosti, hbitosti

Realizace: Žáci stojící v kruhu si předávají ve stejném směru jeden velký a jeden malý míč. Oba míče jsou od sebe vzdálené na velikost rozpětí pěti žáků, malý míč jde tedy napřed a utíká velkému. Jinak řečeno, malý míč má první hráč, velký míč má pátý hráč v pořadí za ním. Úkolem je, aby velký míč dostihl nebo nedostihl malý míč, záleží na pravidlech.

Rozmezí mezi míči se dá upravovat, můžeme ho podle potřeby rozšiřovat nebo zužovat v závislosti na počtu žáků.

Také se hrála vybíjená typu všichni proti všem nebo fotbal.

Následovala večeře, hodnocení dne, hodnotící kroužek s bílými korálky a večerní promítání filmu ve společenské místnosti. Požádali jsme místní obsluhu v restauraci, jestli by nám upražila námi přivezený popcorn v mikrovlnce a stylově jsme si hráli na opravdový kinosál. Film měl být motivací do následujících dní, nesl příznačný název "Zlatá horečka na Klondiku". Je to kanadská dobrodružná klasika natočená režisérem Peterem Carterem roku 1979. Snímek se odehrává v 19. století, kdy na Aljašku přijíždějí lodí všichni dobrodruzi, kteří podleli zlaté horečce a chtějí se tak vypravit na Yukon, kde je údajně jeho největší naleziště. Ústřední postavou je dvacetiletý mladík jménem Jack London. Jako hrdina filmu zachrání německého ovčáka Bucka, svého budoucího nejlepší čtyřnohého přítele a nerozlučného společníka na strastiplné cestě na Klondike, na niž musí bojovat s mnoha překážkami spjatými se zimním počasím, mrazem, ledovou vodou, vyčerpáním a nástrahami v podobě místních banditů v čele s Willem Ryanem, úhlavním nepřítelem. Žáci se prostřednictvím napínavého dobrodružství měli seznámit s dřívějšími poměry zlatokopectví, vypjatými situacemi a nesnázemi. Měli si uvědomit, jakými vlastnostmi musí takový zlatokop oplývat, že musí být inteligentní, musí dobře znát přírodní zákony, umět číst v mapě, má být zručný, fyzicky zdatný, bystrý, rychlý, v určitých situacích tichý jako hrob apod.

Po filmu následovala večerní hygiena a spánek.

Druhý den – úterý

Harmonogram

07:00	budíček
07:00 – 07:30	osobní hygiena, rozcvička
07:30 – 07:55	snídaně
08:15 – 12:00	výuka "Zlatá horečka"
12:00 – 12:30	úklid pomůcek k učení, hygienická přestávka
12:30 – 13:00	oběd
13:00 – 14:00	polední klid
14:00 – 15:30	odpolední činnost, hry a úkoly

15:30 – 16:00	odpolední svačina
16:00 – 18:30	odpolední činnost, hry a úkoly
18:30 – 19:00	večeře
19:00 – 19:30	večerní program (kruh, korálky, hodnocení dne)
19:30 – 20:00	osobní hygiena
20:00	večerka, spánek

Ranní buzení začínalo sedmou hodinou, žáci se jako spořádaní zlatokopové respektující režim měli nejpozději do dvaceti minut obléknout a provést ranní hygienu, na vyzvánění zvonku pak měli nastoupit před pokoje a následovala rozcvička. K protažení těla sloužilo několik cviků.

Ranní rozcvička

1. Cvik – žáci si stoupnou a zaujmou polohu správného držení těla, dbají na rovná záda, ramena tlačí dolů, nohy a paty tisknou k sobě, zadeček tlačí k sobě, břicho zatáhnou, na nádech zvedají ruce nahoru, na výdechu je uvolňují dolů, vše se provádí tahem, ne hmity, ne rychle, opakujeme třikrát za sebou
2. Cvik – žáci se při posledním výdechu předchozího cviku ohnou do co největšího předklonu a snaží se dotknout špiček nohou, chvíli vydrží a pak se zase vrátí do stoje, opakujeme dvakrát
3. Cvik – ve stoje provádíme úklony hlavy nejprve na levou stranu a přes půlkruh předem úklon hlavy napravo, vše opět tahem, dbáme na to, aby žáci nezvedali ramena, opakujeme dvakrát
4. Cvik – protažení ramenního kloubu provádíme s žáky opět ve stoje krouživými pohyby směrem dozadu a pak dopředu, několikrát cvik opakujeme
5. Cvik – jedná se o klasické chytání rukou vzadu za zády, kdy jedna ruka je natažená horek a druhá spodem, pak se ruce vymění
6. Cvik – pět dřepů
7. Cvik – vyklepávání nohou směrem dopředu ve stoje

Ranní rozcvička nezabere více než osm minut, první dny ji předcvičuje učitel, pedagogický doprovod nebo oba společně, později oslovíme schopného žáka a rozcvičku může vést on. Také ji každý příští den může vést jeden hráč z vylosovaného týmu, za správné instruování ostatních spolužáků se dá udělit zlaťák jeho zlatokopecké tlupě.

Po rozcvičení a protažení celého těla následovala dle harmonogramu snídaně, ranní úklid pokoje (včetně ustlání postelí) a v 8:15 vyučování. Během dopoledne potom pedagogický doprovod nahlédl do pokojů a zhodnotil jejich stav. Pokud byl někde nepořádek, tak si to

zapsal a při večerním kroužku v rámci diskuse o uplynulém dni byl dotyčným viníkovi a tedy jeho skupině odebrán zlaťák.

Dopolední vyučování

Na ně se žáci dostavili se všemi svými předem dohodnutými školními pomůckami (nejlépe je to zorganizovat tak, že žáci mají tyto pomůcky v oddělené igelitové tašce). Výuka probíhala standardním způsobem tak jako ve škole, ale byla zaměřena na dovednosti potřebné k naplňování programových cílů, tj. text v rámci českého jazyka byl zvolen tak, aby pozornost žáků soustředil k dané tematice školy v přírodě, aby posílil jejich zájem; v matematice jsme například řešili úlohy související s odhadem a výpočtem vzdáleností. Jako učitelka jsem žáky seznámila s předměty úterního dne. Žáci pracovali s pracovními sešity z matematiky a z českého jazyka, v rámci hodiny čtení jsme věnovali čas práci s textem s příhodnou tematikou "Zlaté horečky", viz příloha č. 4. Nejprve jsme si článek přečetli, potom byli žáci rozděleni do skupin, tedy do svých týmů. Úkolem bylo v textu vyhledávat předem určená podstatná jména a určovat u nich mluvnické kategorie. Dalším úkolem bylo ve druhém odstavci vyhledat přídavná jména a ve třetím odstavci pak všechna slovesa. Jednotlivý úkol pro nejrychlejší skupinu se správným řešením znamenal zlaťák do krabičky. V rámci výtvarné výchovy si pak zlatokopecké tlupy měly vytvořit svoji vlajku a tajný pokřik. Během dopolední výuky probíhaly samozřejmě i přestávky, v nich mohly týmy usilovat o další zlaťáky prostřednictvím správně vyluštěných křížovek, rébusů apod. K nahlédnutí vybraných typů slouží příloha č. 5.

Následoval oběd a polední klid na pokojích určený k odpočinku. Ve 14:00 hodin se žáci přesunuli do prostoru areálu ubytovacího zařízení a začal čas vymezený k odpoledním hrám a přípravě zlatokopeckých tlup na hledání zlatého pokladu. V prvním úkolu museli žáci prokázat svou sílu a postřeh, nejlepší družstvo získalo nejvíc zlaťáků.

Odbíjená s míčem

Pomůcky: tenisové míče

Prostředí: areál ubytovacího zařízení, hřiště, zeď

Charakteristika: rozvoj pohybových schopností, rychlosti, hbitosti, postřehu

Realizace: Každý žák na začátku dostal tenisový míček, jednotlivé úkoly jim byly vysvětleny a žáci si je mohli dvacet minut trénovat. Poté byla jejich samostatná činnost ukončena a

utvořili skupinky, z nichž každá měla jen jeden tenisový míček. K jednotlivým úkolům vybrali v tlupě jednoho žáka, který je bude reprezentovat a ten měl prokázat svou nabytou dovednost. Vylosovaný žák nesměl být vybrán ke dvěma úkolům. Vždy se vyhodnotily všechny výkony, od prvního po poslední, první dostal po čtyřech bodech, poslední jeden bod. Bodování probíhalo u všech úkolů stejně.

1. Úkol - odbíjení míče dlaní o zem bez přerušení pravou rukou
2. Úkol - odbíjení míče dlaní o zem bez přerušení levou rukou
3. Úkol - házení míče proti zdi a chytání obouruč, aniž by míč spadl
4. Úkol - házení míče proti zdi a chytání pravou rukou, aniž by míč spadl
5. Úkol - házení míče proti zdi a chytání levou rukou, aniž by míč spadl

Následovala možnost zisku dalších zlaťáků v soutěži, jejíž podstatou byla výdrž ve dřepích. Kdo udělal nejvíce dřepů a vydržel jako poslední, získal pro svůj oddíl dvě mince. Platily jen ty dřepy, které byly hluboké a při nichž se prsty obou rukou dotkly země. Kdo pokyny nedodržel, automaticky vypadl.

Mezitím se připravovala další zkouška. Na lesní cestě za domem, která byla lemovaná stromy, se označila Pekelná cesta hmatu.

"Pekelná cesta hmatu"

Pomůcky: lano, provázek, šátky na zavázání očí, gumová rukavice, hřebec, kolíček, tužka, lžice, klíče, šiška, láhev od pití, pytel bonbónů, plyšák

Prostředí: les, nutné jsou stromy

Charakteristika: rozvoj hmatu

Realizace: Kolem stromů jsme upevnili lano v takové výšce, aby se ho žáci při průchodu cestou mohli držet. Na lano v určitých vzdálenostech od sebe jsme umístili předměty pomocí provázku (mohou být i jiné, záleží na vybavenosti). Žáky jsme volali po skupinkách a jednotlivě jsme jim pak nedaleko od místa vytyčené trasy zavázali oči šátkem, aby na předměty neviděli. Poté jsme jim přiložili ruce na první strom a nechali jsme je dojít pomocí lana na konec. Cestou měli za úkol osahat věc, jež byla upevněna na laně, a pamatovat si čeho se dotýkali, nesměli u toho mluvit, až v závěru předměty jmenovali.

Úkol nebyl sice oceněn zlaťáky, ale sloužil jednotlivcům pro pobavení. Hru můžeme zpestřit tím, že na lano přivážeme věci netradiční, mokré či nepříjemné při doteku.

Zatímco se někteří účastnili předchozí hry, ostatní stavěli v přilehlém lesíku pomocí přírodnin domečky. Jedná se o takovou „klasiku“ v náplni škol v přírodě.

Stavba domků z přírodnin v lese

Pomůcky: přírodniny, jež se najdou v lese

Prostředí: les

Charakteristika: rozvoj jemné motoriky, upevňování znalostí přírodovědného učiva

Realizace: Žáci konstruovali z přírodního materiálu stavby. Domečky byly hodnoceny podle toho, z kolika odlišných přírodnin byly sestaveny (klacíky, klestí, šišky, listy, mech, lišejníky aj.) a jestli měly všechny náležitosti, jež byly v úvodu zadání úkolu vyřčeny (střecha, komín, zahrada). Žáci tak prokazovali zdatnost v jemné motorice, kterou budoucí zlatokop určitě musí mít "v malíčku". Zdali pak jim stavba při jemném fouknutí nepadne?

Po svačině jsme se s žáky vydali na nedalekou rozlehlou louku. Jelikož ještě neobdrželi úterní část mapy, bylo nutné zrealizovat hru s názvem "Klíč".

"Klíč"

Pomůcky: truhla, zámek s klíčem, ostatní klíče podle počtu účastníků, mašličky

Prostředí: louka, les (v případě nečasu i vnitřní prostory budovy)

Charakteristika: rozvoj postřehu, pohybových schopností

Realizace: Na louce bylo vysypáno takové množství klíčů, kolik jelo žáků na školu v přírodě (v mém případě to bylo 20). Na každý klíč je dobré přivázat barevnou mašličku, aby se ten pravý klíč od zámku náhodou neztratil. Žáci na pokyn vyběhli hledat klíče, na každého vyšel jeden. Je dobré některé i poschovávat a sledovat, jestli si žáci budou navzájem pomáhat v pátrání. Hraje se tak dlouho, dokud se všechny nenajdou. Poté jsme se společně vydali na cestu lesem k vzácné truhle, o níž se ve vesnici vyprávěli zvěsti. V ní by se měla nacházet úterní část mapy vedoucí ke zlatu, ovšem dostat se do ní, nebylo tak jednoduché. Bylo nutné vyzkoušet všechny klíče. Ten, kdo měl klíč, jenž pasoval do

zámku, si mohl mapu pro svou skupinu vzít jen tak. Ostatní skupiny musely odevzdat dvě zlaté mince, aby jim část mapy byla vydána.

Po cestě k truhle přes les, která nebyla od našeho stanoviště tak daleko, jsme hráli ještě jednu hru jen tak pro zábavu. Tu jsme stejně jako předešlou pondělní hru "Netradiční schovávaná na počítání do desíti" hráli v průběhu školy v přírodě několikrát.

"Schovávaná – sardele"

Pomůcky: žádné

Prostředí: les

Charakteristika: rozvoj pohybových schopností, rychlosti

Realizace: V úvodu hry se určil jeden žák (na začátku to bývá i jeden z vedoucích), který se vydal do lesa a někde se schoval (ne daleko, musíme určit hranice). Ostatní žáci čekali na cestě a na povel vyběhli hledat dotyčného jedince. Toho ale nikomu nehlásili, jen se k němu tiše přidali do jeho úkrytu. Na konci hry by všichni měli být u schovaného, zbýt by měl pouze jeden, ten poslední, který společný úkryt ještě neodhalil. Protože se ale u této hry užije spousta zábavy a žáci se často smějí, většinou se úkryt prozradí dříve. Těch posledních tedy zbude více.

Večer nebyl naplněný společným programem, žáci si šli lehnout v čase večerky dle harmonogramu, protože následující den je čekal celodenní výlet.

Třetí den – středa

Harmonogram

07:00	budíček
07:00 – 07:30	osobní hygiena, rozcvička
07:30 – 08:00	snídaně
08:00 – 08:45	příprava na celodenní výlet (fasování svačiny, příprava batohu, pomůcek, oblečení)
08:45 – 09:00	sraz, poučení o bezpečnosti a chování na výletě
09:00 – 10:30	cesta pěšky do Jáchymova
10:30 – 11:30	návštěva štoly, malá svačina
11:30 – 12:00	cesta na jáchymovské náměstí
12:00 – 12:30	velká svačina (oběd)

12:30 – 14:30	návštěva muzea
14:30 – 15:00	vyhodnocení dotazníku
15:00 – 15:30	cesta přes město Jáchymov
15:30 – 16:30	hra na dětském hřišti
16:30 – 17:00	cesta autobusem zpět na Mariánskou
17:00 – 17:30	pěší cesta do ubytovacího zařízení
17:30 – 18:00	odpočinek
18:00 – 18:30	hledání třetího dílu mapy
18:30 – 19:00	večeře
19:00 – 19:30	večerní program (kruh, korálky, hodnocení dne)
19:30 – 20:00	osobní hygiena
20:00	večerka, spánek

Den začal jako obvykle - budíček, hygiena, rozcvička, snídaně. Poté žáci dostali v restauraci předem připravený balíček s jídlem na cestu. Jejich povinností bylo řádně se připravit, vhodně se obléknout (bylo požadováno pevné obutí) a dostavit se v určený čas na nástup před ubytovací zařízení. Žáci zde byli poučeni o tom, jak bude probíhat celý den, a jaké je od nich vyžadováno chování. Výlet byl připraven a zorganizován tak, aby žáci měli možnost poznat danou lokalitu, její specifika (např. místa dřívější těžby), obohatit tak své vědomosti, aby prokázali dovednost hledat odpovědi na zadané otázky (dotazník pro samostatnou práci v muzeu) a aby se posiloval jejich smysl pro tým a pospolitost. Předem jsme se dohodli na opatření o počítání žáků během vycházky. Každému při nástupu bylo uděleno číslo (v mém případě od jedné do dvaceti), a pokud bylo potřeba se v průběhu dne spočítat, vytvořili jsme společně jeden hlouček a postupně se od jedničky každý nahlas ohlašoval. Tato metoda je výborná, učitel s tím nemá příliš velkou práci, žáky to baví, částečná zodpovědnost je převedena na ně.

Po informativní schůzce jsme se vydali na výlet. Již v začátku vycházky byl zadán první úkol, a to sledování okolí cesty. Žáci byli obeznámeni s tím, že je v průběhu dne čeká vyplňování dotazníku a že se v něm mohou objevit i některé otázky týkající se právě samotné cesty do Jáchymova. Jelikož cesta vedla i před louky, byla ohlášena hra "Bomba".

"Bomba"

Pomůcky: žádné

Prostředí: louka (místo vybrat takové, aby se žáci při lehu neušpinili nebo nenamočili)

Charakteristika: rozvoj pohybových schopností, hbitosti, postřehu

Realizace: Na vycházce jsme určili jednoho (na začátku to byl jeden z vedoucích), který až se mu chtělo, vyslovil pořádně nahlas slovo "bomba". Úkolem všech bylo si co nejrychleji lehnout na zem. Poslední, který zůstal stát, měl trestný bod. Za tři trestné body, musela jeho zlatokopecká tlupa odevzdat jeden zlaťák. Než hru začneme hrát, je důležité prozkoumat prostředí její realizace, aby se na místech, kam si žáci budou lehat, nevyskytovaly louže, výkaly, bahno apod. Pokud chce vyučující udržet skupinku pohromadě a chce, aby mezi jednotlivými žáky byly co nejmenší rozestupy, je tato hra ideální. Žáci se totiž při jejím ohlášení musí držet při sobě, jinak by neslyšeli heslo a mohli by tak být těmi, kteří by zapříčinili odebrání mince své skupině.

Námi vybraná trasa nás dovedla až k našemu prvnímu zastavení a tím byla domluvená prohlídka místní štol s příznačným názvem "Štola č. 1".

Štola č. 1

Jedná se o zpřístupněný důl s působivou minulostí. Štola byla totiž ražena za účelem těžby uranu v 50. letech 20. století, a to politickými vězni, označovanými také jako muklové (M-muž, U-určený, K-k, L-likvidaci). Jelikož je uran radioaktivní, často se tito vězni vraceli domů zdravotně zcela vyčerpaní a poznamenaní. „Štola č. 1“ se nachází asi 150 m od těžní věže bývalého dolu Svornost, který drží několik světových prvenství. Právě odtud pocházel smolinec, který zkoumala Marie Curie-Sklodowska (osobně do něj sfárala v r. 1925), a právě zde došlo k první a dlouho i jediné těžbě uranové rudy ve světě, ačkoliv důl byl původně stříbrný.“⁵⁸ Před vstupem do štol žáci obdrželi helmy a po dohodě jsme je rozdělili na dvě skupiny, aby jich dovnitř nešlo příliš mnoho najednou. Průvodce byl velmi ochotný a žáci ho s nadšením poslouchali. „Štola, jejíž ústí uzavírají dvoje mřížová vrata, je prostorná, dostatečně osvětlená a vybavená výkonným odvětráváním

⁵⁸ Moudrá, M. *Štola č.:* idnes.cz [online]. 2012 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://martinamoudra.blog.idnes.cz/c/257646/Stola-c1-Jachymov.html>

radonu.⁵⁹ Je dlouhá asi 260 metrů, skrze ni vedou kolejnice s důlními vozíky. Uvnitř jsou k vidění autentické pracovní nástroje a různé druhy výztuží. Na každého návštěvníka dýchne atmosféra zdejšího podzemí, které je prosycené vodními parami. Žáci se tak mohli dozvědět něco o zdejší minulosti, o historii České republiky a o některých významných osobnostech.

Tady jsme udělali první malou přestávku na občerstvení, polovina žáků, která právě nebyla uvnitř štoly, se nasvačila a pak se skupiny vyměnily. Další naše kroky vedly na jáchymovské náměstí. Zde jsme využili laviček, po delším chození jsme si odpočinuli, nechali jsme žáky dosvačit a připravili jsme pro ně ne příliš náročnou hru za zlaťáky.

"Čára"

Pomůcky: křída, kamínky

Prostředí: chodník, bezpečné volné prostranství

Charakteristika: rozvoj pohybových schopností, přesnosti

Realizace: Na chodník jsme namalovali křídou dvě čáry, jedna byla cílová, jedna startovní. Každý žák si měl najít jeden kamínek. Vždy jsme vyzvali po jednom zástupci z jednotlivých týmů, aby si stoupli na startovní čáru a hodili kamínek tak, aby byl co nejbližší čáře cílové. Ten, kdo vyhrál, získal pro svůj oddíl jeden zlaťák.

Když jsme si dost odpočinuli, vyrazili jsme do zdejšího vyhlášeného muzea. Před vstupem dostali žáci do skupinek dotazník, který měli na konci prohlídky odevzdat vyplněný. Otázky byly spjaté s tím, co žáci v muzeu uvidí, a vyžadovaly potřebnou soustředěnost během celé prohlídky. Dotazník je možné si prohlédnout v příloze č. 6.

Muzeum a královská mincovna Jáchymov

„Stálá expozice je věnována dějinám města Jáchymova, ukázka nerostného bohatství Krušných hor, dolování stříbra s pohyblivým modelem důlní činnosti, v expozici se rovněž dozvíte o době největšího rozkvětu jáchymovské ražby mincí a renesanční kultury (knihovna latinské školy ze 16. století, ukázky děl přírodovědce Georgia Agricoly, pastora Johanna Mathesia a hudebního skladatele Nickla Hermanna, epitafní obrazy aj.), expozice

⁵⁹ Moudrá, M. *Štola č. 1*: idnes.cz [online], 2012 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://martinamoudra.blog.idnes.cz/c/257646/Stola-c1-Jachymov.html>

také popisuje místní průmysl a rozkvět města v éře radonového lázeňství, je k vidění dobová balneordinace. Krušnohorský národopis přibližuje těžký život v drsných klimatických podmínkách hor. Lze vidět i stálou expozici o táborech politických vězňů při jáchymovských uranových dolech po roce 1950. Součástí prohlídkové trasy je i rozsáhlé podzemí, v části sklepení je umístěno lapidárium s fragmenty portálů a ostění zejména z již neexistujícího domu mincmistra.⁶⁰

Po prohlédnutí všech expozic muzea jsme po dohodě se zdejšími personálem využili společenskou místnost k tomu, abychom vyhodnotili vyplněné dotazníky, případně zodpověděli otázky, na které žáci nemohli najít správnou odpověď a ukázali jim tak přímo v muzeu místo, kde měli odpověď hledat. Za každou správně zodpovězenou otázku získala zlatokopecká tlupa jeden zlaťák, celkem tak mohla získat i deset mincí.

Z muzea jsme se vydali na krátkou procházku městem, po cestě mohli žáci využít místních obchůdků, využít tak nabyté kapesné od rodičů a koupit si třeba něco "na zub". Ještě před drobnými nákupy jsme je upozornili na rozumné hospodaření s penězi. Když jsme prošli městem až na jeho konec, vyhledali jsme zdejší dětské hřiště a dali žákům příležitost k volné činnosti, občerstvení a odpočinku. Čekali jsme tak na spoj meziměstské veřejné autobusové dopravy, který nás měl odvézt na okraj osady Mariánská k místu našeho ubytování. Kdo z žáků chtěl, mohl s námi hrát hru s názvem "Test míření".

"Test míření"

Pomůcky: prázdná plastová láhev od pití, větší kamínky, balvan

Prostředí: park, les

Charakteristika: rozvoj pohybových schopností, přesnosti

Realizace: V parku jsme objevili velký balvan, na který jsme umístili prázdnou plastovou láhev od nápoje (v lese můžeme využít pařezů). Žáci si našli větší kamínky. Z předem dohodnutého místa se pak snažili hodem kamínku láhev sestřelit. Kdo měl větší kamínek, většinou vyhrával, ovšem pokud dobře mířil.

Žáci už byli po tak dlouhém dnu docela znaveni a na cestu autobusem se vcelku těšili. Jelikož trasa do Jáchymova je z kopce dolů, představa, že by teď měli jít celou dobu do

⁶⁰ *Muzeum Jáchymov:* karlovyvary.cz [online]. [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://www.karlovyvary.cz/cs/muzeum-jachymov>

kopce, je přímo děsila. Autobus nás vysadil na začátku Mariánské, odtud jsme museli k ubytovacímu zařízení pěšky. Po cestě přes louku jsme opět hráli hru "Bomba".

V okamžiku, kdy jsme dorazili do areálu ubytovacího zařízení, jsme dali žákům rozchod a nechali jsme je, ať si trochu odpočinou. Oddech trval zhruba půl hodiny, poté se měli dostavit do společenské místnosti, kde jsme se jindy v dopoledních hodinách učili. Usadit se měli do skupinek a přinést si s sebou měli již ze dvou dílů složenou mapu. Od nás dostali "kukátko", které je k nahlédnutí v příloze č. 7. Prostřednictvím této pomůcky se měli zorientovat na samozřejmě ještě necelé mapě a měli se vydat hledat třetí díl mapy. Ten byl ukrytý nedaleko v přilehlém lese. Následovala večere, večerní program, hygiena a večerka. Únava žáky zmožila natolik, že usnutí nebyl problém.

Čtvrtý den – čtvrtek

Harmonogram

07:00	budíček
07:00 – 07:30	osobní hygiena, rozcvička
07:30 – 07:55	snídaně
08:15 – 12:00	výuka "Na cestě za zlatem"
12:00 – 12:30	úklid pomůcek k učení, hygienická přestávka
12:30 – 13:00	oběd
13:00 – 14:00	polední klid
14:00 – 16:00	odpolední činnost, smyslové vnímání přírody
16:00 – 16:30	odpolední svačina
16:30 – 18:30	odpolední činnost, hry a úkoly
18:30 – 19:00	večere
19:00 – 19:30	večerní program (kruh, korálky, hodnocení dne)
19:30 – 20:00	osobní hygiena
20:00	vyhlášení večerky
20:30 – 21:00	noční hra
21:30	vyhlášení večerky (po noční hře)

Den začal jako kdykoliv jindy - budíček, rozcvička, hygiena, snídaně. Následovala dopolední výuka, v úvodu byli žáci opět seznámeni s předměty, jež měli absolvovat. Využili jsme pracovní sešity z českého jazyka a z matematiky.

Po svačině, tedy zhruba v polovině vyučovacího bloku, jsem žáky vyzvala, aby se šli obléknout, že je nyní budou čekat matematické příklady, ale venku. Cílem této části výuky bylo jednak vést žáky ke zdokonalení jejich početních dovedností, jednak ke schopnosti soustředit se a předcházet tak chybám. Budoucí zlatokop si musí umět leccos spočítat a musí být ve svých výpočtech přesný. Při nástupu v prostranství dvorku jsem žáky instruovala tak, aby utvořili libovolné dvojice. Každá dostala výsledkovou listinu, tužku si měli podle pokynů přinést sami. Tiskopis sloužící k zápisu výsledků a ukázky některých slovních úloh je možné vidět v příloze č. 8. Rozdělila jsem třídu na dvě skupiny. Jedna hledala v areálu ubytovacího zařízení malé papírky, na nichž byly předtištěny slovní úlohy, které žáci měli vyřešit. Stačilo zapsat pouze výsledek. Druhá polovina se vydala na cestu přes les (ta vede přímo kolem ubytovacího zařízení). Na realizaci tohoto úkolu dohlížel pedagogický doprovod a vysílal dvojice v určitém časovém rozmezí. Ty po trase luštily příklady, které byly vytištěné na velkých papírech a umístěné na stromech. Výsledky zapisovaly opět do listiny. Poté se skupinky vyměnily a každá se účastnila úkolu, na kterém ještě nebyla. Hodnocení probíhalo okamžitě, za správně spočítané příklady a slovní úlohy s tolerancí tří chyb dostaly dvojice sladkou odměnu.

Dalším pro žáky velmi přitažlivým úkolem se stalo "rýžování zlata", jelikož právě touto metodou se také mohl vzácný kov získávat. Žákům byl tento mechanický proces vysvětlen tak, že zlatěnky či zlaté nugetky ulpívaly gravitační silou na dně rýžovací pánve tím, jak s ní bylo pohybováno. Aby si žáci mohli něco podobného vyzkoušet, obdržely jednotlivé skupinky velká síta. V blízkosti byla umístěna objemná nádoba s drobnými korálky a s jemným pískem. Korálky byly v písku důkladně zamíchány. Úkolem zlatokopečké tlupy bylo prosívat tuto směs přes síto a odhalovat a vybírat tak ukryté korálky. Skupina, která "vyřýžovala" nejvíce korálků, byla odměněna největším počtem zlaťáků.

Jelikož se počasí vydařilo, tak jsme na další vyučovací hodinu zůstali venku. Podle plánu měly být zrovna pracovní činnosti. Žáky jsem rozdělila do skupinek, zlatokopečkých tlup, a to tak, že na sebe navzájem neměli vidět. Každé jsem dala jeden kovový hlavolam skládající se ze dvou částí, přičemž šlo vždy o to, obě části od sebe oddělit, ale nepoužít u toho sílu. Takové hlavolamy jsem měla celkem čtyři, každý byl jiný, ale každý pracoval na stejném principu. Stačilo jen kovové části správně nasměrovat. Pokud skupinka odhalila

toto tajemství, většinou pak už zvládla všechny ostatní druhy. Za každý správně rozdělený hlavolam získal tým zlaťák.

Po dopolední výuce byl oběd a polední klid, kolem druhé hodiny byl svolán nástup budoucích zlatokopů před budovu.

Odpoledne bylo nazvané "Smyslové vnímání přírody" a mělo sloužit především jako nenásilná forma ekologické výchovy. Pro realizaci úkolů jsme se vydali do lesa. Na malých kartičkách v košíčku byly napsány všechny smysly, jimiž člověk oplývá – tedy zrak, sluch, čich, chuť a hmat. Vybraný žák vylosoval jednu kartičku, kterou jsme začali. Já i můj pedagogický doprovod jsme měli ke každému smyslu připraveno pár úkolů. Žáky jsme motivovali i tak, že každý správný zlatokop musí přírodě okolo sebe naslouchat a umět ji pozorovat. Že jedině tak, v ní může odhalit zlato, které sama příroda vydává jen málokdy. Že jenom ten, kdo se o přírodu stará, neničí ji a neublíží jí, je jí odměněn. Třeba ve formě zlata!

"Smyslové vnímání přírody"

Zrak

- "Příroda jako galerie" – Žáci se měli dívat kolem sebe a měli si všimnout detailů, kterých by si normálně nevšimli. Pojmout to tak, jako by byli na návštěvě v galerii, nalézt v okolní přírodě něco, co je natolik upoutalo, že to by chtěli ukázat spolužákům. Pokusit se takové přírodní dílo i nějak netradičně nazvat.
- "Tvorba paletky" – Úkolem bylo vyrobit za pomoci přírodních materiálů paletku s co nejvíce odstíny zelené nebo paletku se zastoupením všech barev teplých či studených.
- "Hra s fantazií" – Žáci si měli najít přírodninu, která jim připomínala nějaké zvíře, věc. Měli svůj názor konfrontovat s názory ostatních spolužáků, předávat "svou věc" dál, brát si jiné, hledat v nich pomocí fantazie své představy, své obrazy.

Sluch

- "Zvuky lesa" – Zkusili jsme žáky naprosto ztišit a přinutit tzv. rušiče, kteří mají tendenci neustále se do ticha smát, aby nerušili poslech. Chtěli jsme, aby žáci poslouchali zvuky, jež příroda vydává. Chtěli jsme tyto zvuky pojmenovat a následně napodobovat.
- "Tichá chůze" – Vyzkoušeli jsme si, jaké to je snažit se jít úplně potichu, tedy tak, aby nás nikdo neslyšel. Jde to vůbec?
- "Chůze ve dvojici" – Jedná se o velmi oblíbenou činnost, kdy jeden ze dvojice má zavřené oči a jde poslepu lesem, druhý ho vede buď hlasem, nebo předem domluvenými signály.

Hmat

- "Poznej strom" – Žáci pracují opět ve dvojicích. Jeden má zavázané oči, ten druhý ho vede k nějakému jím vybranému stromu a podle hmatu ten „slepý“ hádá, o jaký strom jde. Také se takto dají poznávat i přírodniny (šišky, mech apod.), zkrátka poslepu hmatem.
- "Chůze na boso" – Tato činnost je náročnější na čas, a tak je lepší ji dopředu připravit někde opodál, aby ji žáci během jiných aktivit třeba nezničili. Také vyžaduje teplejší počasí, kdy už si žáci mohou zout boty. Z přírodních materiálů jsme vytvořili chodníček plný překvapení, použili jsme mech, trávu, kamínky, jehličí, šišky a rozmačkané houby. Dá se použít prakticky cokoliv, co nám příroda nabídne a na čem nemůže dojít ke zranění chodidel. Na to dbáme především. Žáky jsme po tomto chodníčku nechali přecházet na boso se zavřenýma očima tak, aby nevěděli, na co zrovna šlapou.

Čich

- S tímto smyslem jsme byli trochu v úzkých, protože v době, kdy jsme byli na škole v přírodě, tak kolem nás ještě žádné pořádně voňavé květiny nebyly. Nejprve jsme nechali žáky očichávat jimi přinesené přírodniny, musím říct, že nejvíce asi voněly jehličnaté stromy, ty se daly poznat i poslepu.
- "Pachová stezka" – Pokud nezapomeneme přibalit do zavazadel nějakou přírodní výraznou voňavou esenci, olejček či něco podobného, můžeme vyznačit v lese trasu, která bude fungovat právě na principu čichu. "Vyčicháváním" žáci hledají cestu, třeba za pokladem. Tuto aktivitu jsme si vyzkoušeli také, ale spíše než abychom cítili vyznačenou trasu, cítili jsme, jak celý prostor kolem nás voní.

Chuť

- Ani zde jsme to neměli tak jednoduché, po lesních plodech nebylo v přírodě samozřejmě ani vidu ani slechu. Tak jsme zkusili ochutnat například bukvice, také listy listnatých stromů. Ochutnávali jsme jen prověřené věci, nikdo nesměl bez předchozího ukázání nic dávat do úst. To proto, aby se žáci neotrávili požitím něčeho jedovatého.

Po svačině jsme se vydali do kopcovitých luk v okolí, které vedou na druhou stranu od ubytovacího zařízení do lesa. Na nich byla po prozkoumání terénu vyhlášena opět hra "Bomba". Pokud se někde objevily stromy a keře, začali jsme já nebo paní vychovatelka počítat do desíti a žáci hráli "naší schovávanou". V začátku cesty jsme informovali žáky o tom, že máme z vesnice zprávy, potvrzené i naší paní ubytovatelkou, jež vyprávějí o kouzelném stromě zvaném "*Bonbónovník*", na němž prý místo ovocných plodů rostou bonbóny. Nechali jsme žáky sledovat okolí a opravdu jsme jeden po cestě objevili. Paní vychovatelka ještě v dopoledních hodinách, kdy jsme se učili, navázala šňůrkami na vybraný strom několik bonbónů zabalených v alobalu, aby co nejvíce připomínaly ovoce,

keré je po každé také většinou kryté nějakým obalem (skořápka, slupka). Záměrně vytvořila problematickou situaci, kdy na strom navázala o tři bonbóny méně, než kolik bylo žáků účastnících se tohoto úkolu. Čekali jsme, jak se k sobě žáci zachovají. Jestli nejprve očešou všechny bonbóny, pak je spočítají, pak teprve přerozdělí, kdo bude ten leader, který to rozhodne. Jestli se třeba pak nějakým způsobem rozdělí, no zkrátka jak budou reagovat. Ten, kdo se sám dobrovolně svého bonbónu ve prospěch jiného spolužáka zřekl, získal za svůj čin zlatou minci pro svůj zlatokopecký tým. Ojedinělý úkaz stromu jsme vysvětili tím, že osada Mariánská je kouzelný kout světa, v němž jsou bonbónovníky, zlato a kdo ví, co nás ještě čeká. Když jsme se vyšplhali až na samotný vrcholek kopce, našli jsme planinku přímo stvořenou pro naši další hru "Pamatovák", která sloužila především pro získání dalšího dílku mapy.

"Pamatovák"

Pomůcky: papíry se složitějšími znaky (vybrané lístečky viz příloha č. 9), jeden velký bílý arch papíru a dvě tužky pro každou skupinu, napínáčky

Prostředí: les, louka

Charakteristika: rozvoj pohybových schopností, paměti

Realizace: Na jednotlivých papírech jsme načrtli složité znaky skládající se z teček, čárek, trojúhelníků, čtverců a jiných geometrických tvarů. Tyto listy byly rozmístěny a pevně připevněny na předem vytyčené ploše různě na stromech, pařezech či jiných přírodních útvarech. Byly označeny čísla. Žáci pracovali pro svou skupinku. Úkolem každého bylo na pokyn vyběhnout k nějakému číslu a zapamatovat si co nejvíce z viděného obrazu na papíře. Potom běžet zpět ke svému archu bílého papíru a tam zrakově vnímané překreslovat. Pokud nějakou část zapomněli, museli se vrátit zpátky a znovu se podívat. Nikdo si vzájemně nepomáhal, bylo zakázáno si cokoli kamkoliv kreslit a označovat, tužky a archy papíru musely zůstat v základním táboře. Každý pracoval jen se svou vlastní pamětí. Skupina, která byla jako první, měla vše zakresleno a vše bylo správně, získala největší počet zlaťáků, tedy čtyři, a zároveň při splnění tohoto nelehkého úkolu obdržela další díl mapy. Nutností každého týmu bylo tedy hru dohrát, jinak by jim chyběl jeden díl mapy.

S žáky jsme se po splnění aktivity vydali k ubytovacímu zařízení, následovala večeře a každodenní večerní rituály. Večerka byla vyhlášena na osmou hodinu. O půl hodiny později, kdy jsme věděli, že mnozí z nich ještě nespí, jsme třídu překvapili noční bojovkou. Zvonkem jsme všechny svolali s tím, že se do našeho tábora dostali zloději a chtějí nám ukrást naše poctivě získané části map. Bylo nutné prozkoumat lesní cestu za ubytovacím zařízením. V pokynech pro rodiče bylo napsáno, že každý žák má být vybaven vlastní baterkou. Cesta byla jasná a úkol také. Projít s baterkou v ruce z jednoho konce cesty na druhý, kde jsem byla já. Na začátku trasy byla paní vychovatelka, která žáky posílala na cestu v určitých intervalech tak, aby se na trase nepotkávali a mohli tak svého "bobříka odvahy" prokázat sami bez cizí pomoci. Kdo měl opravdu velký strach, absolvoval noční bojovku s kamarádem nebo šel na konci směrem k nám ostatním s paní vychovatelkou. Kdo cestu zvládnul, získal pro své družstvo hned na konci cesty za prokázanou odvalu zlaťák. Po noční akci jsme se vrátili zpět do ubytovacího zařízení a byla vyhlášena skutečná večerka.

Pátý den – pátek

Harmonogram

07:00	budíček
07:00 – 07:30	osobní hygiena, rozcvička
07:30 – 07:55	snídaně
08:15 – 12:00	výuka "Mapa"
12:00 – 12:30	úklid pomůcek k učení, hygienická přestávka
12:30 – 13:00	oběd
13:00 – 14:00	polední klid
14:00 – 17:00	odpolední činnost, návštěva areálu Plešivec, svačina s sebou
17:00 – 18:00	pozdní odpolední činnost
18:00 – 18:30	večeře
18:30 – 19:00	večerní program (kruh, korálky, hodnocení dne)
19:00 – 19:45	návštěva pracovníka horské služby, přednáška
19:45 – 20:15	osobní hygiena
20:15	večerka

Po každodenních ranních rituálech nastal prostor pro výuku. Ta byla směřována k dovednostem, jež měli žáci prokazovat v dalším programu, a zahrnovala tedy práci

s textem, výpočty i orientaci v mapě, k tomu jsme využili mimo jiné pracovní sešity matematiky a českého jazyka. Poté jsme si dali tradiční hru na odreagování. Bývá známá jako "Kompot" nebo "Salát", my jsme si v pátek zkusili její další obměnu.

"Vyměňovaná"

Pomůcky: židle

Prostředí: společenská místnost

Charakteristika: rozvoj pohybových schopností, hbitosti, komunikativních dovedností, fantazie

Realizace: Nejprve jsme museli utvořit ze židlí kruh. Potom se žáci posadili a ten, který měl nejvíc kuráže, si stoupl doprostřed kruhu a jeho židle byla odstraněna. Na pokyn řekl například větu: „Místa si vymění všichni ti, kteří mají doma psa.“ Žáci, kteří mají doma psa, se museli ze svého místa přesunout na nějakou jinou židli, přitom ale museli dodržet to, že se nepřemístí jen ob jedno místo. Ten žák, jenž stál uprostřed, si sednul na nějakou volnou židli. Zbyl žák, který nebyl dostatečně rychlý. Stoupl si doprostřed a vymýšlel svou větu. Když se hraje hra "Kompot" nebo "Salát", mají už předem všichni svou roli určenou, někdo je hruška, jablko, třešeň, někdo okurka, rajče apod. Pokud se pronese zázračná formule názvu hry, musí si vyměnit místo všichni. V naší verzi to bylo slovo "Zlatá horečka". Při hře bylo vidět, kdo se rád přemísťuje, kdo by rád byl uprostřed kruhu a pronesl svou větu.

Po této aktivitě jsem žáky požádala, aby si sedli se svou skupinkou pohromadě. Byl zadán úkol "Slož slovo" s možností zisku zlaťáků.

"Slož slovo"

Pomůcky: papíry, tužky

Prostředí: společenská místnost

Charakteristika: rozvoj slovní obratnosti

Realizace: Každá zlatokopecká tlupa dostala několik papírů. Pointou bylo vymyslet v týmu slovo, které by mělo přesně pět písmenek, a tato písmenka napsat jednotlivě na papíry. Na pokyn předstupovali před ostatní spolužáky a v rukou držel každý jedno písmenko. Úmyslně stáli zpřeházeně tak, aby ostatní týmy musely říct slovo, které daná skupina

vymyslela. Nejrychlejší zlatokopecká tlupa, jež slovo uhádla, získala zlaťák. Na hádání byl vymezen určitý časový interval, pokud slovo nikdo neuhodl, skupinka ho odtajnila, stoupla si v pořadí písmenek tak, aby všichni viděli, že slovo jde reálně složit a co označuje, zlatou minci dostala daná skupina.

Další úkol byl opět za zlaťáky a nesl název "Mince". Každý zlatokop by měl přece umět počítat a poznat podle hmatu, o jakou minci se jedná.

"Mince"

Pomůcky: 4 krabice nebo košíčky, mince různých tvarů a velikostí (po deseti)

Prostředí: společenská místnost

Charakteristika: rozvoj hmatu a početních operací

Realizace: V každé krabici bylo odpočítáno přesně deset korun, deset dvoukorun, deset našich zlaťáků a deset ještě starých malých haléřů. Týmy si zvolily vždy dva hráče, kteří si zavázali oči. Jejich úkolem bylo poslepu najít v krabici všechny mince a vyskládat je do sloupečků vedle na stůl. Žáci, kteří neměli oči zakryté, mohli radit, ale pouze tak, že jim říkali vpravo, vlevo, nahoře, dole apod. Nesměli za ně brát mince do ruky nebo jim je podávat. Tým, který byl nejrychlejší, získal největší počet zlaťáků, tedy čtyři. Pokud chceme tento úkol ještě více ztížit, můžeme do krabice přidat ještě jiné předměty (trávu, kamínky, papírky aj.).

Posledním dopoledním úkolem bylo sestavit puzzle, které měly ukázat cestu k pátému předposlednímu dílu mapy. Problém nastal tehdy, když žáci bojovali s jejich sestavením a po dobojování nevěděli, jak se dozví informaci o umístění dílu mapy. Legenda totiž byla na druhé straně puzzlí, ne na té, kde byl obrázek. Museli tedy puzzle otočit. Způsoby, jak řešili tento nelehký úkol, byly někdy velmi netradiční a ojedinělé. Puzzle i legendu je možné vidět v příloze číslo 10.

Po dopoledním zápolení byl oběd a polední klid. Ve 14:00 hodin byl sraz před ubytovacím zařízením a s žáky jsme se vydali do nedalekého vyhlášeného lanového centra Plešivec, kde měli prokázat svou zdatnost, fyzické síly a odvalu. Do areálu nás odvezl předem dohodnutý menší autobus. Ubytovací personál nám připravil odpolední svačinu na cestu, protože plánovaný návrat byl přibližně okolo páté hodiny. Odpolední výlet umožnil žákům navštívit druhý nejvyšší vrchol Krušných hor, který si dopoledne v rámci výuky vyhledali

v mapě, a na místě si mohli ověřit, zda údaje v ní se shodují se skutečností, neboť přímo na Plešivci jim bylo umožněno přesvědčit se o udané nadmořské výšce, zorientovat se v určení světových stran apod. Hlavním cílem výletu však byl rozvoj pohybových dovedností a návyků.

Plešivec

Plešivec je jedním z vrcholů Krušných hor ležící v nadmořské výšce 1028 metrů. Dříve zde stála jen rozhledna z 19. století, dnes je zde zábavný areál nabízející spoustu atrakcí - lanové centrum pro děti i dospělé, obří houpačku, volný pád, lukostřelbu, bungee trampolínu, klasickou trampolínu či vzduchovky. Zcela nově je tu zbudován pro zimní lyžování i skiareál s lanovkou.

Na rozhlednu, jež je 16 m vysoká, vede 66 schodů. Je z ní překrásný pohled na okolní krajinu. Rozdělili jsme se na dvě skupiny po deseti žácích a samozřejmě jsme ji pokořili. Nahoře žáci byli obeznámeni s tím, co kde mohou vidět, například Doupovské hory, Slavkovský les, Klínovec, Fichtelberg, město Jáchymov, Karlovy Vary. Když sešli z rozhledny, dostali malé papírky a měli na ně napsat, co si pamatují z výkladu, co vše mohli spatřit z její výšky. (Byla to taková obměna známé Kimovy hry, kdy se předměty hráčům nejprve ukážou a potom se zakryjí.) Hra určena především na cvičení paměti.

Po zajímavém zážitku s rozhlednou jsme využili místní atrakci - dětské lanové centrum. Toto lanové centrum je zcela netradiční tím, že pod jednotlivými překážkovými body a ani nikde v průběhu průchodu nejsou žádné zachytné sítě. Samozřejmě, že bezpečnost žáků byla ale zajištěna. Jedná se totiž o unikát mezi lanovými centry v České republice, kde bylo jako první zbudováno průběžné jištění. „Průběžné jištění se ve světě lanových center považuje za nejbezpečnější, a proto i nejdražší způsob jištění účastníků. Přechody horizontálního jisticího lana jsou nad přestupními plošinami řešeny tak, že je speciálně konstruovaná kladka přejede bez nutnosti jejího sundání před přechodovým místem. Prakticky tak dětem nasadíme kladku (nebo tzv. „jezdce“) pouze na samém začátku trasy a absolvují s ním celou lanovou trasu, aniž by se někde vypnuly z jisticího lana. Takto je možné absolvovat všechny překážky lanového centra včetně přejezdů. Jediné místo, kde se dá kladka opět z lana sejmut, je na samém konci trasy.“⁶¹ Na trase žáci zdolávali

⁶¹*Atrakce na Plešivci*: plesivec.eu [online]. [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: <http://plesivec.eu/atrakce/detsky-lanovy-park>

celkem 11 překážek ve výšce od 1 – 3 metrů nad zemí. Kdo se nebál a trať zvládl, získal pro svůj tým jednu zlatou minci.

Během prolézání měli žáci možnost nasvačit se, před pátou hodinou nás autobus odvezl zpět k ubytovacímu zařízení. Žáci si mohli jít na malou chvilku odpočinout na pokoje a provést hygienickou přestávku. Téměř na konci dne před večerí jsme pro ně měli připravenou poslední páteční hru na sbírání zlaťáků. Večeře byla posunutá o půl hodiny dříve, jelikož žáci byli po odpoledním programu vcelku vyhladovělí a večer je ještě čekal program. Hra se jmenovala "Mrštná nožička".

"Mrštná nožička"

Pomůcky: kuličky určené ke cvrnkání do důlku, misky

Prostředí: trávník

Charakteristika: rozvoj pohybových schopností

Realizace: Na hřišti před chatou byly vytyčeny start a konec trati. Na startu ležely čtyři misky a v každé bylo dvacet kuliček. Na konci trati byly také položeny misky, ty ale byly prázdné. Úkolem každého týmu bylo kuličky bosou nohou přemístit z plné misky do té prázdné. Nejrychlejší skupina obdržela nejvíce zlaťáků. Všechny skupiny musely úkol dokončit. Před realizací hry je nutné zkontrolovat prostředí hry, aby se na něm nevyskytovaly předměty, o které by si žáci mohli poranit chodidla. Pokud není pěkné počasí, můžeme hru přemístit i do budovy na chodbu.

Po večerí byla naplánovaná návštěva člena horské služby s jeho připraveným proslovem. Profesionální pracovník, který strávil v horách celou řadu let, vyprávěl o svém poslání a úkolech v horské službě. Vyprávěl také o zajímavých záchranných akcích v horském terénu, kterých se zúčastnil, o tom, jak se poskytuje první pomoc v takto ztížených podmínkách, jak samotní návštěvníci hor mohou přispět ke svému bezpečí tím, že se zde budou vhodně chovat. Žáky (především pak chlapce) zajímalo, co všechno takový člen horské služby musí umět, aby mu byla svěřena tato funkce. Jelikož takové přednášky nejsou pro horskou službu nic ojedinělého, měl náš host připravené i krátké videoshow, které jsme žákům mohli za pomoci techniky našeho ubytovacího zařízení pustit.

Po přednášce a diskusi následovala hygiena a vyhlášení večerky.

Šestý den – sobota

Harmonogram

07:00	budíček
07:00 – 07:30	osobní hygiena, rozcvička
07:30 – 07:55	snídaně
08:15 – 12:00	výuka - tvorba výstupu projektu na téma "Zlatokopové"
12:00 – 12:30	hygienická přestávka
12:30 – 13:00	oběd
13:00 – 14:00	polední klid
14:00 – 16:00	odpolední činnost, hledání zlata
16:00 – 16:30	odpolední svačina
16:30 – 18:30	příprava na táborák
18:30 – 19:00	večeře formou buřtů pečených na ohni
19:00 – 20:30	večerní program, celkové hodnocení
20:30 – 21:00	osobní hygiena
21:00	večerka

Předposlední den byl plný očekávání. Po ranních každodennostech nás čekala výuka, která se zaměřovala na tvorbu plakátu. Důležité bylo pro mě především to, aby si žáci všechny své dosavadní poznatky na téma "Zlatokopové" vytřídili, srovnali a vytvořili s nimi jakýsi plakát, který by jedním dílem připomínal vše, co žáci prožili, ale zároveň by druhým dílem reflektoval nabyté vědomosti z vybrané problematiky. Dílo, které bylo vybráno ostatními jako nejlepší, se potom umístilo do třídy jako památka na tuto školu v přírodě. V příloze číslo 11 je možné vidět, jak žáci začínali tvořit nejprve s pojmovou mapou.

Celé dopoledne napětí rostlo, žáci se těšili na závěrečné vyhodnocení, a tak jsem se snažila neklidnou atmosféru trochu zpříjemnit a ulevit. Jelikož jsme ke svačině dostali jablka, napadla mě báječná hra.

"Jablečný souboj"

Pomůcky: jablka, talíře (nebo tácky)

Prostředí: společenská místnost

Charakteristika: zábava, odpočinek

Realizace: Na stůl jsme položili talíře s jablky. Z každého týmu jsme vybrali vždy po jednom žákovi. Všichni museli dát ruce za záda a postavit se ke svému jablku čelem. Na písknutí se snažili zakousnout do jablka, nesměli ho však chytat do dlaní nebo si nějak jinak pomáhat. Úmyslně bylo jablko položeno tak, aby mělo tendence se kutálet. Kdo byl jako první, vyhrál pro svůj tým zlatou minci. Postupně se všichni prostřídali.

Téměř až do oběda jsme pak hráli různé hry uvnitř ubytovacího zařízení.

"Barevný pamatovák"

Pomůcky: tužka, papír

Prostředí: společenská místnost

Charakteristika: rozvoj postřehu a paměti

Realizace: Vždy jsem vyhlásila nějakou barvu. Žáci se museli rozhlížet po místnosti a danou barvu hledat. Po určitém časovém intervalu byli nuceni sklopit zrak a otočit se čelem ke zdi, u níž seděli. Na papír psali vše, co v dané barvě viděli. Ten, který měl napsáno co nejvíce předmětů, vyhrál a získal pro svůj tým zlaták. Jedná se vlastně také o takovou obdobu Kimovy hry.

"Změňovaná"

Pomůcky: žádné

Prostředí: společenská místnost

Charakteristika: rozvoj postřehu

Realizace: Poté, co si žáci pozorně ve všech barevných provedeních prohlédli společenskou místnost a i své spolužáky, následovala činnost, která cvičí paměť a postřeh a citlivost na vnímání změn. Vždy byl vybrán jeden žák z jednoho týmu, který si šel stoupnout za dveře. Ostatní změnili uvnitř tři věci (z týmů – protivníků), např. přesunuli židle, záclony, knihy, přehodili si oblečení se spolužákem apod. Žák za dveřmi se vrátil zpět a hádal pak, co se v místnosti změnilo. Na aktivitu měl jednu minutu, pokud neuhádl, zlaták pro svou družinu nezískal. Postupně jsem se snažila prostřídát alespoň polovinu žáků ve třídě tak, aby všechny týmy měly své šance na výhru vyrovnané.

"Apenepa"

Pomůcky: tužky, papíry

Prostředí: společenská místnost

Charakteristika: rozvoj slovní zásoby

Realizace: Apenepa jsou slova, která se čtou tam i zpátky stejně (například oko, Anna, krk, mířím, mávám, nepochopen aj.). Úkolem každé skupiny bylo v časovém intervalu deseti minut nějaká taková slova vymyslet. Zlatokopecká tlupa, jež měla nejvíce slov, vyhrála zlatou minci.

Po dopoledním zápolení a namáhání "mozkových závitů" jsme vyrazili před obědem ještě na chvíli ven do areálu ubytovacího zařízení. Nechali jsme žáky, aby si na zdejším dětském hřišti hráli a odpočinuli si podle svých představ, tedy neorganizovaně. Ke své činnosti mohli využít míče, švihadla, obruče či místní prolézačky. Následoval oběd a polední klid. K odpolední činnosti se měli žáci dostavit ve 14:00 hodin, nastoupit si měli do svých zlatokopeckých tlup a měli si sebou přinést neúplnou mapu, které chyběl už jen poslední díl, a mince, jež po celou dobu pobytu sbírali. Každý tým si je měl spočítat a podle pořadí, od největšího obnosu po ten nejmenší, byly skupinky vysílány na poslední úkol vedoucí k získání šestého dílu mapy. Realizace úkolu probíhala na lesní cestě v kopci přes louku naproti ubytovacímu zařízení, kam jsme se všichni museli vypravit.

"Co to tam dělá?"

Pomůcky: předměty, které nepatří do lesa (kartáček, tužka apod.)

Prostředí: lesní cesta

Charakteristika: rozvoj postřehu

Realizace: Na lesní cestu jsme umístili předměty, které do prostředí lesa nepatří. Předměty jsme vybírali velmi pečlivě a na trasu jsme je umísťovali v přesném pořadí, jelikož počáteční písmena slov označující objevené předměty dávala dohromady tajenku o tom, kde se ukrývá poslední díl mapy. Cesta končila na další louce a naproti ní byl vidět myslivecký posed. Ten jsme nejprve s mým pedagogickým doprovodem zkontrolovali, jestli je v pořádku a splňuje všechny naše bezpečnostní požadavky. Následně jsme ho vybrali jako úkryt a paní vychovatelka, dobře schovaná, tam navíc byla jako dozor, aby

v případě potřeby přispěla k ještě větší bezpečnosti žáků a aby nedošlo ke zbytečnému zranění, když se žáci k posedu proboují. Při průchodu trasy si museli na papírek zapisovat všechny předměty, jež na cestě neměli co dělat a z písmenek tak složit tajenku "Najdi posed".

Žáci si potom mohli složit celou mapu a hned po jejím dokončení se mohli sami vydat hledat zlato. Na mapě byl označen přesný bod, kde mohou zlatý poklad objevit. Na předem určeném místě jsme rozházeli zlaté valounky tak, aby jich bylo dostatek pro všechny a aby někteří mohli mít zlatých valounků více. Skupina, která procházela trasu jako první, měla náskok, bylo to i díky tomu, že v průběhu celého týdne byla nejúspěšnější ve sběru zlatých mincí. Zlaté valounky byly vyrobeny z obyčejných kamínků a pozlacené byly zlatým sprejem, na pohled byly opravdu efektní a někteří žáci si dokonce mysleli, že jde o pravé zlato. Opět jsme čekali, jak se k sobě žáci zachovají, jestli skupina, která přijde až jako poslední na naleziště, bude mít také nějaký ten zlatý valounek. Musím říct, že rozdělování nečinilo žákům problémy a všichni se vraceli do základního tábora šťastni a spokojeni se zlatem v ruce.

Po hlavní odpolední aktivitě následovala svačina a příprava ohniště k večernímu táboráku. Bylo nutné nanosit klestí, šišky, dřevo, naštipat ho, připravit sezení apod. Po této aktivitě jsme pro žáky připravili trhy s odměnami, které jsme dostali od rodičů nebo které jsme sami obstarali. Nyní si žáci ve skupinkách mohli rozdělit zlaté mince a mohli si nakupovat podle svého vkusu z odměn, které se jim nabízely. Žáci byli z této formy odměňování nadšeni, jejich poctivé úsilí při plnění různých úkolů během celého pobytu a sbírání zlatých mincí bylo tímto způsobem nejvíce zúročeno.

Večer se konal táborák, opékali jsme vuřty, chleby, hodnotili jsme uplynulý den, ale i celou školu v přírodě, rozdávali jsme diplomy, ty je možné spatřit v příloze číslo 12. Zpívali jsme, tancovali, povídali jsme si o tom, jak je možné, že někdo má tolik bílých korálků a někdo ani jeden. Chtěli jsme, aby se žáci nad touto skutečností zamysleli. Večerní program byl naplněn, následovala večerka.

Sedmý den – neděle

Harmonogram

07:00	budíček
07:00 – 07:30	osobní hygiena, rozcvička
07:30 – 07:55	snídaně
08:15 – 12:00	balení, úklid pokojů
12:00 – 12:30	oběd
12:30	odjezd domů

Neděle byla dnem, kdy jsme se všichni balili a uklízeli pokoje v ubytovacím zařízení, které nám na sedm dní poskytlo pohodlný a pohostinný „azyl“. Předem bylo dohodnuté, že součástí posledního dne bude ještě oběd. Po něm jsme vyrazili na cestu domů. V Karlových Varech před budovou školy čekali rodiče na své děti a ty jim hned sdělovaly dojmy a zážitky. Tak skončila škola v přírodě a všichni se mohli těšit na příští rok.

Pro mě to byla užitečná zkušenost a potvrzení, že pojetí školy v přírodě v podobě projektového vyučování je pro učitele sice náročnější v přípravě i realizaci, ale zajímavější a přínosnější z hlediska vzdělávacího i výchovného pro žáky. A to je přece jen prvořadější skutečnost.

2.1.5 ZHODNOCENÍ ŠKOLY V PŘÍRODĚ

Každý učitel by měl po uskutečnění školy v přírodě prověřit naplnění jejích kognitivních, afektivních a psychomotorických cílů. Reflexe je důležitou zpětnou vazbou, napomáhá ukázat efektivnost použitých metod a forem a může přispět k profesnímu růstu pedagoga. Ten by měl jednak sám zhodnotit, co se nepovedlo a co se naopak povedlo, a jednak by měl vhodnou formou oslovit také své žáky. Každé takové vyhodnocení může pomoci při přípravě a organizování další školy v přírodě, může pomoci vyhnout se některým neužitečným a nebezpečným aktivitám, soutěžím, zlepšit některé části her a zařadit zdařilé akce do svého seznamu pro případné uplatnění v další škole v přírodě nebo při jiné příležitosti v práci se žáky.

Naplnění kognitivních cílů školy v přírodě

Tyto cíle se týkají poznávacích procesů žáka, hovoříme tedy o nutnosti prověření nabytých vědomostí a poznatků ze školy v přírodě. Z daného projektového vyučování by si žáci měli odnést nejen řadu zážitků, ale i mnoho nových poznatků o daném tématu "Zlatá horečka", o lokalitě, informace z výletů a exkurzí, poznatky o přírodě samotné. Důležitá je stránka samotných informací, které žák vnímá jako poznatky, jež si musí zapamatovat, porozumět jim, aplikovat je, umět je použít, vybavit si je a také je umět zhodnotit a posoudit. Proto následující týden, kdy jsme byli znovu ve škole, měli žáci v hodině vlastivědy odpovědět na otázky zahrnuté do znalostního testu, jehož cílem bylo prověřit, do jaké míry si osvojili vybrané poznatky, jež vycházely z činností obsažených v programu školy v přírodě. Test je obsažen v příloze číslo 13. Z vyhodnocení testu vyplynulo, že nejvíce správných odpovědí žáci podali na ty otázky, které souvisely s konkrétní aktivitou, jež jim přinesla určitý hlubší prožitek. Např. na otázku č. 4 odpověděli převážně správně (*na Plešivci*), neboť jak v jednom z následných rozhovorů uváděli, vybavili si pozoruhodný výhled z rozhledny a zároveň zážitky z lanového centra, podobně efektivně působil moment z činnosti v rámci programových bodů Stavba domků z přírodnin v lese a Smyslové vnímání přírody, na základě nichž vcelku bez potíží odpovídali na otázky č. 5 a 6. Po vyplnění testu a jeho vyhodnocení jsme si správné odpovědi znovu připomněli programem na interaktivní tabuli a doplnili je o některé další nové informace. Prohlédli jsme si fotografie, povídali si o tom, co jsme prožili, upevňovali jsme tak poznatky, ale i afektivní složku takového "spolunáležení", jež doznávalo i po škole v přírodě. Fotografie je možné vidět v příloze číslo 14. K naplnění kognitivních cílů došlo ve všech směrech, vybranou oblast České republiky žáci nyní do jisté míry znají, orientují se v motivačním tématu školy v přírodě a obohatili se i o vědomosti týkající se přírody a její ochrany.

Naplnění afektivních cílů školy v přírodě

U stanovování afektivních cílů je důležité, aby učitel před zahájením školy v přírodě promyslel i tuto oblast a cílenými aktivitami ovlivňoval postoje a hodnotovou orientaci žáků. K nejdůležitějšímu prvku patří role učitele, který musí být pro žáky vzorem, pozitivně na ně působit, motivovat je k různým činnostem, podporovat je při práci, chválit je, naučit je spolupracovat při problémových úkolech, respektovat názory druhých, tvořit dobré vztahy ve třídě. Každý žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj, ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl

pocitu sebeuspokojení a sebeúcty. Abych mohla školu v přírodě objektivním způsobem zhodnotit z hlediska afektivních cílů, zvolila jsem metodu krátkého dotazníkového šetření určeného žákům. Dotazníky slouží ke zjišťování informací, jejich vyhodnocením dochází k odhalení určitých skutečností, nejčastěji jde o názory či postoje. Je dobré připravit na dotazníkové šetření formulář. V mnou vytvořeném dotazníku bylo celkem šest otázek, byly výběrové, doplněné o otevřené otázky, jejich znění je uvedeno v příloze číslo 15. Dotazník neměl hodnotit nabyté vědomosti, nýbrž prověřit afektivní složku školy v přírodě. Šetření bylo zaměřené především na spokojenost žáků. Zajímalo mě, co žáky nejvíce bavilo, jaké věci si ze školy v přírodě pamatují, jestli jim vyhovovalo skupinové rozdělení, kdo jim na škole v přírodě nejvíce pomáhal a kdo nebo co jim na škole v přírodě nejvíce chyběl/o.

Dotazník ve škole vyplnilo všech 24 žáků, kteří se školy v přírodě zúčastnili, všichni odpověděli na všechny otázky.

Z odpovědí vyplynulo, že škola v přírodě se žákům velmi líbila, dvacet žáků na první otázku odpovědělo, že moc, čtyři se k otázce vyjádřili neutrálně, jeden žák jako důvod svého rozhodnutí uvedl, že si představoval, že bude mít více volného času, a proto ho, dle jeho názoru, nadmíra aktivit unavovala.

Jak se dalo očekávat v otázce číslo dva, radost jim dělaly především soutěže, a to třinácti žákům, sedmi žákům se nejvíce líbily výlety, při nichž se dozvěděli také nové a zajímavé věci, o kterých dosud neslyšeli, a čtyřem žákům pak volné chvíle, kdy si mohli dělat, co chtěli.

Nejvíce si zapamatovali informace o minulosti daného místa, a to osmnáct žáků, zbylých šest pak nejvíce o přírodě, v této otázce číslo tři nikdo z žáků neoznačil bod spojený s informacemi o slavných lidech.

Otázka číslo čtyři se týkala práce ve skupinách, ta je převážně naplňovala, i když část odpovědí, a to přesně osm žáků, zahrnovala kritické připomínky k tomu, že někteří spolužáci někdy nechtěli spolupracovat, ke všemu měli negativní názory a postoje, někdy i hatili práci ostatních, nejvíce je však pobuřovalo to, že za nevhodné chování jednoho ze skupiny jim byly odebírány "zlaťáky".

Dále jsem se otázkou číslo pět dozvěděla, že největším rádčem jsem byla já – třídní učitelka, v můj prospěch odpovědělo celkem šestnáct žáků, hned po mně to byli kamarádi.

Nejvíce dětem chyběl mobil, který označila naprostá většina, a to 19 žáků, pak to byla maminka, televize nikomu nechyběla. Nikdo nepřipsal nic navíc.

Grafické vyhodnocení je možné vidět v příloze číslo 16.

Domnívám se, že k naplnění většiny afektivních cílů, které byly v úvodu vytčeny, došlo. Všichni přijímali informace a reagovali na podněty, které jim prostřednictvím jednotlivých aktivit byly nabízeny, ne u všech ale došlo k reakci pozitivní, k jednání vlastní vůlí a zainteresovanosti. Ne všichni spolupracovali a respektovali se, jak bych si představovala a jak by asi někteří i chtěli. Ne u všech jde ovlivnit názor a postoj k jednotlivým jevům, jelikož rodinná výchova zde hraje velkou roli, a to, co se dítě naučí v rodině a vnímá jako normální, lze jen těžko změnit.

Naplnění psychomotorických cílů školy v přírodě

Již při plánování jednotlivých pohybových aktivit uskutečňovaných v rámci projektového vyučování na škole v přírodě jsem se zaměřovala na stanovování psychomotorických cílů. Ty souvisejí s manipulací, zpřesňováním, koordinací a automatizací pohybů. Na škole v přírodě se jedná především o rozvoj sportovních schopností a dovedností při tematicky zaměřených hrách. Šlo například o zlepšení zdatnosti, obratnosti, rychlosti a prohloubení odvahy. Tyto cíle jsem si otestovala během jednotlivých pohybových činností na samotné škole v přírodě. U jednotlivých žáků jsem sledovala různé složky. Cíle byly naplňovány podle předpokladů a v souvislosti s programem, ne všichni žáci však všechny aktivity zvládli stejně dobře. Někteří se báli při noční hře, jiní projeví nižší pohybové schopnosti v lanovém centru, někteří měli strach z výšek, jiní se do vybraných her aktivně nezapojili, a to i vzhledem k únavě, lenosti, nedostatečné motivaci či nízké úrovni sportovních vloh. Při hodnocení této oblasti mohu konstatovat, že stanovené psychomotorické cíle byly naplněny.

2.2 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VYPLÝVAJÍCÍCH Z PRAKTICKÉ ČÁSTI A DOPORUČENÍ PRO PEDAGOGICKOU PRAXI

Jak vyplývá z předchozích kapitol mé diplomové práce, realizace výuky i dalších činností v rámci školy v přírodě nemůže být samoučelná, nepromyšlená, založená jen na dílčí představě a improvizaci. I když ani té není možné se vyhnout. Práce s dětmi v podmínkách, jež nejsou tradičním školním prostředím a nemají klasický školní režim, si vynutí, aby učitel dokázal flexibilně reagovat.

Škola v přírodě, ať je organizována podle osvědčeného modelu, tedy tak, jak je při organizování školy v přírodě obvyklé, nebo má charakter projektu, sleduje vždy vzdělávací a výchovné cíle. Přispívá k vytváření či prohlubování pestré palety kompetencí, které jsou zahrnuty do školního vzdělávacího programu a které se musejí nutně odrážet ve veškerých aktivitách vyplývajících z programu školy v přírodě.

Jak potvrzují mé praktické zkušenosti z výuky, která navazovala v následném období na program školy v přírodě, žáci si doplnili své vlastivědné vědomosti, obohatili svůj přehled o lokalitě, která je součástí kraje, v němž žijí, čímž se současně přirozeně prohlubuje jejich vztah k regionu. Nezanedbatelný přínos spočívá i v tom, že získali nové poznatky z historie, ale i současnosti části Krušných hor, měli možnost dozvědět se mimo jiné to, jak si na horách, když tam kdykoli jindy zavítají, počínat, co by je mohlo ohrozit, ale poznali i to, co zajímavého, jedinečného se skrývá v přírodě této oblasti. Naplnění kognitivních cílů školy v přírodě je konkrétně analyzováno a vyhodnoceno na předešlé stránce.

Škola v přírodě je také příležitostí k tomu, aby byly naplňovány afektivní cíle, aby žáci mohli rozvíjet svoji osobnostní stránku tím, že jsou vhodnou motivací vedeni k aktivnímu přístupu ke společným či individuálním činnostem, že se učí vnímat ostatní, reagovat na ně a na jejich případné podněty, že rozvíjejí své volní vlastnosti např. tím, že se učí zdolávat překážky spjaté s činnostmi danými programem. Nedílnou součástí práce učitele je ve spojitosti s afektivními cíli snaha vést žáky k sebehodnocení, k přijímání hodnocení od spolužáků, k respektování odlišných názorů, k vytváření individuálních postojů a schopnosti je obhájit. Naplňování afektivních cílů jsem pochopitelně sledovala během vlastní realizace školy v přírodě, neboť prakticky celodenní kontakt s žáky mi umožňoval je

detailněji pozorovat, reagovat na jejich projevy a usměrňovat je. Zároveň jsem tak měla příležitost si ověřit, co žáky skutečně zaujme, čemu jdou vstříc, která aktivita probouzí jejich přirozený zájem, jak dále modifikovat program. Žáci se projevovali nejen při plnění povinností, ale spontánně, při hrách, výletech i každodenním soužití s ostatními. Měla jsem tak možnost odhalovat jejich osobnostní rysy a projevy a přizpůsobovat tomuto poznání i individuální přístup ke každému z nich. Naplnění afektivních cílů jsem prověřila dotazníkovou formou, její vyhodnocení je uvedeno v předcházející části.

Škola v přírodě má vedle jiných i tu přednost, že žáci mají blízko k přírodnímu prostředí, k pohybu, že mají k pohybovým aktivitám vhodnější a přirozenější podmínky, a tak lze často naplňovat psychomotorické cíle, rozvíjet pohybové dovednosti žáků, zdolávat přírodní překážky, posilovat odolnost, koordinaci pohybů při hrách a jiných činnostech. Na rozdíl od běžné školní výuky, kdy rozvoj pohybové zdatnosti je často vázán omezenými prostorovými možnostmi (tělocvična, hřiště, částečně učebna), na škole v přírodě lze využívat různorodé varianty, které nabízí místo pobytu a okolní příroda.

Organizování a zabezpečení školy v přírodě není bezesporu jednoduchou záležitostí, vyžaduje obětavost, zkušenost, organizační schopnosti, flexibilitu, nápaditost a spolupráci jak s vedením školy, poskytovatelem ubytování, tak především s ostatními pedagogickými pracovníky. Škola v přírodě jako projekt je věcí dlouhodobější a promyšlené přípravy, koordinace přípravných činností všech, kteří se mají zúčastnit, také mnohdy přesvědčování rodičů a zákonných zástupců a spolupráce s nimi.

Pro některé pedagogické pracovníky může být odrazujícím momentem při úvahách o organizování školy v přírodě fakt, že neexistuje jednotný předpis, jak ji organizovat, právní aspekty této záležitosti jsou zahrnuty v celé řadě různých právních norem a orientace v nich či jejich výklad nemusejí být vždy jednoznačné. V praktické části mé diplomové práce jsem proto uvedla ty právní předpisy, které se více nebo méně ke škole v přírodě vztahují, nebo upravují skutečnosti, jež s ní souvisejí. Učinila jsem i dotaz na MŠMT ČR ohledně této věci a v odpovědi bylo konstatováno, že skutečně žádný specifický předpis pro školu v přírodě není zatím k dispozici.

Při rozhodování o tématu mé diplomové práce jsem dospěla k závěru, že využiji své osobní zkušenosti a v praktické části nabídnu případný model projektu, jak školu v přírodě realizovat, s tím, že uvedené osvědčené aktivity mohou posloužit jako inspirace pro

ostatní pedagogické pracovníky. Případně je mohou využít nejen na škole v přírodě, ale i jako jednu z forem práce s žáky v předmětu, v němž jejich užití bude namísto, motivují žáky k aktivitě a přispějí k vyšší efektivitě výuky. Především v tom spatřuji přínos mé práce pro pedagogickou praxi. Téma projektového vyučování bylo vhodně zvoleno, cílová skupina odpovídala věkovým a vědomostně-úrovňovým kritériím. Nejvíce se mi osvědčilo mít pro žáky připravený jasně daný plán dne, dodržovat harmonogram, jelikož pravidelnost, důslednost a jistota jsou pro výchovnou práci s dětmi velmi důležité a napomáhají k formování jejich osobnosti. Samozřejmě, že flexibilita je také na místě a jsou chvíle, kdy se z předem daného programu musí něco vypustit. Další pozitivum spatřuji v besedách, exkurzích a výletech, které byly v rámci projektového vyučování zrealizovány, a žáci tak propojili teorii s praxí a skutečným životem. Kladně hodnotím soutěž ve sbírání zlatáků, která žáky výrazně motivovala. Zpívání hymny "Severní vítr" je naplňovalo pocity jednoty a sounáležitosti. Osvědčenou hrou bylo i "Smyslové vnímání přírody", kdy se žáci dostali do bezprostřední harmonie s přírodním prostředím a mohli si uvědomovat její důležitost, krásu, pomíjivost a význam, k čemuž by měli být vedeni. Za potenciální úskalí považuji přemíru úkolů, her a nedostatek volného času, se kterým by žáci mohli naložit podle svého uvážení, pochopitelně ne zcela bez pedagogického dohledu. Přetíženost žáků vyplývající z přemíry organizovaných aktivit může snižovat efektivitu vzdělávacích činností. V rámci zrealizovaného projektového vyučování to byly například pravidelné ranní rozcvičky, k nimž žáci postupem času přistupovali s rostoucí nechtí. Ani rozdělení žáků do stálých skupin se neukázalo jako vždy přínosné, pro posilování soudržnosti celého kolektivu třídy by bylo lepší pro některé činnosti skupiny obměňovat. K případným úskalím je možné přiřadit i nepříznivé počasí, nenadálé příhody, úrazy apod., ani tyto jevy nesmí být podceňovány a je třeba být na ně připravený.

ZÁVĚR

Diplomová práce je studií věnovanou projektovému vyučování, specificky je zaměřena na uplatnění této metody ve škole v přírodě, součástí je aplikace na konkrétním příkladu.

V úvodní části je vysvětlena podstata projektového vyučování, jeho pojetí různými odborníky v oblasti pedagogiky, jsou v ní uvedeny charakteristiky projektového vyučování, jak se průběžně vyvíjely v souvislosti s praktickými zkušenostmi. Jsou zde také charakterizovány přednosti a úskalí této metody.

Další kapitola teoretické části se zabývá možnostmi použití projektového vyučování v podmínkách školy v přírodě.

O škole v přírodě z hlediska její historie, přípravy a organizace pojednává třetí úsek teoretické části diplomové práce.

Hlavní přínos diplomové práce je v její praktické části, kde je podrobně popsána aplikace projektového vyučování ve škole v přírodě s názvem "Zlatá horečka".

V ní je obsažen detailně rozpracovaný program, zahrnující výuku provázanou s celkovým tematickým zaměřením, hry, další činnosti a doprovodné akce. Cílem mimo jiné bylo, aby žáci znali historii a současnost dané lokality, její geografii, objasnili náročnost získávání drahých kovů, rizika spjatá s touto činností, a to vše formami, které pro získávání nových poznatků a dovedností nejsou běžné. O míře poznání vypovídají i výsledky vyplývající z vyhodnocení znalostního testu.

Ukázalo se, že osvojování nových vědomostí zážitkovou formou je efektivní a pro žáky přitažlivé. Projektové vyučování se jeví jako vhodná metoda pro školu v přírodě. Na druhou stranu je nutno uvést, že použití takto zpracovaného projektu je vázáno ke konkrétnímu místu a jeho specifičností, vždy je proto potřeba brát v úvahu, co vybraná oblast umožňuje z hlediska naplňování programu doprovodnými akcemi (výlety, exkurze, besedy), kde lze realizovat konkrétní hry, jak koresponduje s výukovým programem apod.

Pro praxi je důležité zdůraznit, že uplatnění projektového vyučování ve škole v přírodě je mimořádně náročné na dokonalou a do detailu promyšlenou přípravu z pohledu personálního i materiálního zabezpečení.

Případným úskalím se může stát nepochopení či neochota dospělých, kteří se na škole v přírodě podílejí, vážnou spolupráce mezi nimi. Svou roli může sehrát i počasí, aktuální klimatické podmínky, náhlé neočekávané situace (zranění) a jiné.

Projekt zahrnutý v praktické části diplomové práce může být použit pro realizaci školy v přírodě jako celek, některé části mohou být uplatněny samostatně, eventuálně může sloužit jako inspirace pro obdobné téma projektového vyučování.

RESUMÉ

Tato diplomová práce pojednává o projektovém vyučování, využití této metody se konkrétně zaměřuje na školu v přírodě. Diplomová práce je rozdělena do dvou částí.

V teoretické části práce se zabývám obecnou charakteristikou projektového vyučování, pohledy různých odborníků na tuto metodu, která přináší mnoho kladů, ale i záporů. Aplikace nabytých poznatků se pak objevuje v přípravě na školu v přírodě, práce hovoří krátce i o její historii či organizaci.

Hlavní přínos mé činnosti spatřuji v praktické části, která obsahuje detailně rozpracovaný program školy v přírodě nesoucí název „Zlatá horečka“. V programu je možné najít popis výuky, hry, činnosti a doprovodné akce tematicky spjaté s názvem školy v přírodě. Mimo jiné jsem v praktické části prostřednictvím dotazníkového šetření zjišťovala, zda a do jaké míry byli žáci čtvrtých tříd spokojeni s náplní školy v přírodě, a jaké znalosti si odtud odvezli. Projekt zahrnutý v praktické části tedy může být použit pro realizaci školy v přírodě jako celek, některé části mohou být uplatněny samostatně, eventuálně může sloužit jako inspirace pro obdobné téma projektového vyučování ve škole.

SUMMARY

This thesis concerns project teaching, use of this method deals with summer school in nature. The thesis comprises two sections.

In the theory part of the thesis I consider the general characteristic of project teaching, the opinions of this method by different experts, which has many positives but also negatives. Application of achieved pieces of knowledge is then manifested in the preparation for the summer school in nature, the thesis shortly describes its history or organization.

Main contribution of my thesis I see in the practical part, which includes program of the summer school in nature in detail called “The Gold Rush”. In the program could be found descriptions of teaching, games, activities and concomitant actions connected with the term summer school in nature. Among other things by using a questionnaire in the practical part of my work I found if and to what extent the pupils of the fourth term were happy with the program of the summer school in nature and what knowledge it gave

them. The project included in the practical part of the thesis can then be used for realization of the summer school in nature as a whole, some parts can be used on their own, eventually it can serve as an inspiration for a similar theme of the project teaching at school.

SEZNAM LITERATURY

• SEZNAM LITERATURY

BEROUŠEK, P. *Rádce pořadatelům a vedoucím dětských táborů jako zotavovacích akcí pro děti*. Praha: Soudy, 2005. ISBN 80-86846-05-9.

BLÁHA, J., SVOZILOVÁ, D. *Projektová metoda ve škole a za školou - Pohledy*. Praha: IPOS, 1993. ISBN 80-7068-066-0.

COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro I. st. ZŠ*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.

DVOŘÁKOVÁ, M. *Projektové vyučování v české škole*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2009. ISBN 987-80-246-1620-9.

HANUŠ, R., CHYTILOVÁ L. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-247-2816-2.

HAVÍŘOVÁ, H. *Hry pro odpočinek a zábavu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. ISBN 80-247-1598-8.

HOLM-LARSEN, S. *Projektové vyučování. Moderní vyučování*. č. 9/2002.

KAŠOVÁ, J. a kol. *Škola trochu jinak. Projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: luventa. 1995.

KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Olomouc: Book print s.r.o., 2009. ISBN 978-80-210-4142-4.

KOTEN, T. *Škola? V pohodě! (2)*. Most: Hněvín, 2009. ISBN 978-80-86654-25-6.

KŘÍZEK, J. *Škola v přírodě. 1. vyd.* Praha: SPN, 1982.

LEDVINKA, T. *Škola v přírodě. Moderní vyučování*. Praha: Portal, 1998. ISSN 1211-1775.

LOCHMANOVÁ, L.; MAZAL, F. *Učitel tělesné výchovy mezi paragrafy*. Olomouc: Hanex, 1998. ISBN 80-85783-21-5.

LUKÁŠEK, J. *Kniha táborových her*. Praha: Olympia, 1997. ISBN 80-7033-778-8.

MICHALÍK, P., ROUB, Z., VRBÍK, V. *Zpracování diplomové a bakalářské práce na počítači, 1. vydání*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2002. ISBN, 80–7082–921–4.

OBERMAJER, J. *Ve svitu táborového ohně*. Praha: Dokořán, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7363-173-4.

PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0454-1.

SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

STRAKTÁ, M. *Pojďte s námi do přírody*. Kraslice na Hané: Computer Media, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7402-027-8.

TOMKOVÁ, A., KAŠOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*. Praha: Portál s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

VALENTA, J., KASÍKOVÁ, H., SVOBODOVÁ, aj. M. *Vycházky a výlety s dětmi*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-750-7.

VECHETA, V. *Indoor aktivity*. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2561-8.

ZORMANOVÁ, L. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2014. s. 102. ISBN 978-80-247-4590-9.

ZORMANOVÁ, L. *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

- SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

Atrakce na Plešivci: plesivec.eu [online]. [cit. 2015-01-31]. Dostupné z:

<http://plesivec.eu/atrakce/detsky-lanovy-park>

MOUDRÁ, M. *Štola č. 1.*: idnes.cz [online]. 2012-2015 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z:

<http://martinamoudra.blog.idnes.cz/c/257646/Stola-c1-Jachymov.html>

Muzeum Jáchymov: karlovyvary.cz [online]. [cit. 2015-01-29]. Dostupné z:

<http://www.karlovyvary.cz/cs/muzeum-jachymov>

Severní vítr: karaoketexty.cz [online] [cit. 2015-02-01]. Dostupné z:

<http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/uhlir-jaroslav/severni-vitr-51889>

SVOBODOVÁ, J. *Legislativa ŠvP*: rvp.cz [online]. 2011 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z:

http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/S/Škola_v_přírodě/Legislativa

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Mapa vedoucí k zlatým valounkům

Příloha č. 2 Fotografie jako indicie k nalezení první části mapy

Příloha č. 3 Otázky k druhému úkolu prvního dne na škole v přírodě

Příloha č. 4 Práce s textem

Příloha č. 5 Křížovky, rébusy úterního dopoledního vyučování

Příloha č. 6 Dotazník v muzeu

Příloha č. 7 "Kukátko" k mapě

Příloha č. 8 Výsledková listina, ukázky některých slovních úloh

Příloha č. 9 Papírky pro hru "Pamatovák"

Příloha č. 10 Puzzle, legenda k pátému dílu mapy

Příloha č. 11 Pojmová mapa

Příloha č. 12 Diplom

Příloha č. 13 Znalostní test

Příloha č. 14 Fotografie ze školy v přírodě

Příloha č. 15 Dotazník pro žáky sledující afektivní cíle školy v přírodě

Příloha č. 16 Grafy s vyhodnocením dotazníků

Příloha č. 1 Mapa vedoucí k zlatým valounkům

foto autor

Příloha č. 2 Fotografie jako indicie k nalezení první části mapy

foto autor

foto autor

foto autor

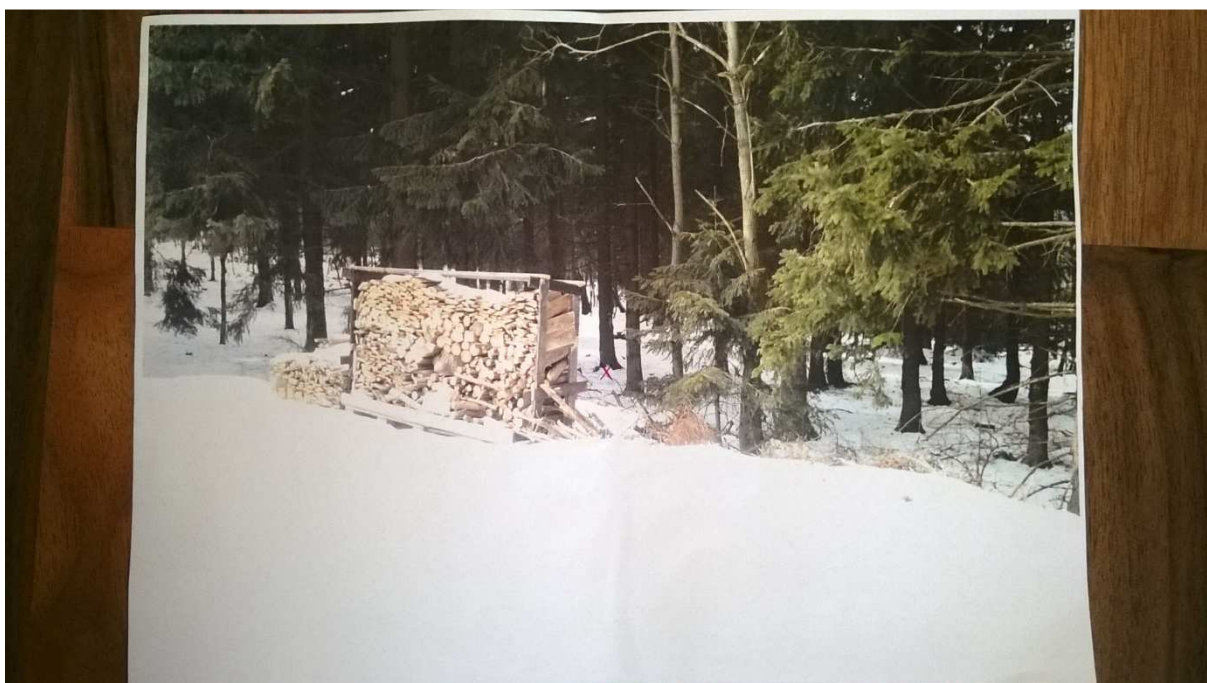

foto autor

Příloha č. 3 Otázky k druhému úkolu prvního dne na škole v přírodě

1. **ZASTÁVKA**
JAK SE JMENUJE CHATA, VE KTERÉ NYNÍ BYDLÍME?

2. **ZASTÁVKA**
JAK SE JMENUJE POHOŘÍ, KDE TEĎ JSME?

3. **ZASTÁVKA**
JAK SE JMENUJE NEJVYŠŠÍ HORA TOHOTO POHOŘÍ?

4. **ZASTÁVKA**
JAK SE JMENUJE VESNICE, VE KTERÉ JE UMÍSTĚNA NAŠE CHATA?

5. **ZASTÁVKA**
VE KTERÉM MĚSTĚ CHODÍTE DO ŠKOLY?

6. **ZASTÁVKA**
VYJMENUJTE A UKAŽTE VŠECHNY SVĚTOVÉ STRANY.

Správné odpovědi:

1. Chata Lesanka
2. Krušné hory
3. Klínovec
4. Mariánská
5. Karlovy Vary
6. sever, jih, západ, východ

Příloha č. 4 Práce s textem

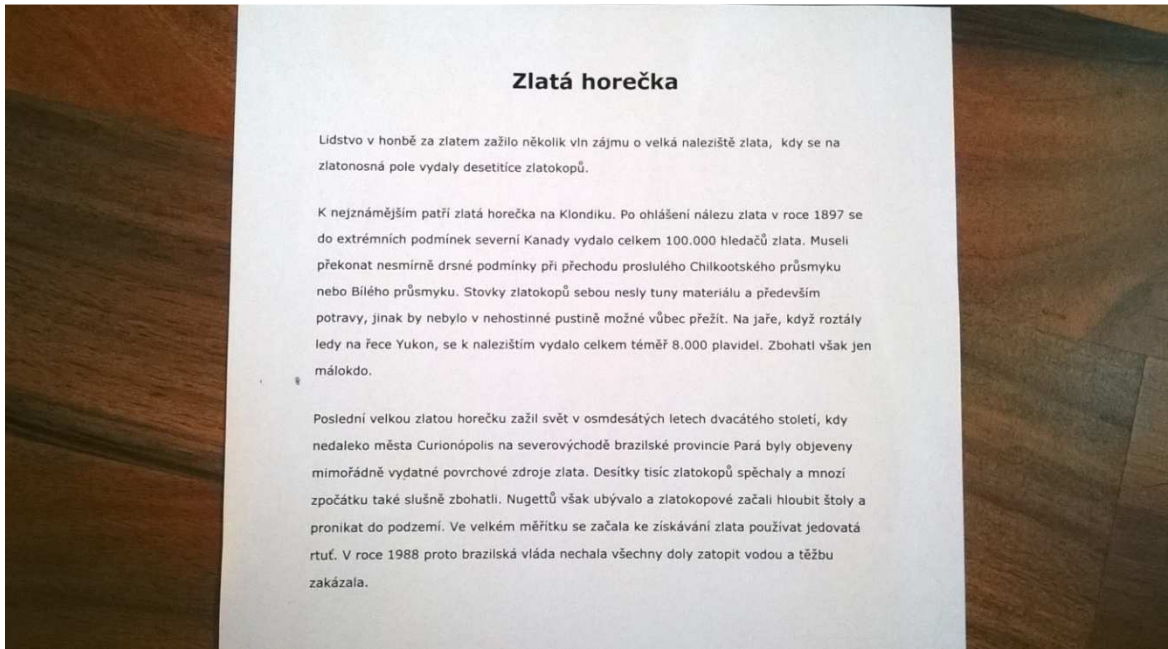

foto autor

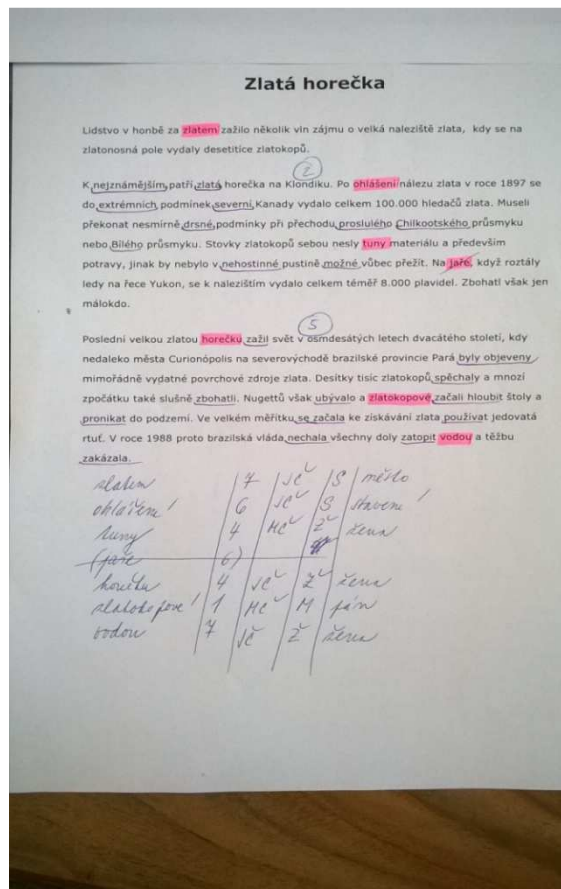

foto autor

Příloha č. 5 Křížovky, rébusy úterního dopoledního vyučování

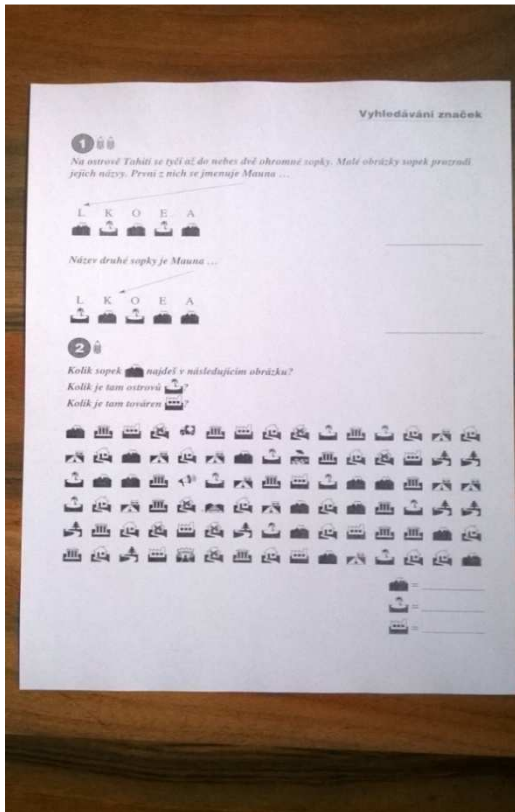

foto autor

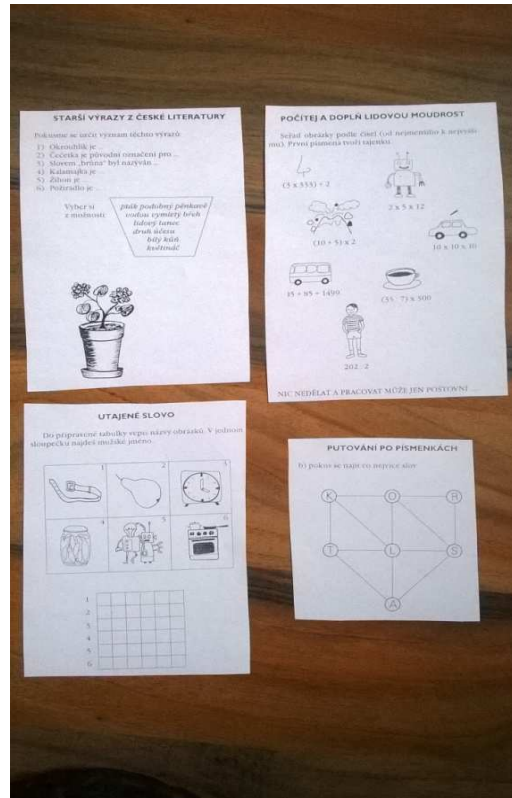

foto autor

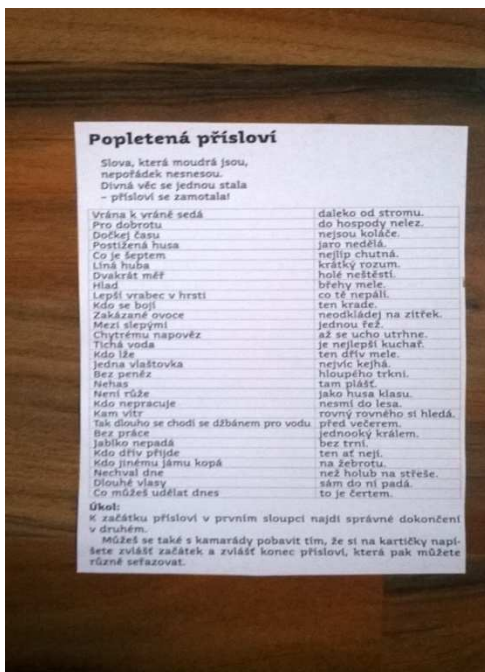

foto autor

foto autor

Příloha č. 6 Dotazník v muzeu

MUZEUM JÁCHÝMOV

Skupina: _____

1. Od kdy do kdy žil teolog a přírodovědec Kašpar Šternberk?
(přízemí, nástěnka)
1761 - 1838
2. Kdo na napsal Knihu o prubířství?
(přízemí, vitrína)
Lazar Ercker
3. Z jakého roku pochází první znak Jáchymova?
(přízemí, stěna)
1520
4. Jakému šlechtickému rodu, kterým hrabatům, patřilo celé západní Krušnohoří v 15./16.st.?
(přízemí, vitrína)
Šlikovci
5. Z jakého století pocházejí lojové lampy?
(přízemí, vitrína)
17./18.st.
6. Kolik děr napočítáte na masivních dřevěných dveřích, které jsou vchodem do sklepení?
11
7. V muzeu je jedna pohyblivá atrakce, zapne se, jakmile vkročíte do místnosti. Jedná se o model dolování v Jáchymově. Spočítejte stromy, které jsou namalovány v pozadí této atrakce. (přízemí)
11
8. Jak se řekne německy SMĚR PROHLÍDKY?
Rundgang
9. Jak se jmenuje patro horníků (Horníci se u něj modlivali před sfáráním do dolů)?
(schody)
St. Prokop
10. Co se nosilo v Prennigově putně (obrovské dřevěné vědro)?
(patro)
radioaktivní voda

foto autor

Příloha č. 7 "Kukátko" k mapě

foto auto

Příloha č. 8 Výsledková listina, ukázky některých slovních úloh

VÝSLEDKOVÁ LISTINA

• SLOVNÍ ÚLOHY

1.	2.	3.	4.	5.
6.	7.	8.	9.	10.

• PŘÍKLADY

1.	2.	3.	4.	5.
6.	7.	8.	9.	10.

VYBRANÉ SLOVNÍ ÚLOHY**Kořalka zlatokopů**

V jedné přepravce je 12 lahví kořalky. Kolik lahví je ve čtyřech přepravkách?

Koně

Ve dvou ohradách má zlatokop 25 koní. Z první ohrady převedl 5 koní do druhé ohrady, potom z druhé ohrady 7 koní prodal. V první ohradě zůstalo právě 2krát více koní než ve druhé ohradě. Kolik koní bylo původně v první ohradě?

Stáří Jacka Londona a Bucka

Jack London byl 5krát starší než jeho pes Buck. Dohromady jim bylo 36 let. Kolik roků je každému z nich?

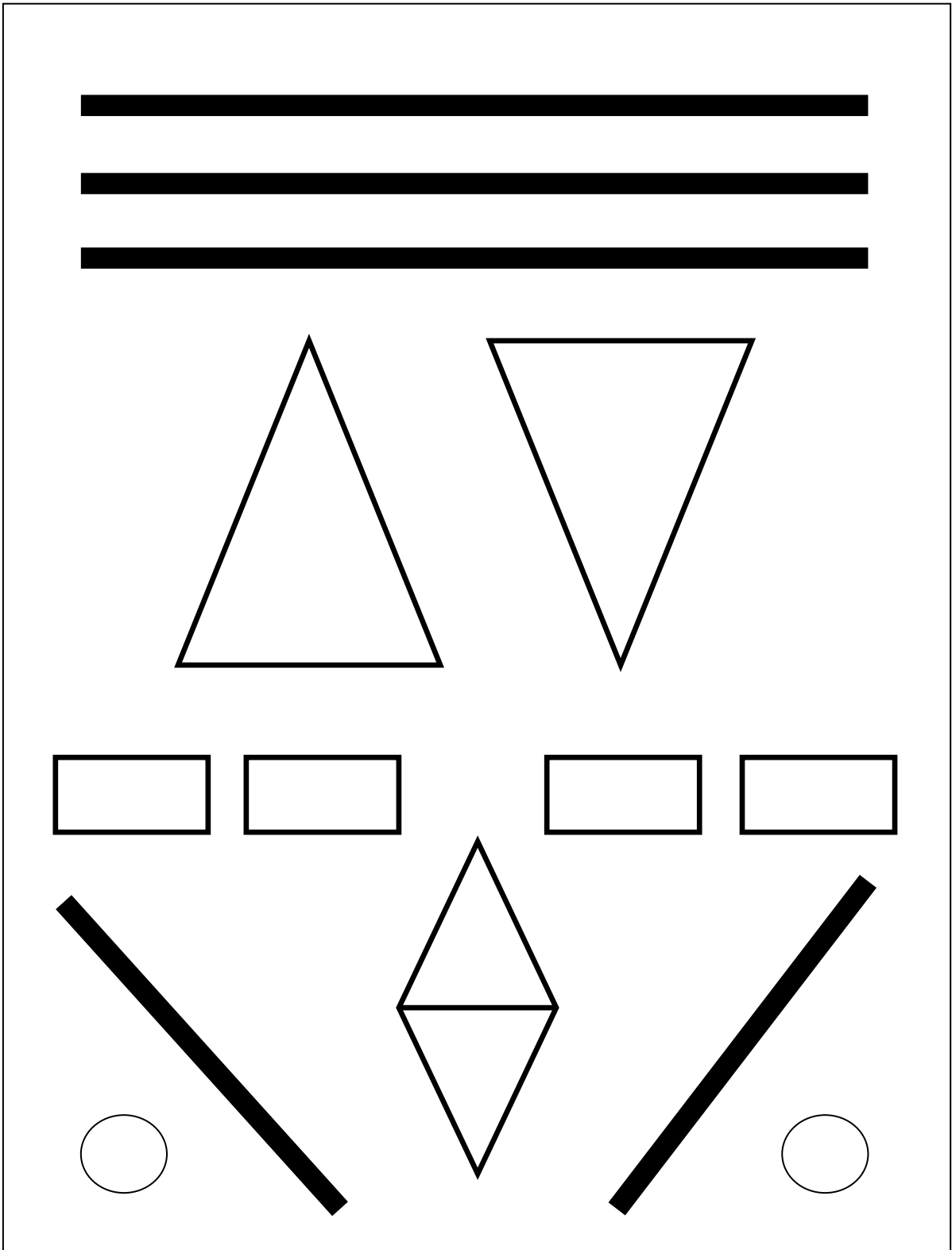
Zlaté mince

Aneta a Adéla mají dohromady 162 zlaťáků. Aneta má ve své krabičce o 12 zlaťáků více než Adéla. Kolik zlaťáků má Aneta a kolik Adéla?

Rodinné vztahy

Tři zlatokopové byli zároveň bratry. Každý měl jednu sestru. Kolik bylo celkem sourozenců?

Příloha č. 9 Papírky pro hru "Pamatovák"

Příloha č. 10 Puzzle, legenda k pátému dílu mapy

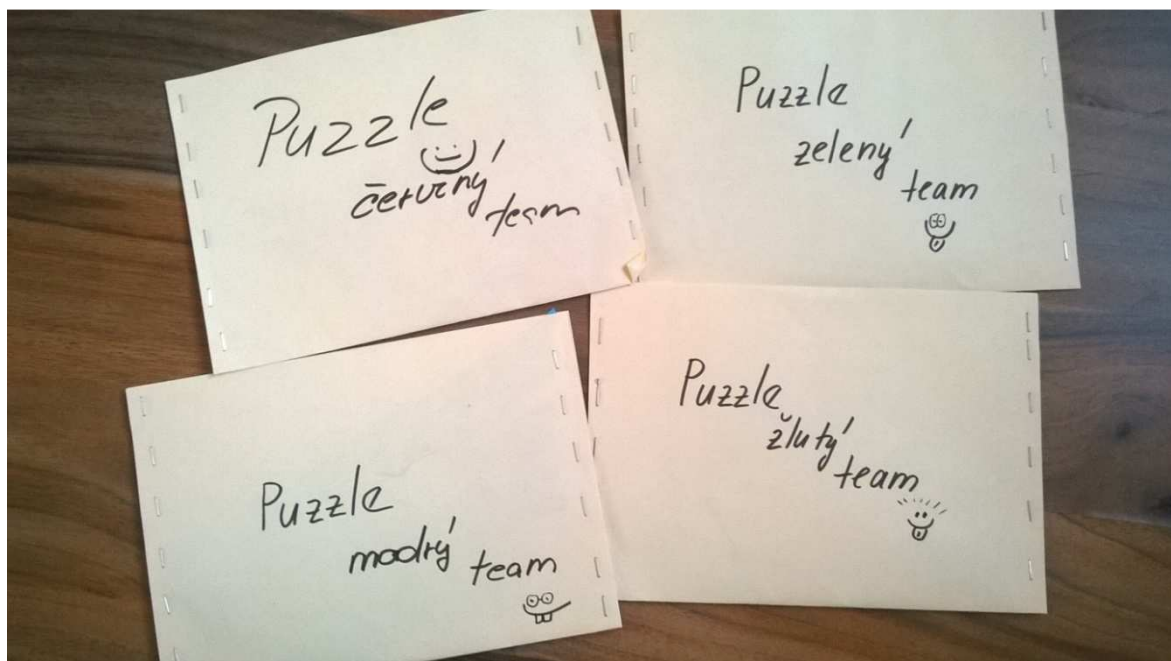

foto autor

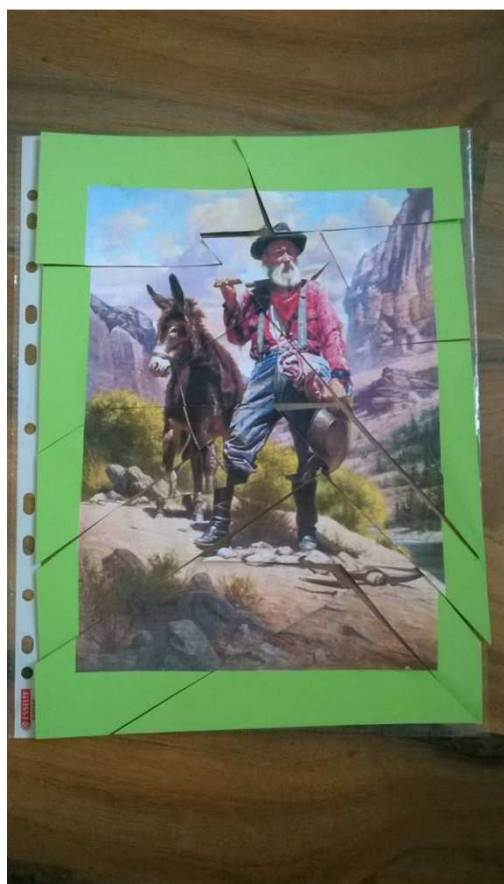

foto autor

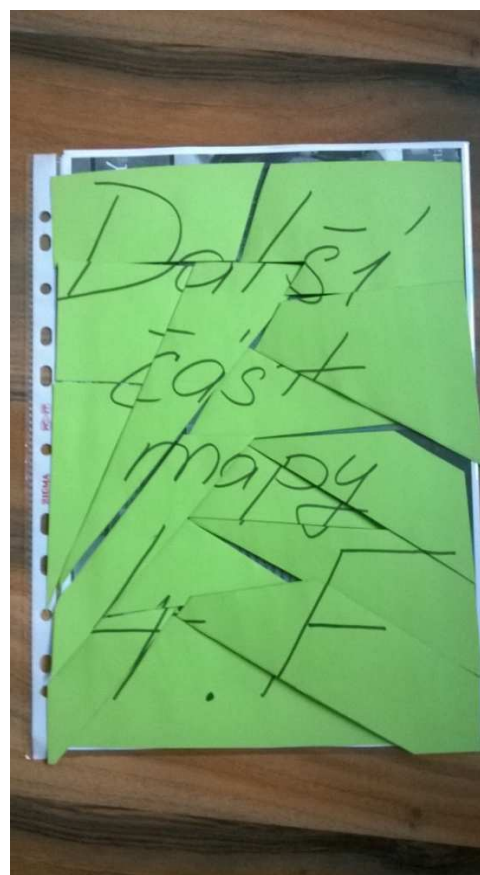

foto autor

Příloha č. 11 Pojmová mapa

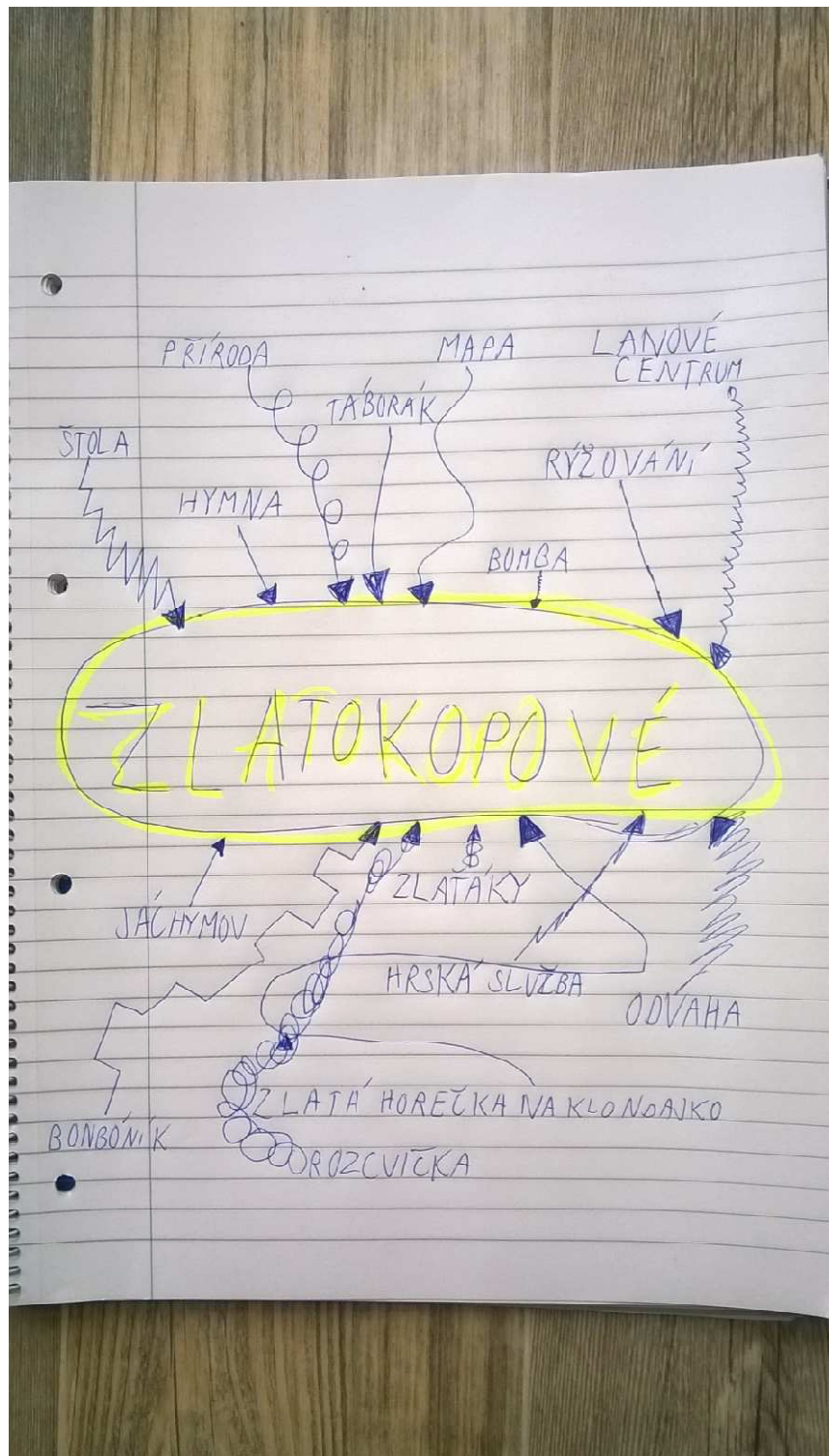

foto autor

Příloha č. 12 Diplom

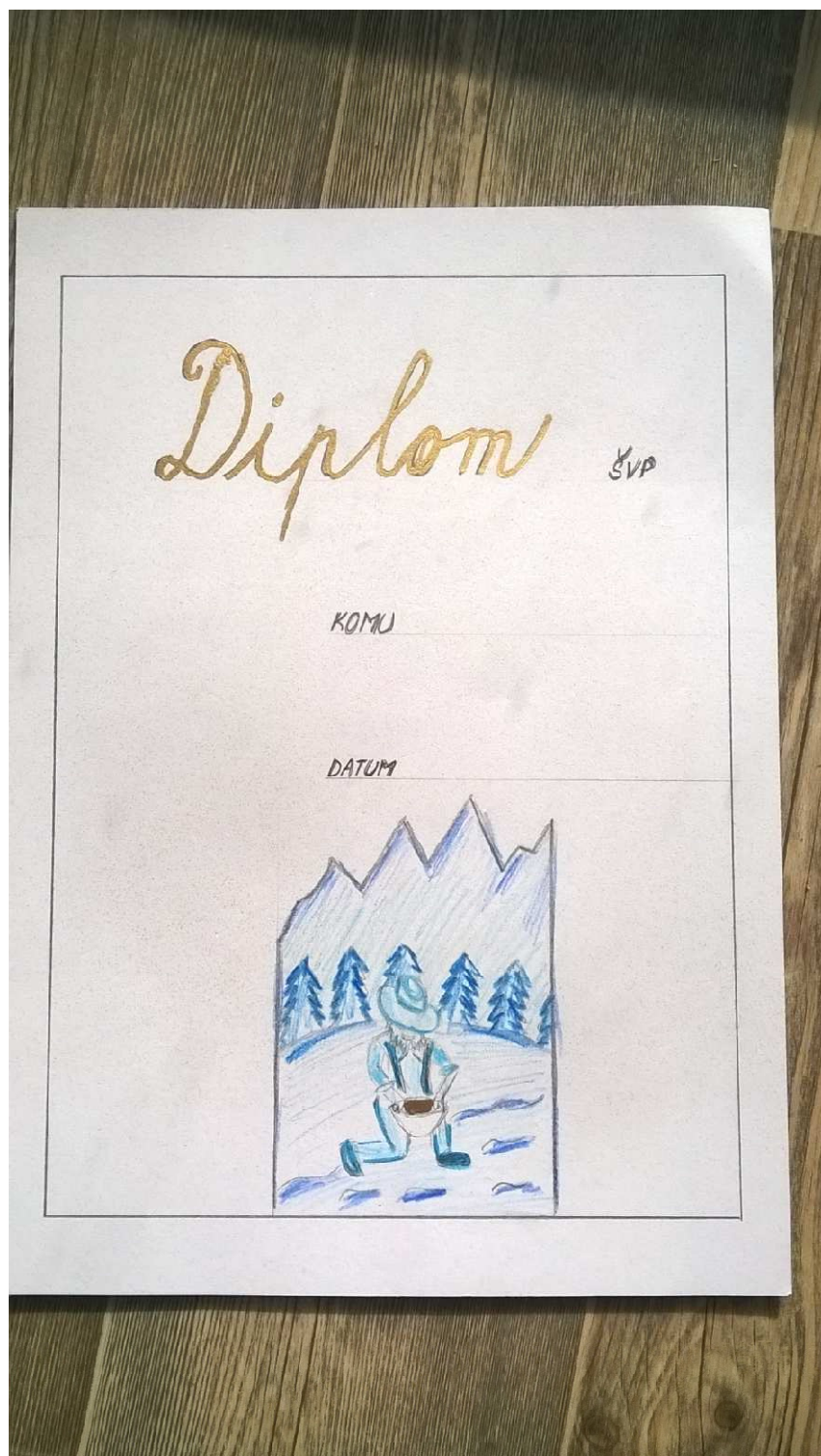

foto autor

Příloha č. 13 Znalostní test

Didaktický test znalostí ze školy v přírodě*Zakroužkuj nebo dopiš správnou odpověď.*

1. Ve kterých horách jsme byli na škole v přírodě:
a) Jizerské hory b) Krušné hory c) Krkonoše
Znáš jejich nejvyšší horu? _____

2. Který drahý kov se těžil v místě konání naší školy v přírodě:
a) měď b) hliník c) stříbro

3. V blízkosti kterého města, jež jsme navštívili, se nacházejí doly, v nichž se v minulosti těžil daný kov:
a) Jáchymov b) Cheb c) Bečov

4. Rozhledna, na kterou jsme vystoupali, stojí na druhém nejvyšším vrcholu:
a) Plešivci b) Klínovci c) Špičáku
Co zajímavého kromě rozhledny se nachází nahoře? _____

5. Jaký jehličnatý strom roste v okolních lesích nejvíce: _____
Jaké znáš jiné jehličnany, dokážeš pojmenovat strom a spojit ho pastelkou se správnou šiškou?

62

6. Mezi přírodniny, s nimiž jsme pracovali v lese, patří:
a) plastová lahev b) šiška c) papír

⁶² obrázky: Fišerová, V. *Jehličnaté stromy*. www.rvp.cz [online], 2011. [cit. 2015-12-4].
Dostupné z: dum.rvp.cz/materialy/jehlicnate-stromy.html

Příloha č. 14 Fotografie ze školy v přírodě

foto autor

foto autor

foto autor

foto autor

S pořízením fotografií a jejich užitím v diplomové práci souhlasili rodiče žáků dané školy v přírodě.

Příloha č. 15 Dotazník pro žáky sledující afektivní cíle školy v přírodě

DOTAZNÍK

Zakroužkuj vždy jednu odpověď nebo odpověz slovem.

1. Škola v přírodě s označením „Zlatá horečka“ se mi:

- líbila hodně
- něco se mi líbilo, něco se mi nelíbilo
- nelíbila vůbec

Pokud chceš, napiš důvod svého rozhodnutí: _____

2. Nejvíce mě bavily:

- výlety
- hry a soutěže
- volné chvíle

3. Nové a zajímavé věci jsem se dozvěděl/-a hlavně:

- o přírodě
- o minulosti
- o slavných lidech

4. Rozdělení do skupin a společné řešení úkolů:

- mi vyhovovalo
- mi nevadilo, ale rád pracuji i sám
- mi vůbec nevyhovovalo

Pokud chceš, napiš důvod svého rozhodnutí: _____

5. Když jsem potřeboval/-a s něčím pomoci, nejčastěji jsem se obrátil/-a:

- na paní učitelku
- na kamaráda/kamarádku
- na ostatní spolužáky

6. Při pobytu na škole v přírodě mi nejvíce chyběl/-a:

- maminka
- televize
- mobil

Pokud chceš, napiš něco jiného: _____

Příloha č. 16 Grafy s vyhodnocením dotazníků

